AMÎNDOI

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando ?

QUINTILIANUS

Capitolul I

CIUFU

— Oare ce-o fi păţit procopsitul de frate-meu? zise Spiru Dăniloiu, uitîndu-se la nevastă-sa numai cu ochii, fără a întoarce capul. Că m-a întrebat popa Ilie de la biserica Sf. Nicolae... Zice că a trimis de trei ori la dînsul şi casa parcă ar fi pustie...?

Era luni seara, pe la mijlocul lui decembre. Stăteau la masă, singuri, soţii Dăniloiu, în sufrageria vastă, plină de mobile felurite, bufete şi servante încărcate de văsării, tacîmuri, bibelouri... Policandrul de cristal cu zeci de lumini ardea, ca totdeauna, cu un singur bec, pentru economie. Printre ceşti şi pahare, pe bufet, trona statueta de bronz a lui Napoleon, cumpărată de ocazie la Bucureşti. Deşi Dăniloiu era numai negustor şi nici nu făcuse armata, avea profundă veneraţie pentru marele împărat, ca dealtfel mai toţi negustorii şi alţi burghezi înstăriţi din Piteşti.

Cu coatele pe masă, ţinînd în mîini un zdravăn picior de gîscă, bărbatul se oprise din molfăit, aşteptînd parcă o explicaţie. Chipeş, înalt, avea faţa bloncoasă, aspră şi mustăţi stufoase bulgăreşti mînjite de

grăsime. Soția lui, Vasilica, numai cu vreo opt ani mai mică, părea mai bătrînă ca dînsul, cu părul ei împuținat și cărunt, cu obrajii plini de zbîrcituri, mai ales în colțurile buzelor, încît gura semăna cu o pungă lipită subt nasul îngust și ascuțit. Ea isprăvise de mîncat și, pe gînduri, cu un gest mecanic, strîngea fărîmăturile de pîine dimprejurul tacîmului.

— Aoleu! făcu drept răspuns, tresărind. Tocmai adineaori vorbirăm și noi, cu Solomia, despre dînșii, că n-au mai dat nici un semn de viață!

— Da, adevărat — dădu din cap Spiru. Sîmbătă dimineața m-am întîlnit cu Ilarie la prăvălie și de-atunci... Iar azi e luni!

Intră servitoarea cu un sifon pe care îl așează pe masă, la îndemîna stăpînului, alături de o sticlă de vin pe jumătate goală.

— Ce vorbeam noi, Solomie, despre țața Mița? întrebă doamna cu o mică satisfacție. Vezi, și dumnealui zice că nu-i lucru curat!

Servitoarea tresări ca și d-na Dăniloiu adineaori și se uită îngrozită la Spiru care o măsura cu o privire nehotărîtă. Ochii ei mari, albaștri, cu luciri aproape violete, păstrau o expresie blîndă, catifelată, învăluitoare. Dealtminteri întreaga-i făptură era plăpîndă și fină, încît nimeni n-ar fi spus că e țărancă. Potrivit de înaltă, mlădioasă și cu mers de porumbiță, brațele și mîinile delicate, obrajii puțin palizi, buzele pline mereu umede, avea totuși o înfățișare melancolică, parcă în suflet ar fi purtat numai tristețe. Cînd zîmbea se lumina ca o madonă, dar în vremea din urmă zîmbea tot mai rar.

— De cîte ori nu mă cruceam și eu cu Solomia: cum, Doamne, pot sta atît de singuri și de părăsiți?

reluă Vasilica pe gînduri. La bătrînețe omul are mai multe nevoi. Și dumnealor sînt destul de bătrîni...

— Apoi dacă eu am șaizeci și cinci, Ilarie trebuie să se apropie de șaptezeci și patru-cinci — mormăi bărbatul cu gura plină. Iar Mița cred că a bătut și ea șaptezeci...

Se întrerupse, își pregăti tacticos un șpriț, îl dădu de dușcă, își șterse gura și mustățile, apoi își drese glasul să continue....

Atunci însă se auzi zbîrnîitul soneriei în coridor, atît de strident că toți trei se cutremurară.

— Cine-o fi? șopti d-na Dăniloiu după o tăcere. Ia vezi, Solomie!

Peste cîteva clipe servitoarea anunță pe un om din partea părintelui Ilie, care vrea negreșit să vorbească cu domnul.

— Ce-i, Mihai? întrebă Dăniloiu lățindu-se pe scaun, ca să-și dea mai multă greutate. Ce s-a întîmplat?... Te-a trimis părintele?

— M-a trimis, domnule Spirică — răspunse omul rămas lîngă ușă. M-a trimis să vă spun că iar am fost la domnul Ilarie, a treia oară, și tot degeaba. Poate nici n-or fi acasă.

— Ei, Doamne, n-or fi — interveni Vasilica supărată. Cum să nu fie acasă? Unde să fie?

— De, cucoană, știu eu? făcu omul dînd din umeri.

Se numea Mihai Ciufu și era servitorul bisericii de mai mulți ani. Țăran îmbrăcat orășenește, îndesat, cu capul colțuros și mic, cu ochii căprui vicleni în fundul capului, gura mare cu dinți puternici tătărești, falca de jos ieșită înainte, parcă mereu ar fi întins gîtul — făcea o impresie neplăcută, mai ales că avea și un glas mieros, nepotrivit cu înfățișarea

lui. Preotul Tănăsescu îl lăuda însă că e harnic și credincios.

— La urma urmelor s-ar putea să fi plecat la București după vreo afacere — observă Dăniloiu. Au mai plecat ei și altădată așa, fără să sufle nimănui o vorbă.

Ciufu reluă cu glas blajin și cu o ușoară nemulțumire pe față:

— De sîmbătă pînă acum eu am fost de trei ori, cum zic, dar n-aș putea jura nici într-un fel, nici într-altul...

— Nici sîmbătă n-ai găsit pe nimeni? se miră Dăniloiu. Pe la ce oră zici că ai fost sîmbătă? Că sîmbătă dimineața m-am întîlnit cu Ilarie și am vorbit împreună cum vorbesc cu tine...

Servitorul aruncă o privire circulară oprindu-se pe rînd la toți trei cu o compătimire obosită, continuînd apoi totuși dulceag:

— Văd că d-voastră nu vreți să mă credeți parcă v-aș spune minciuni ori basme...

Lui Dăniloiu purtarea și vorba servitorului i se păreau necuviincioase, iar plecăciunea prefăcută îl scoase din țîțîni. Izbucni:

— Prost ești, măi omule, ori ești al dracului? Ce umbli să mă îmbeți pe mine cu apă rece?... Eu te întreb: cînd ai fost sîmbătă la frate-meu, la ce oră, ziua ori seara? Asta te întreb, idiotule, și la asta să răspunzi!

Se sculase de pe scaun și se îndrepta spre Ciufu, roșindu-se și umflîndu-se, parcă ar fi pornit să-l pleznească. Știindu-l iute la lovit și cu mîna grea, d-na Dăniloiu sări să-l potolească:

— Astîmpără-te, Spirică, și nu te necăji că-ți face rău!... Lasă-l să povestească pe îndelete!...

Dăniloiu se liniști ca prin farmec. Se așeză pe alt scaun, mai bufnind puțin și măsurînd cu ură pe servitorul care plecase ochii în pămînt ca un călugăr șiret. Medicii l-au sfătuit de mult să nu se enerveze, pentru că, gras și sîngeros, e amenințat să-l lovească odată damblaua.

— Eu aș vrea să spun, cucoană, că d-aia m-a trimis sfințitul pe vremea asta de nici cîinele să nu-l lași pe-afară ! zise Ciufu supus către Vasilica, trăgînd cu coada ochiului spre Dăniloiu. Că a început un viscol și un ger cum nici la Bobotează nu se pomenește...

— Bine, bine, cred, întrerupse doamna — dar nu mai lungi vorba prea mult, că știi ce ne doare pe noi !

— Cum să nu știu, cucoană, păcatele mele ! făcu servitorul cu importanță. Că, Doamne ferește, de s-ar fi întîmplat ceva, apoi d-voastră trebuie să aflați mai întîi și să... Dumnezeu însă e bun și mare și poate să aibă milă de noi toți...

Oftă adînc, parcă să sublinieze o durere tainică ori numai să stîrnească mai multă curiozitate. Gazdele nici nu luară seama, doar Solomia, mereu la spatele stăpînei, murmură cu glas pierdut...

— Doamne iartă-ne și ne apără de toate păcatele !

D-na Dăniloiu cunoștea jalea și durerea Solomiei. O dojeni ocrotitor:

— Ia taci, fată, nu mai supăra pe Dumnezeu cu tînguiri fără rost !

— Să vedeți cum s-a întîmplat — porni Ciufu repede ca și cînd i-ar fi fost frică să nu piardă șirul. Alaltăieri, sîmbătă, poate să fi fost pe la nouă dimineața, cum ieșeam cu sfințitul să mergem în oraș, nici n-apucăm să facem cinci pași, chiar în fața bisericii, ne întîlnim nas în nas cu domnul Ilarie Dăniloiu, fratele d-voastră, coane Spirică... Dumnealor s-au oprit, iar eu, după

obraz, m-am dat nițel la o parte, dar auzeam ce vorbeau cum mă auziți d-voastră... Domnul Ilarie e efor la biserica noastră, că doar știți prea bine, și fără iscălitura dumnealui nu-s bune socotelile sfințitului. Acu nu știu despre ce fel de socoteli o fi vorba, destul că părintele Ilie de vreo săptămînă se tot roagă de domnul Ilarie să poftească la iscălit și dumnealui tot făgăduiește că are să vie negreșit, dar de venit nu vine. Dintr-una dintr-alta, sfințitul aduse iar vorba de socoteli și domnul Ilarie își dă cuvîntul că după prînz nici n-are să se mai odihnească, după cum îi e obiceiul de cincizeci de ani, ci va veni la datorie... Parcă-l aud și acuma: „Să încheiem, părinte, să nu dea moartea peste mine și să rămîi d-ta încurcat din pricina mea!" Sfințitul a rîs: „Ehe, cucoane, de bătrîni ca d-ta moartea fuge mîncînd pămîntul!" Așa ne-am despărțit rîzînd. Dumnealui a trecut devale, spre casă, că sîntem aproape vecini, iar noi am luat-o înainte, spre piață. Domnul Ilarie aducea un pește subsuoară, ca în toate sîmbetele, că e mai ieftin sîmbăta decît vinerea... Sfințitul l-a așteptat toată după-amiaza în zadar. Domnul Ilarie iar n-a venit. După ce am tras clopotele, părintele Ilie, cam supărat, m-a mînat să-i aduc aminte că e așteptat... Pe la amiazi, poate țineți minte, a început dintr-o dată o lapoviță cu vînt aspru de-ți îngheța sufletul. Greu îmi venea să ies pe o vreme ca aceea, dar porunca-i poruncă, m-am dus... Tocmai se îngîna ziua cu noaptea, că acuma se întunecă tare de timpuriu. Ajunsei la dumnealor, deschisei binișor portița și o luai spre fundul curții. Nici o pîlpîire de lumină în casă, ori de zgomot și nici un semn de viață... Mă cuprinse un urît de moarte, poate și unde plecasem numai în haină de m-a pătruns pînă la os frigul și umezeala. Începui să strig: „Domnule Ilarie!... Coană Mițo!"...

Nimic. Mă oprisem tocmai în dreptul marchizei pe unde umblă boierii, dar nu cu gîndul să intru pe-acolo, că-mi cunosc lungul nasului, fără numai să văd dacă e cineva în casă. Strigînd așa în neștire băgai de seamă că ușa marchizei e doar trasă și se mișcă ușor în bătaia vîntului. Atunci ce-mi dete prin gînd: ia să bat eu la ușă! Intrai în marchiză și bătui întîi mai ușurel, pe urmă mai cu putere, și iar strigai: „Coane Ilarie!... Domnule Dăniloiu!" Am stat așa acolo, bătînd și strigînd, poate cîteva minute... Apoi dacă am văzut că nu răspunde nimeni, am gîndit că n-or fi acasă și-mi pierd timpul degeaba. Am închis frumos ușa marchizei, să n-o trîntească vîntul și să spargă geamurile, și am ieșit din curte... Părintele Ilie nu s-a mai necăjit sau n-a vrut să se arate față de mine. „Ei, zice, cine știe ce-o fi avut și dumnealor de nu-s acasă... Nu face nimica. Mîine să te duci, Mihai, îndată după sfînta slujbă, și nici să nu te întorci fără dumnealui!" „Bine, zic, să mă duc, de ce să nu mă duc dacă trebuie?"... Sîmbătă noaptea a nins întîia oară ăst-an. După zloata și viforniță de peste zi chiar trebuia să ningă. Cînd m-am sculat zăpada era de jumătate de metru. Am muncit toată dimineața să fac pîrtie în curte și să curăț în fața bisericii...

Povestirea servitorului, prolixă și sfătoasă, mulțumi și pe Spiru Dăniloiu, care la fel istorisea cînd avea ceva mai de seamă. Baremi d-na Dăniloiu sorbea vorbele și schimba, în răstimpuri, priviri de uimire sau de aprobare cu Solomia, adevărata ei confidentă, deși Solomia acum participa mai puțin ca alteori la evenimentele familiare.

— De-abia pe la amiazi m-am putut repezi iar pînă la domnul Ilarie — continuă Ciufu cu aceeași sfătoșie. Intrai în curte, strigai, bătui la ușă, mă dusei

și prin dos să bat — degeaba, Liniște și tăcere, ca și ieri. Ce-o mai fi și asta, Maică Precistă? Ia, zic, să mă uit nițel pe geam dacă nu sînt înăuntru? C-or fi oamenii bolnavi ori... Dar ți-ai găsit! Geamurile înghețate tun și cu niște flori groase și frumoase parcă ar fi fost zugrăvite pe sticlă. Asta înseamnă ori că nici n-au dormit acasă, ori că au plecat dis-de-dimineață cine știe unde... Ce să mai stau și ce să mai încerc? Cînd a aflat sfințitul că iar n-am dat de dumnealui, s-a făcut borș și m-a ocărît în toate felurile, parcă ar fi vina mea dacă domnul Ilarie nu-i acasă. „Nu, striga sfințitul, că nici n-ai fost, ticălosule, unde te-am trimis, că nu se poate să nu-l găsești în Pitești pe Ilarie Dăniloiu!"... Azi-dimineață, după ce s-a potolit, o fi chibzuit ca și d-voastră că poate să fie la mijloc vreo boală ori altceva și, după prînz, m-a trimis iar, a treia oară, să mai văd ce mai e pe acolo... Ce să fie? Ca și ieri și ca alaltăieri. Pustiu și tăcere. Degeaba strigi și degeaba bați... Și așa mi-a poruncit pe urmă să vin să vă povestesc și d-voastră ce și cum s-au întîmplat lucrurile, că d-voastră ca rude de-aproape...

Tăcu brusc, încurcat, cu un surîns prostesc, ca și cînd n-ar mai fi avut ce spune și s-ar strădui zadarnic să mai găsească alte cuvinte.

După un răstimp, parcă s-ar fi trezit din pirotealî, Dăniloiu îngăimă ostenit:

— Spune părintelui Ilie că-i mulțumim de interes și să fie liniștit că Ilarie își cunoaște obligațiile și n-are să-l lase încurcat...

— Poate s-o îndura Dumnezeu și n-o fi nimic rău — adăogă Vasilica puțin plîngător, deși voia să pară calmă. Așa băiete? Acuma du-te acasă, nu cumva să te aștepte părintele și să se supere!

Femeia ar fi dorit să dezbată pe îndelete întîmplarea aceasta ciudată despre Ilarie și Mița, dar Spiru părea buimăcit de tot. Într-adevăr bărbatul nu ascultase în realitate pe Ciufu cu interesul ce l-ar fi arătat altfel. După izbucnirea nervoasă, în vreme ce servitorul vorbea, s-a gîndit mereu că a mîncat iar prea mult și se simțea balonat, cu o somnolență bolnavă în tot corpul, părîndu-i-se că și respirația s-a îngreuiat. Pe urmă îl prinse teama că are să i se facă rău, îi fu rușine să se plîngă și mai ales să cheme un medic ca să-i dea ceva să previe ce ar putea să i se întîmple. Nici nu-i mai păsa de frate-său. Cînd e în joc sănătatea lui, ce să-l doară necazurile altuia, fie chiar ale fratelui.

D-na Dăniloiu încercă să înfiripeze o convorbire, tocmai crezîndu-l abătut din pricina îngrijorării pentru Ilarie. Ba îi și zise, ca să-l liniștească.

— Lasă-l încolo pe frate-tău, nu-ți mai face inimă rea, că n-o fi nimic... N-ai văzut ce mutră de bandit avea servitorul popii?... Mîine pînă-n ziuă mergem cu Solomia să vedem ce e... Dar mi se pare că nu ți-e prea bine, Spirică? urmă deodată speriată. Aoleu, iar ai mîncat prea mult și... Of, Doamne, că și tu... Aide, stai cuminte unde ești, să te trag nițel cu oțet aromatic, să te mai răcorești și să te sprintenești...

Dăniloiu începu să geamă. Întrebarea soției i se părea o confirmare a boalei. Se jură în gînd că nu va mai mînca seara nimic. Cel mult un iaurt gol. (Jurămîntul se repeta de cîte ori se simțea rău.) Răspunse blînd, supus:

— Da, da... Fă cum crezi... Numai să nu mă doară...

— De ce să ne închipuim îndată crime și răutăți? zise Vasilica, obsedată de vorbele servitorului. Poate să nu fie nimic, poate să fie numai...

Capitolul II

STĂPÎNA CU SERVITOAREA

Pînă s-a întors Solomia de la piață, pînă au așezat mîncările la foc, s-a făcut aproape nouă. D-na Dăniloiu stătea pe spini. A dormit mai prost ca de obicei și s-a perpelit în așternut cu gîndurile din ce în ce mai negre despre Ilarie și Mița. Presimțirile ei n-o înșelau niciodată. S-a sculat cu noaptea-n cap și a cicălit mai vîrtos pe Solomia, care însă nu lua în seamă parcă ar fi trăit pe altă lume. La plecare i-a găsit o nouă pricină să-i ajungă toată calea:

— Aoleu, Solomie, fată ori femeie ori ce ești, ai început să porți salba de aur și-n zilele de lucru? Te-am văzut și ieri, și nu te-am dojenit, credeam că o se te simți... Ai ajuns ca Păcală: un an de zile n-o pui deloc, pe urmă deodată nici n-o mai scoți de la gît... Erai fată cuminte și potolită și harnică de-ți era mai mare dragul. De cînd însă ți-a scos soarta pe Lixandru de ți-a sucit capul, nu mai e chip de înțeles cu tine. Te-a nenorocit Lixandru, fetițo, tu nu vezi și nu simți? Poate că d-aia l-a și bătut Dumnezeu de s-a îmbolnăvit și zace de atîta vreme și se topește...

— Lasă-l, cucoană, pe bietul Lixandru că n-are nici o vină! răspunse Solomia cu glasul înăbușit și fără să se uite la d-na Dăniloiu.

Zăpada de sîmbătă îmbrăcase tot orașul într-o blană albă, rămasă încă aproape intactă și curată. Doar pe străzile principale și pe trotoare o mai murdăriseră săniile și pietonii... D-na Dăniloiu mergea greu și aluneca, încît Solomia trebuia s-o sprijine. Noroc că nu era departe pînă la Ilarie, de la ei, din strada Rosetti. Cotiră în strada Luceafărul, scurtă și cu o pantă severă și, pe lîngă fîntîna din fața casei primarului, traversară Piața Izvor drept spre strada Speranței. N-au întîlnit țipenie de om, ca și cînd gerul ar fi zăvorît în casele lor pe toți oamenii.

Casele lui Ilarie Dăniloiu se cunoșteau de departe din pricina gardului înalt de scînduri, vopsit negru cu păcura cea mai ieftină. De pe trotoar se vedeau numai coroanele arborilor din curte puși parcă înadins să împiedece orice privire indiscretă a pătrunde înlăuntru. Devale, înspre casa familiei Secuianu, se ridica un zid de cărămidă, făcut odinioară de răposatul avocat care fusese bun prieten cu Ilarie. În partea cealaltă calcanul din spatele caselor măcelarului Mitică Ionescu alcătuia o adevărată pavăză și se întindea de la stradă pînă în fundul curții.

În fața portiței, cele două femei se opriră să răsufle.

— M-am obosit și m-am încălzit de toată-s o apă — zise d-na Dăniloiu îngrijorată. Numai de n-aș răci, să mă mai aleg și cu vreo boală după toate celelalte...

Solomia nu spuse nimic. După cîteva clipe cucoana puse mîna pe clanța portiței. Clanța cedă, dar portița nu se deschise parcă ar fi fost priponită pe dinlăuntru. Înainte de a se mira, își dădu seama și împinse mai cu putere.

— De cînd a nins n-a mai intrat nimeni în curte — observă d-na Dăniloiu, adăogînd mustrător: Aide, fată, pune umărul niţel că eşti tînără, nu mă lăsa pe mine să mă chinuiesc singură! Trebuie să fi îngheţat şi zăpada şi....

Portiţa se răsuci în balamale cu un scrijălit peste zăpada geruită. În curte, pe subt pomii cu crengile înălbite şi pînă în fund printre cele două corpuri de case, se întindea sclipitor şi neprihănit covorul alb în care piciorul se scufunda pînă la genunchi.

— Cum poate minţi un om cu atîta nerușinare? vorbi d-na Dăniloiu indignată şi lunecîndu-şi privirea peste albeaţa dureroasă. Închide portiţa, Solomie, şi haidem să vedem noi cu adevărat ce s-a întîmplat, că minciunile lui Ciufu vezi şi tu cît preţuiesc!

D-na Dăniloiu mergea înainte. Scoarţa îngheţată a zăpezii troznea sub paşii care o sfărîmau. Solomia se silea să calce în urmele stăpînei sale ca să nu-i mai intre şi fărîmăturile de zăpadă peste ghete, fiindu-i şi altfel picioarele aproape îngheţate. Amîndouă casele păreau într-adevăr pustii şi nelocuite. Vasilica se uita în toate părţile cu multă atenţie, păşind din ce în ce mai rar, parcă s-ar fi pregătit pentru orice surpriză. Lîngă uşa marchizei se întoarse spre servitoare şi-i zise cu glas şoptit:

— Ia apropie-te, Solomie, şi intră şi tu în casă că eşti tînără şi...

Solomia rămăsese cîţiva paşi în urmă. De acolo răspunse, dar atît de nătîng, că glasul ei împrăştie brusc liniştea ce stăruia ca o apăsare înăbuşitoare:

— Eu nu intru în casa asta, cucoană!... Poţi să mă omori, dar nu intru!... Că mi-e frică şi mi-e urît şi nu pot intra, cucoană!...

— Taci, fată, taci, nu mai striga să ne audă vecinii! zise tot șoptit și blînd stăpîna, înfricoșată de izbucnirea ei. Te lăudai că ești curajoasă, dar dacă nu ești, lasă că mie nu mi-e frică!

Servitoarea, rămasă pe loc, continua din ce în ce mai moale, cu o încăpățînare speriată ce se stingea:

— Nu pot, cucoană, nu pot... nu pot...

D-na Dăniloiu, încurajată parcă de spaima servitoarei, deschise îndată ușa marchizei și apoi începu să bată în ușa antreului. Din același loc, încremenită, Solomia o văzu intrînd înlăuntru. Ar fi vrut să se apropie și ea, dar picioarele îi erau înțepenite. Își urmări însă stăpîna cu gîndul și cu urechea. Îi auzi pașii în antreu, apoi mai slabi în dormitor. Peste cîteva momente zgomotul pieri complect, semn că d-na Dăniloiu s-a oprit în fața unui spectacol care a îngrozit-o. În clipa următoare auzul încordat la paroxism al Solomiei prinse foarte deslușit un murmur: „Aoleu, nene Ilarie!... Acolo ești?... D-ta ești...?" Pe urmă pașii, mai șovăitori, trecură mai departe, în sufragerie, în bucătărie, și iar se poticniră. După cîteva secunde vocea d-nei Dăniloiu se auzi mai clar, deși sugrumată de spaimă. „Vai de mine și de mine!... Amîndoi!..."

Groaza din casă parcă ar fi năvălit afară pe ușile rămase deschise, cuprinse pe Solomia și-i zgîlțîi sufletul. Cu ochii mari țintă asupra marchizei, i se părea că a trecut un veac de cînd a intrat stăpînă-sa și nu mai iese. Voia s-o cheme și nu mai avea glas, ca și cînd frica i s-ar fi încleștat, ca un căluș, în beregată. Dar lacrimile începură a-i curge deodată atît de multe, că-i inundară obrajii. Așa se pomeni apoi cu doamna iarăși în ușa marchizei, pe fața ca varul cu groaza încrustată ca o mască. Vru să alerge spre dînsa, fericită

că nu i s-a întîmplat nimic. Instinctiv își curmă avîntul. Dealtfel d-na Dăniloiu închise ușor ușa antreului, apoi marchiza și veni, clătinîndu-se puțin, la Solomia.

— Aici s-a întîmplat o tîlhărie nemaipomenită... I-au omorît și i-au jefuit... Trebuie să dăm de veste, Solomie!

Respiră de cîteva ori din străfund parcă ar fi vrut să alunge din nări și din plămîni aerul coclit. Pe urmă continuă mai ferm, cu o energie pe care o cîștiga totdeauna în clipele hotărîtoare:

— Tu să mergi la prăvălie să chemi degrabă pe domnul! Auzi, Solomie? Pînă atunci eu am să mă duc la poliție și la tribunal, să dau de veste ce s-a întîmplat...

Îi văzu fața spălată de lacrimi și întrebă nedumerită:

— Tu de ce plîngi?... Ce te-a găsit?...

— Nu știu, cucoană — mormăi servitoarea. Mi-a fost tare frică din pricina d-tale cît ai fost înlăuntru, să nu pățești ceva și d-ta...

— Proastă ești, fată — răspunse Vasilica înduioșată de îngrijorarea ei naivă. Ce, tu crezi că tîlharii au făcut culcuș în casă, împreună cu victimele?... Au dat lovitura și s-au dus pe-aci încolo... Numai poliția mai poate să-i dibuiască și să-i dea pe mîna justiției...

Cînd ajunseră la portiță, d-na Dăniloiu se răzgîndi: nu se poate să plece amîndouă și să lase iar pustie curtea și casa cu morții... Totuși ieșiră din curte, afară. Ea însă rămase pe trotoar și pe Solomia o trimise că cheme pe sergentul care făcea de serviciu cîteva case mai departe, la încrucișarea cu strada Kogălniceanu.

— Să nu te miști de-aici, băiete! îl dăscăli d-na Dăniloiu. Nici să nu lași pe nimeni în curte și cu atît mai puțin în casă pînă ce nu vine poliția și procuro-

rul, cum știi și tu că e legea... Ia seama că în casă sînt doi oameni omorîți...

— Aoleu, cucoană! se îngrozi sergentul. Amîndoi?

— Amîndoi! repetă Vasilica, dînd din cap. Să fii cu ochii în patru!

Cele două femei se depărtară împreună, apoi după cîțiva pași d-na Dăniloiu traversă iar piața, pe unde a venit, în vreme ce Solomia urca grăbită pe strada Griviței, pe lîngă biserica Sf. Nicolae, spre strada mare care ducea la piață. Sergentul se uită după ele o clipă. Cunoștea pe Vasilica, precum cunoștea pe Ilarie Dăniloiu și pe Mița. Curiozitatea îi dădea ghes să intre în curte, să vadă. Crăpă ușor portița, dar o închise repede la loc, cu un mic cutremur în șira spinării. Îi era urît și îi era frică. Era țigan din Vieroși. Începu să se plimbe de ici-colo prin fața porții, bătînd talpa ca să se încălzească și să-și alunge neliniștea, ca o santinelă zeloasă.

Peste cîteva minute veterinarul județului, Haralambie Săvescu, un om înalt și vînjos, trecînd spre centru, întrebă mirat pe sergent: ce păzește? Sergentul răspunse mîndru:

— Domnul Ilarie cu cucoana dumisale au fost omorîți de niște criminali... Pe dumnealor îi păzesc pînă vine poliția...

Veterinarul ezită puțin: să creadă, să nu creadă? Își continuă calea mormăind:

— Numai crime d-astea mai lipseau la Pitești... Că altfel eram procopsiți!... Mare rușine!...

Capitolul III

CINCI MINUTE

Spiru Dăniloiu avea un mare magazin de coloniale în gura pieții din vale, într-o poziție minunată, lîngă podul drumului de fier, încît concentra clientela și din piața de legume, și din piața de cereale și de chiristigie pînă la oborul de vite. Magazinul de fierărie de alături, cel mai mare din Pitești și împrejurimi, a fost al lui Ilarie, frate-său, care l-a ținut peste treizeci de ani și, cînd s-a retras din afaceri, l-a vîndut unor ardeleni, actualii proprietari.

Cînd văzu pe Solomia intrînd în prăvălie, Spiru înțelese că s-a împlinit ceea ce a bănuit dînsul aseară după ce l-a tras nevastă-sa și i s-au risipit gîndurile de boală. A stat de vorbă pînă adineaori cu unii vecini și clienți despre Ilarie și cu toți erau de acord că trebuie să i se fi întîmplat ceva, nimeni însă neîndrăznind a preciza nenorocirea din delicatețe pentru dînsul.

— Nu mai spune nimica! întîmpină pe servitoare din dosul tejghelei! Am văzut după mutra ta, tot!... Doar atîta: amîndoi?

— D-apoi eu n-am fost înăuntru — zise Solomia simplu — și n-am văzut, dar cucoana i-a văzut pe amîndoi...

— Săracii, săracii de ei! oftă Spiru Dăniloiu, sculîndu-se ca și cînd ar fi vrut să se ferească de o încercare de amețeală.

În magazin nu se aflau decît vînzătorii și un preot de la țară cu preoteasa care alegeau și se tocmeau mereu de un ceas fără a fi cumpărat încă nimica. În vreme ce Solomia totuși îi povestea ce-a descoperit doamna și cum a trimis-o să-l cheme, Spiru își aduse iar aminte de soră-sa Aretia la care se gîndise și azi-noapte că ar fi trebuit s-o înștiințeze. Aretia era cu vreo zece ani mai tînără și certată cu amîndoi frații, socotindu-se nedreptățită și înșelată de ei încă de la împărțirea moștenirii părintești. Măritată cu un cărturar, cu ajutorul de grefier Pascal Delulescu, azi pensionar, se credea superioară fraților rămași negustori, deși, partea ei de avere risipindu-și-o demult, a suferit și suferea multă și amară mizerie. Băiatul ei Romulus, cu care au cheltuit și ce n-au avut, după ce și-a luat o vagă licență în drept, ducea prin București, ca publicist și avocat fără clienți, un trai cam la fel cu părinții lui, sărăcie lucie. Fiindcă unchiul Ilarie n-avea copii, ultima speranță a publicistului devenise moștenirea ce-i va reveni cîndva și care-i va consolida situația...

— Bine, Solomie, am să mă duc îndată! spuse Spiru cu un glas încărcat de o tristețe pe care nici n-o ascundea și nici n-o exagera. Tu însă te repezi pînă la domnul Pascal, la cumnatul meu — știi unde șade? pe bulevard, tocmai spre gară — și să le povestești și lor ce s-a întîmplat ca să meargă și dumnealor, dacă vor, să fie de față cînd va sosi parchetul... Ai înțeles, fetițo? ...Pe urmă tu pleci acasă, înțelegi?... Vezi, să ai grije de

toate și, dacă cucoana întîrzie, să fie gata mîncarea și masa pusă!

După ce Solomia porni mai departe, Spiru se crezu obligat să povestească și băieților, măcar în trei cuvinte, ce nenorocire a dat peste dînsul, mai ales că Gogu, locțiitorul, trăsese cu urechea și auzise cîte ceva. Mirarea și indignarea personalului îi făcură bine încît plecă mai potolit, cu toate că tristețea îi aburea încă sufletul.

Trecu prin piața de legume, goală de cînd a dat zăpada, și ajunse în halele de carne. Măcelarul Mitică Ionescu, vecinul lui Ilarie, îl zări și-i aținu calea:

— Va să zică e adevărat, Spirică?... I-a omorît?... Îmi spuse adineaori veterinarul Haralambie... Parcă nici să nu crezi!... Hala fierbe de mînie... O tîlhărie ca asta în plin centru al orașului! Mîine poimîine o să dea și peste noi tîlharii!... Lumea zice că trebuie să fie oameni care cunosc bine locurile și împrejurările. Așa cred și eu, dar ca să fie tocmai feciorul lui Pascal, cum spune lumea, nu cred!...

— Cine spune, Mitică? se minună Dăniloiu. Noi nici nu i-am văzut, nici poliția n-a sosit, și lumea știe cine i-a omorît?... Și tocmai nepotul!... Doamne, tare-i rea și necruțătoare lumea asta, zău, Mitică!

— Ce-i drept, interes numai nepotul avea să fie omorîți — zise măcelarul puțin jenat, căci de fapt el a avut întîi părerea aceasta. Dar, la urma urmelor, cine poate să știe, Spirică? Poate să fie alții, dar tot dintre cunoscuți sau dintre neamuri...

Pe strada mare îl mai opriră vreo doi prieteni negustori care voiau amănunte, iar în colțul băcăniei Steriade avocatul Trandafirescu, mic, gras, rotund, jovial:

— Ce-i asta, nene Spirache?... Văzui la tribunal pe coana Vasilica și m-am îngrozit ce mi-a povestit!...

Așa am ajuns, domnule, să ne omoare tîlharii ziua-n amiaza mare?

Voia să pară îndurerat și revoltat, și nu izbutea din pricina glasului care păstra o nuanță jovială. Și Trandafirescu se interesa cine să fie ucigașii. La tribunal au și început să circule fel de fel de presupuneri: ba c-o fi Romulus Delulescu, care numai sîmbătă (tocmai sîmbătă!) a plecat din Pitești, ba cine știe ce slugă care cunoștea locurile unde își ascundeau bătrînii aurul (se povestea că, pentru mai mare siguranță, nu strîngeau decît galbeni), ba vreun spărgător de meserie de la București în colaborare cu vreun găinar local care să-i fi servit de călăuză, ba unii acuzau direct pe Dică Secuianu care se hărțuia de multă vreme cu bătrînul Ilarie și-l amenința...

Acuma Spiru socoti că trebuie să grăbească pașii. Peste tristețea care-i stăruia în inimă, începea să se înfiltreze teama că Aretia va sosi mai curînd ca dînsul și va dosi toate obiectele de valoare, bani și bijuterii, înainte de venirea autorităților, păgubindu-l astfel și pe el, dar mai ales pe unica-i odraslă, Filofteia, măritată cu căpitanul Vasilescu, în garnizoană tocmai la Sighetul Maramureșului...

În jurul sergentului se adunase un grup de curioși, mai cu seamă servitori, așteptînd sosirea poliției în speranța că atunci vor putea vedea ceva ce nu s-a mai văzut de cînd lumea.

— A fost cineva pe-aici, Lache? întrebă Spiru repede. Nu?... Foarte bine. Trebuie să pice din moment în moment cineva de la parchet, că tot orașul a început să urle despre crima asta nemaipomenită...

Sergentul deschise servil portița, iar lumea se dădu respectuos la o parte ca să treacă fratele victimei. Dăniloiu avu totuși o tresărire cînd deschise marchiza și

îndeosebi ușa antreului. Aerul greu îl sufoca. Descoperi cele două cadavre, clătină din cap în semn de durere, pe urmă se duse la scrinul dintre ferestre, scoase dintr-un sertar o cutiuță albastră și o strecură în buzunar. N-apucă însă bine să închidă sertarul, cînd niște bocete în curte vestiră apropierea Aretiei, însoțită de Pascal.

„Cinci minute dacă mai întîrziam, rămîneam cu buza umflată ! se gîndi dînsul netezindu-și buzunarele."

Aretia năvăli în casă plîngînd cu hohote. Era o femeie voinică, energică, bărbătoasă, cu prea puține urme din frumusețea despre care se povestea că ar fi avut-o în tinerețe. Soțul ei, Pascal, slab, înalt și supt la corp și la față, cu mustăți îngrijite sure și o privire umilă, părea o slugă credincioasă și supusă întru toate. Plînsetele fără lacrimi voiau să dovedească lumii străine jalea Aretiei. De fapt nu mai vorbea de cîțiva ani cu Ilarie, iar în casa asta a lor n-a intrat și mai de mult. Doar Romulus, în urma unui consiliu de familie, s-a împăcat acum doi ani și venea pe la dînșii totdeauna și mai în fiece zi cînd era prin Pitești. Certată era dealtfel și cu celălalt frate, cu Spiru, dar de vorbit vorbeau cînd se întîlneau, mai ales în case străine.

În clipa cînd Aretia dădu cu ochii de Spiru, în antreu, plînsul i se sugrumă în gît.

— Aoleu, aici erai? zise pe urmă batjocoritor. Ai alergat să culegi înaintea noastră ce-o fi mai bun?... Nu vă mai satură Dumnezeu, Spirică nene, nici cînd vedeți cum vă bate!...

— Lasă, Aretio — interveni Pascal rușinat și înfricoșat ca nu cumva să se aprindă cearta tocmai în casa morților.

— Tu să nu te amesteci, Pascale, că mă enervezi mai rău — se înfurie deodată Aretia. Eu îi cunosc mai bine și știu pînă unde merge lăcomia lor. Au și

bani și bogății și de toate, dar nu s-ar da înlături să ne fure partea noastră și aici, cum mi-au furat odinioară moștenirea de la părinți...

Spiru, cu căciula în mînă, stătea liniștit, uitîndu-se la Aretia aproape cu compătimire. Abia într-un tîrziu ripostă, fără supărare:

— Nici nu te-ai uitat încă să vezi dacă au murit cu adevărat și te certi pe moștenire, surioară dragă...

Liniștea lui o liniști și pe ea pentru o clipă. Spiru, profitînd de reculegerea Aretiei, se închină ceremonios și ieși demn afară...

— Văzuși? El pleacă cu buzunarele doldora, iar d-ta mă potolești să nu-l ocăresc ! izbucni Aretia mînioasă către soțul ei. Cînd îți spun eu că ești un bleg...

În clipa aceasta zări, vîrît aproape subt pat, cadavrul fratelui ei Ilarie și avu o zguduire fără voie, încît numaidecît își făcu cruce, murmurînd speriată:

— Doamne iartă-mă și iartă-ne pe toți, Doamne !... Săracul nenea Ilarie, cum s-o fi chinuit el, săracul !... Dar țața Mița unde-o fi...

Peste vreun sfert de oră primul-procuror Constantin Negel pătrundea în antreu, însoțit de noul judecător de instrucție Aurel Dolga, de medicul Vasile Popescu, de un comisar de poliție și de Spiru Dăniloiu. Ușa marchizei o lăsară mare, deschisă, de asemenea și pe a antreului ca să se aerisească odăile, deși din pricina frigului cadavrele nu intraseră în descompunere cum bănuise șeful parchetului.

— Ce faci acolo, madam Delulescu? strigă primul procuror sever, găsind-o tocmai cu mîinile în dulapul cu rufărie din care o bună parte o îngrămădise într-un coș de nuiele găsit undeva. Nu știi că nu e voie să te atingi de nimic și nici să înstrăinezi vreun obiect pînă ce nu se stabilesc drepturile?... Îmi pare rău !...

Delulescu ar fi putut să-ți atragă atenția, că doar în tribunal și-a cheltuit viața... Să pui, te rog, imediat la loc tot ce ai ridicat! Te rog!... Nu încep ancheta pînă ce nu așezi toate cum au fost!... Da ce, asta e glumă? O crimă atît de odioasă?...

Glasul și mai cu seamă înfățișarea gravă a primului procuror — altfel un cunoscut și iubit om blajin și chiar rudă de departe cu Deluleștii prin soția sa — impresionară atît de mult pe Aretia că nu îndrăzni să riposteze, cum îi era obiceiul, decît prin niște mormăieli nearticulate, ci începu să tocmească la loc rufăria pe care o alesese.

Trecură cîteva minute într-o tăcere întreruptă doar de mișcările d-nei Delulescu. Apoi se auziră niște pași grăbiți și în sfîrșit apăru, gîfîind, asudat, polițaiul orașului, un bătrînel simpatic, cu o bărbuță tunsă îngrijit, cu o înfățișare generală jovială.

— Salut, domnule prim-procuror! făcu dînsul puțin jenat. Am întîrziat pentru că iar n-a venit idiotul de sergent să mă scoale... Rog să fiu scuzat, domnule prim-procuror!

— Nu face nimic, nene Tudorică! surîse Negel întinzîndu-i mîna în semn de adevărată absolvire.

Primul-procuror ca și ceilalți știau foarte bine că polițaiul Tudor Ploscaru, burlac și cam chefliu, petrece toate nopțile prin diferite localuri de noapte, pasămi-te inspectînd, și că de aceea se scoală totdeauna tîrziu, fără a păgubi însă serviciul, fiindcă serviciul merge mai bine fără dînsul, care mai mult încurcă lumea. Era de neam bun și tolerat de toate guvernele din motive de caritate publică.

— Ce crimă oribilă, domnilor! zise polițaiul cu poftă de vorbă. Am început să ne civilizăm și să luăm alură de oraș mare, dacă ne-am pornit pe astfel de crime!

După o mică pauză și pentru că toată lumea tăcea, polițaiul continuă cu glas împletit din ironie și compătimire:

— Dică Secuianu, de cîte ori vorbea de bietul Ilarie Dăniloiu, se mira cum de nu se găsește cineva să-i sucească gîtul, să scape lumea de un zgîrcit odios!... Dică glumea, firește, dar uite că s-a găsit cine să-i împlinească dorința!...

Capitolul IV

CASA CRIMELOR

În urma sugestiei judecătorului de instrucție, primul-procuror îndepărtă atît pe Spiru Dăniloiu cît și pe soții Delulescu din casă, declarînd în glumă, ca să nu-i ofenseze:

— Pînă vom descoperi pe ucigași toată lumea e suspectă, începînd cu noi înșine, anchetatorii!

— Foarte just! aprobă judecătorul Dolga cu o privire gravă, simțindu-se parcă eroul principal în piesa care începea.

Cînd rămaseră singuri, primul-procuror rugă pe judecătorul de instrucție să inițieze cercetările în forma și în direcția ce crede, avînd în vedere că el are să continue anchetarea cazului pînă la descoperirea ucigașilor.

Aurel Dolga, ardelean, fusese mutat de curînd la Pitești de la Făgăraș. Avea abia vreo treizeci și doi de ani și o figură severă, compusă înadins pentru meseria de judecător de instrucție, care-i plăcea și-l pasiona. Încă din liceu fusese clandestin și fervent cetitor de romane polițiste și admirator al faimoșilor detectivi

născuți din fantezia nu mai puțin faimoșilor romancieri. Spre deosebire însă de detectivii care îmbină totdeauna perspicacitatea și energia cu umorul special al marilor naivi și care toți posedă negreșit anume ticuri sau obiceiuri caracteristice plus o pipă care se stinge și se aprinde în momentele palpitante, el voia să păstreze în primul rînd demnitatea gravă cuvenită magistratului instructor, aceasta urmînd să fie originalitatea lui cînd va fi cucerit celebritatea. Pînă acum n-a avut nici o ocazie de-a se distinge aievea. Cazurile ce i s-au încredințat la Făgăraș, ca și aici, erau simple și ordinare, încît zadarnic se silea să le complice cu reminiscențe din cărți...

De data aceasta i se părea că poate să fie vorba de ceva mai interesant, mai ales din pricină că crima s-a descoperit așa de tîrziu.

— Dacă-mi permiteți, domnule prim-procuror — zise dînsul cu importanța cuvenită — aș propune două faze în privința constatărilor ce vom face în procesul-verbal: întîi precizarea locului unde s-au produs crimele, în toate amănuntele, și al doilea descrierea exactă a stării victimelor, întrucît aceasta ar putea contribui la stabilirea datei cînd s-au săvîrșit omorurile și eventual la descoperirea omorîtorilor...

Comisarul se așează cu coalele de hîrtie la masa din sufragerie și, așteptînd ca Dolga să-i dicteze, întocmi obișnuita introducere.

În vreme ce ceilalți începură să examineze cele două cadavre, judecătorul cercetă cu luare-aminte mai întîi antreul. Ușa dinspre marchiză părea să nu fi fost unsă demult; cînd încercă să o închidă, balamalele scîrțîiră ușor ca un suspin. Dar și broasca avea probabil arcul rupt sau foarte slăbit, căci limba nu se prinse în scoabă, încît ușa rămase doar lipită. Altă

ușă dădea din antreu în dreapta într-un fel de salonaș cu aspectul de cameră în care se păstrau toate lucrurile fără utilitate curentă. Ușa era închisă, iar cheia învîrtită o dată în broască. Dolga vîrî doar capul; părea evident că în salon se umbla foarte rar și că mai ales cu ocazia crimei n-a trecut nimeni pragul. Cealaltă ușă, în stînga, deschisă larg, ducea întîi în dormitor, de acolo în sufragerie și mai departe în bucătărie... Pe cuierul de perete, la stînga, între ușa marchizei și cea dinspre dormitor, atîrna în același cui un crap de vreo două kilograme, înghețat tun, și un baston cu mînerul în formă de cîrjă. Pe mescioara din fundul antreului cam întunecos era aruncată o căciulă mare neagră de miel, iar pe unul din cele două scaune un palton foarte uzat, cu căptușeala ici-colo roasă, rămăsese agățat numai cu o mînecă, restul fiind alunecat și mototolit după picioarele mesei ca și cînd ar fi fost dezbrăcat și azvîrlit acolo în mare grabă...

— Domnule comisar, scrie! strigă judecătorul Dolga începînd să dicteze rar și apăsat.

În dormitor două paturi, cu căpătîile la perete, despărțite printr-o noptieră. Între cele două ferestre spre curte, bine zăbrelite, un scrin vechi plin de rufărie de damă, nouă, nepurtată, era surmontat de o oglindă de cristal cu ramă foarte grea, aurită. Alte două dulapuri se aflau în colțurile ferestrelor, dulapuri simple din bătrîni, încărcate unul cu rufe de pat, iar cellalt cu haine. În cel cu rufe de pat opera Aretia, cînd au apărut reprezentanții justiției. Ușa antreului se deschidea în dormitor în stînga, încît se lovea aproape de garderobul cu haine.

Între cele două paturi, cu fața în jos, cu capul vîrît puțin sub patul dinspre ușă, cu picioarele încălțate cu șoșoni rupți peste niște ghete vechi, rămase

de la genunchi afară dintre paturi, zăcea cadavrul lui Ilarie Dăniloiu. Pe patul cellalt, spre antreu, învelitoarea de catifea cenușie era mototolită și cu pete mari de noroi uscat, pe cînd cuvertura patului dinspre ușă era întinsă și trasă puțin într-o parte, deoarece degetele mîinii stîngi a mortului se încurcaseră în ciucurii împletiți... Soba de teracotă portocalie, înaltă pînă aproape de tavan, cu bibelorui pe lespedea de marmură, avea ușița deschisă larg parcă ar fi vrut să facă foc cineva sau doar să arunce ceva înlăuntru...

— Să continuăm, domnule, procesul-verbal! reluă Dolga din prag, către comisarul de poliție înainte de-a trece în sufragerie, fără să se lase tulburat de întrebările sau observațiile celorlalți, recomandîndu-le din cînd în cînd să binevoiască a nu se atinge de nimic.

Sufrageria era mare, cu o masă ovală și șase scaune de piele, cu două bufeturi înalte de modă veche pline cu tot felul de vase și pahare. Judecătorul se uită cu atenție împrejur prin bufeturi, pipăi masa și deodată zise către comisarul care continua să scrie:

— Un moment, domnule...

Comisarul se dădu la o parte, iar Dolga ridică puțin tăblia mesei. Subt tăblie descoperi mai multe piese de aur așezate în scobituri și crăpături așa fel încît să nu se observe. Învîrti puțin capacul și, într-un fel de sertar ascuns, dădu iar peste o grămăjoară de galbeni și mai mulți bani de argint dinainte de război. Comisarul încremeni o clipă de mirare, apoi rosti:

— Asta-i o comoară, domnule judecător!

Dolga rugă pe primul-procuror să inventarieze banii, iar el însuși se întoarse înapoi în dormitor să cerceteze în dulapuri, deși aceasta voise să o lase pentru încheiere. Dar după descoperirea din sufragerie chibzui că e mai practic să lichideze cercetările și în dor-

mitor. Într-adevăr, în dulapul cu haine găsi o față de pernă murdară, suspectă. Pipăind-o și apoi desfăcînd-o constată că era plină cu bancnote românești, puse înadins să rămîie nebăgate în seamă și totuși ascunse.

— Ei, dragă Dolga, văd că aduni bani, nu glumă! zise primul-procuror uimit. O să ne apuce prînzul numărînd!

Ușa bucătăriei era deschisă ca și celelalte. Bucătăria mare servea și ca spălătorie și chiar ca baie în cazurile rare cînd bătrînii se îndemnau să împrumute de la d-na Secuianu vana de tablă ca să se spele mai temeinic. În dreapta ușii se afla soba de gătit, mare cît un cuptor, cu cîteva oale pe roate, în care apa înghețase. În dreptul ușii, în peretele din față, o fereastră dădea spre fundul curții, unde se vedeau năclăite în zăpadă niște lemne tăiate și o grămadă de crăci cumpărate de curînd. În stînga ferestrei pe o masă lungă de brad, se afla o pîine lungă neîncepută și o ulcică de lut, înflorită, răsturnată, goală, iar subt masă cîteva șomoioage de jurnale vechi. Lîngă peretele dinspre sufragerie, într-un dulap rudimentar, erau aranjate oale, cratițe, tigăi, capace de toate felurile. Între acest dulap și ușa sufrageriei, pe o laviță solidă, o albie de spălat rufe părea răsturnată pe jumătate; cîteva bucăți de pînzeturi erau căzute pe jos, mai mult muruite decît spălate, iar cele rămase în albie înghețaseră cu rămășițele de apă murdară. Ușa din peretele spre curte era încuiată pe dinăuntru.

Cadavrul doamnei Dăniloiu zăcea într-o rînă, pe stînga, între masa de bucătărie și lavița cu albia de rufe. Figura ei era înfășurată cu o rufă udă peste gură, dar ochii sticloși aproape ieșiți din orbite priveau spre sufragerie cu atîta groază de parc-ar fi fost vii.

— Dacă permiteți, domnule prim-procuror, mai întîi să terminăm înregistrarea minuțioasă a locului! zise Dolga cu mîndrie, revenind în sufragerie. Pe urmă vom nota obiectele de preț și la sfîrșit, cu ajutorul doctorului, poziția și starea fizică a cadavrelor!

Se simțea din ce în ce mai stăpîn. Afacerea părea să aibă proporții deosebite și în orice caz anume necunoscute și mistere; în sfîrșit ceva ce rîvnea ambiția lui de detectiv în devenire.

După ce dictă cu emfază comisarului constatările din bucătărie, trecu împreună cu medicul și cu polițaiul în dormitor să examineze mai de-aproape cadavrul lui Dăniloiu.

— Numai un moment! strigă Dolga către medicul care se pregătea să libereze cadavrul dintre paturi.

Cu mare băgare de seamă împinse puțin mai încolo patul dinspre antreu, încît ceafa victimei ieși la iveală. Părul alb, foarte rar, părea lipit de tidva ca pergamentul vechi. Gîtul, deasupra gulerului hainei cenușii, era strangulat cu o sîrmă de alamă subțire, înnodată dinapoi și răsucită de mai multe ori, așa că pătrunsese adînc în pielea zbîrcită. Cele două capete ale sîrmei se terminau în ochiuri ca și cînd ar fi servit la atîrnat în cui.

— Ciudat! murmură judecătorul.

Plecîndu-se peste mort, observă un fir de păr castaniu închis pe un umăr și altul aproape blond pe gulerul hainei motolite, parcă ar fi fost apăsată cu genunchiul sau cu piciorul.

Doctorul Popescu, urmînd exemplul lui Dolga, socoti mai practic să lase cadavrul unde se afla și să îndepărteze paturile ca să aibă spațiu suficient pentru o examinare corectă. Primul-procuror, curios, veni și dînsul să vadă mortul. neuitînd să ia și pe comisarul

scriitor ca nu cumva să fie ispitit a viola fața de pernă cu bancnote.

— Aici trebuie să fi lucrat asasini cu multă experiență! zise Negel foarte impresionat, văzînd cum medicul se trudea să dezlege din jurul gîtului sîrma ucigașă.

— Sau începători fără experiență! observă Dolga gînditor.

Sîrma abia era mai lungă de un metru...

Descurcînd ciucurii cuverturii din degetele mortului, doctorul întoarse pe bătrînul Ilarie cu fața în sus. Părea viu, cu ochii deschiși și privind aproape senin, fără groază, doar cu puțină mirare. Numai nasul era puțin turtit și murdărit de praful de pe parchet, ca și fruntea și bărbuța sură, tunsă, neîngrijită ca un pămătuf de păr moale.

— Nu vreau să mă pronunț oficial înainte de autopsie — zise medicul Popescu cu oarecare nedumerire în glas — dar aș putea să pariez că bietul bătrîn a murit repede, fără suferință, mai puțin de strînsoarea sîrmei, deși ea l-ar fi ucis pînă la urmă, cît mai degrabă de un șoc de spaimă care i-a curmat funcționarea inimii...

Ilarie Dăniloiu se vedea a fi fost un omuleț slăbuț, subțirel, numai umbra celui care prin munca și energia lui a uimit Piteștii.

Cînd medicul isprăvi examinarea, Dolga întrebă:

— Ai putea să-mi faci vreo precizare, doctore, în privința datei morții?... O zi, două, trei?...

— Cu oarecare aproximație cred că da — răspunse doctorul puțin sigur. Două, cel mult trei zile, mai curînd însă trei!... Adică sîmbătă... Dar să vedem și celălalt cadavru...

D-na Dăniloiu, în afară de rufa care-i astupa gura, avea și mîinile legate la spate tot cu o rufă udă, acum înghețată, iar la gît o sîrmă de alamă aproape la fel

cu cea care servise la omorîrea soțului ei. Sîrma era la fel înnodată și răsucită la spate, dar fără a fi pătruns în piele.

— Coana Mița poate nici să nu fi murit strangulată — observă iar medicul, după ce dezlegă sîrma, apoi prosopul de peste gură și nas și cămașa de noapte care servise la imobilizarea mîinilor. Cred că a murit chiar mult mai tîrziu, poate peste cîteva ore, asfixiată de căluşul de pe gură și nas. E posibil că a trebuit să vadă cum a fost ucis soțul ei, fără ca asasinii să-și dea seama că mai trăiește...

— Astea se vor stabili mai tîrziu, în cursul anchetei, întrerupse Dolga cu puțin dispreț.

— Probabil, dacă asasinii vor fi avut curiozitatea să se ocupe cu astfel de observații ! răspunse medicul de asemenea batjocoritor.

Judecătorul nu mai stărui. Era sigur de sine. Ochii lui au înregistrat mult mai mult decît s-a consemnat în procesul-verbal, toate amănuntele de care mai tîrziu ar putea să aibă nevoie.

După o scurtă consfătuire, fiindcă nici o îndoială asupra cauzelor morții nu încăpea și spre a nu mai spori oroarea dublei crime prin ciopîrțirea inutilă a cadavrelor unor oameni atît de respectați, hotărîră să se renunțe la autopsie și să se dea familiei autorizația de înmormîntare.

Pînă ce medicul își va redacta referatul și pînă ce primul-procuror va inventaria cuprinsul feței de pernă, judecătorul Dolga ieși în curte, însoțit de polițaiul Ploscaru, să-și completeze observațiile. Corpul cellalt de case era gol și încuiat. În fundul curții o remiză cam dărăpănată cu cîteva butoaie, o putină cu varză, diferite sape, hîrlețe ruginite și uzate... În spatele re-

mizei gardul de zid dinspre Secuianu continua pînă la cellalt vecin, măcelarul Ionescu.

— Ei, domnule jude, v-aţi lămurit? întrebă poliţaiul aprinzînd o ţigară şi respirînd profund. Dacă tîlharii şi-ar fi lăsat cărţile de vizită, ar fi mai simplu...

— Poate că au lăsat, domnule! zise Dolga sever. Dar nu oricine poate să le citească!

— Dacă citiţi d-voastră, ajunge! Noi vom fi fericiţi să vă aplaudăm! făcu poliţistul fără încredere şi cu puţină ironie.

Capitolul V

MOȘTENITORII INDIGNAȚI

— Mobilul crimei nu pare să fie furtul! spuse primul-procuror Negel cînd se isprăviră toate formalitățile și după ce trimise pe comisar să cheme pe Spiru Dăniloiu și pe Aretia Delulescu pentru a le da în primire cele două cadavre spre înmormîntare.

— Mă tem că vă înșelați, coane Costică — observă polițaiul. Bătrînii erau putrezi de bogați și de o zgîrcenie proverbială. Lumea prin oraș vorbea despre oale de galbeni și de lăzi cu bancnote... Nu știa nimeni unde și cum ascundeau comoara, dar...

— Noi nu ne putem lua după clevetirile din oraș — întrerupse Negel. Ce ne spui d-ta am auzit și eu, firește. Dar dacă și întru cît sînt adevărate vorbele oamenilor, e altă socoteală. Deocamdată noi am cercetat și n-am descoperit decît ceea ce s-a notat în procesul-verbal. Dealtfel nici nu sîntem noi chemați să cercetăm ce fel și cîtă avere posedau victimele...

Controversa asupra averii bătrînului Ilarie Dăniloiu se reluă și se înăspri îndată ce reintră Aretia,

care dealtfel fierbea că a fost ofensată și ținută pe-afară ca slugile.

Primul-procuror comunică Aretiei și lui Spiru că autorizează înmormîntarea victimelor fără autopsie. Pentru că însă atît în vederea unei eventuale complectări a cercetărilor cît și a deschiderii succesiunii, casa urmează să fie sigilată, cele două cadavre trebuie să fie ridicate imediat și așezate, pînă la înmormîntare, în biserica Sf. Nicolae, unde Ilarie a fost președintele Eforiei. Cheltuielile vor cădea, firește, în sarcina moștenitorilor.

— Apoi da — zise Aretia batjocoritor. Ne-ați dat afară cînd era să primim ceva, dar ne chemați înapoi cînd e vorba să cheltuim!

— Fii liniștită, madam Delulescu — făcu primul-procuror împăciuitor. Vei avea din ce să te despăgubești... Noi am inventariat peste jumătate milion de lei în bancnote și aur...

— Cît ați spus, domnule prim-procuror? se interesă Spiru.

— Cu precizie poate să vă spuie procesul-verbal... Citește, comisarule! strigă Negel.

— În total șaptezeci și cinci piese de aur și patru sute treizeci și nouă mii cinci sute optzeci lei în bancnote de o mie, de cinci sute, de o sută și de cinci lei, și anume...

— Ajunge! îl opri primul-procuror. Deocamdată banii aceștia rămîn la dispoziția instrucției...

— Aoleu, domnule Costică! izbucni Aretia. Adică numai atîta s-a găsit din tot bănetul ce l-a avut bietul nenea Ilarie?... Atunci ucigașii l-au prădat rău, dacă cumva nu l-or fi prădat mai rău pe urmă alții...

— Aveți vreo bănuială precisă? întrebă judecătorul de instrucție.

— Ce precisă, domnule! strigă din ce în ce mai indignată d-na Delulescu. Pe mine m-a bruftuluit domnul Costică adineaori pentru că am îndrăznit să încerc a salva măcar rufăria de pat, iar pe alții i-ați lăsat să cotrobăiască peste tot și n-ați întrebat unde au dispărut giuvaericalele țatei Mița... Că doar știți și d-voastră ce bijuterii i-au rămas din amanetele nerăscumpărate și altele cumpărate de ocazie...

— Cine a cotrobăit aici înaintea noastră? insistă Dolga.

— Sora mea e așa de bună încît nu se sfiește să mă insulte acuma și pe mine, om cu avere și negustor respectat de toată lumea — declară fierbînd și totuși stăpînit, Spiru Dăniloiu. Cum a insultat ani de zile și pe bietul Ilarie pe care acum vrea să-l moștenească fără să se mulțumească cu ce s-a găsit... Ar vrea să puie mîna pe bijuterii, dar de doisprezece ani n-a vorbit cu Ilarie și nici pragul nu i l-a trecut, încît habar n-are dacă Mița le-a mai păstrat ori le-a transformat în bani...

— Ei, mititelule, cum te-ai supărat? rînji Aretia cu dispreț. Nu cumva te-oi fi simțind cu musca pe căciulă?

— În loc să fii batjocoritoare și să bănuiești pe alții, mai bine ți-ai vedea de necazurile voastre și te-ai apăra de bănuielile orașului! răspunse Spiru scîrbit, întorcîndu-i spatele.

Scena între frați și în fața cadavrelor era atît de uluitoare că ceilalți ascultară fără a interveni. Abia pe urmă polițaiul se dezmetici și le zise mustrător:

— Vă rog, vă rog, oameni buni, dacă nu vă rușinați de domnii judecători, cel puțin de morții care încă nici lumînare n-au avut, ar trebui să vă sfiiți!

Judecătorul Dolga, avînd în vedere numai interesul instrucției, reveni către Aretia cu o nouă întrebare:

— D-ta ai cunoscut averea răposaților?... Ai putea să ne indici ce s-a furat?

— Eu n-am fost în relații de cîțiva ani cu fratele meu Ilarie... Știe orașul întreg și pentru ce și din pricina cui... Dar lumea știe ce avere a adunat bietul Ilarie, muncind ca un hamal și trăgîndu-și bucățica de la gură. Țața Mița dădea împrumuturi pe amanet, numai pe giuvaericale. Se spunea că avea o oală plină de fel de fel de inele și pietre scumpe și broșe, cercei și cîte altele... Numai bijuteriile astea trebuie să fi prețuit mai mult decît ați găsit d-v. în bani.

— Mă rog, se va face lumină! zise judecătorul cu siguranță.

— Să dea Dumnezeu să se facă! oftă Aretia, închinîndu-se. Că destule nedreptăți am suferit și destul am fost furată de cînd a închis ochii bietul tata, fie iertat! Tot cu credința în Dumnezeu și dreptate am trăit și ne-am chinuit, că nu se poate să învingă strîmbătatea pînă la urmă...

Primul-procuror se simțea pe de o parte atins în sentimentul său de pietate față de morți, apoi și în demnitatea sa de personagiu oficial. În special tonul iritat și vulgar al d-nei Delulescu i se părea o insultă la adresa tuturor. Totuși, blajin din fire, se jena să pună capăt scenei printr-un gest de energie oficială, mai cu seamă că a dojenit-o și adineaori. Cînd se hotărî totuși să intervie, polițaiul întrerupse batjocoritor și glumeț:

— D-ta poate că nu știi, coană Aretie, dar băiatul d-voastră, Romică, a fost foarte prieten, în vremea din urmă, cu răposații...

— Da cum să nu fie, domnule? Nu e nepotul lor bun?

— Desigur!... Și acuma, cît a fost pe-acasă o lună de zile, pînă sîmbăta trecută, n-a fost zi să nu fie împreună și să nu vie pe-aici... Poate că ai aflat de la dînsul ce comori avea bătrînul?

O clipă Aretia îl privi nedumerită, pe urmă ripostă dîrz:

— Și adică ce vrei să spui d-ta cu asta?... Că Romică s-a interesat de averea bătrînilor? Și dacă s-ar fi interesat, nu era dreptul lui?... Adică pentru că noi am rămas săraci și cinstiți nici nu mai avem dreptul să ne cerem drepturile noastre?... Nu știu, că băiatul a plecat la București, la afacerile lui, dar dacă i-o fi spus cumva răposații ceva, apoi să știți d-voastră că nu ne-om mai lăsa nici noi să fim ținuți pe-afară și să se aleagă praf din drepturile noastre!... Așa să știi, domnule polițai! Că mie nu mi-e frică de nimeni, nici de poliție și nici de tribunale, dacă sînt femeie cinstită și fără greșeală pe suflet!

În sfîrșit primul-procuror nu se mai putu stăpîni și izbucni:

— Destul, madam!... D-ta nu prea știi ce e cuviința după cum văd... N-am venit aici să ascultăm nedelicatețele d-tale, ai înțeles?... Iar dacă nu știi să te porți față de justiție, am să te învăț imediat!... Atîta lipsă de respect n-am pomenit!

Urmă o clipă de jenă generală. Primul-procuror adresase ultimele cuvinte judecătorului, întorcînd spatele d-nei Delulescu și adăogînd întrebător:

— Acum?

— Domnule prim-procuror, ați încuviințat să fie înmormîntate cadavrele — zise Dolga liniștit. Urmează să fie ridicate și să sigilăm casa...

Poliţaiul trimise să cheme pe preotul Tănăsescu, iar Spiru se oferi să îngrijească de cele necesare pentru înmormîntare. Delulescu se arătă de asemenea gata să dea o mînă de ajutor. Numai Aretia, îmbufnată, sîsîi printre dinţi:

— Asta ne mai lipseşte... Să mai cheltuim şi din sărăcia noastră...

Capitolul VI

BĂNUIELILE ARETIEI

Preotul Tănăsescu sosi lăcrimînd. Avea remuşcări că s-a supărat şi a ocărît în gînd pe bătrînul Ilarie cînd Ciufu i-a raportat că nu l-a găsit acasă şi cînd în realitate zăcea ucis de mult împreună cu „baba" lui. Pînă s-au improvizat două brancarde cu care să fie transportaţi la biserică, preotul a avut timp să citească două-trei rugăciuni de sufletul lor. Pe Ciufu l-a lăsat să aranjeze un catafalc provizoriu pe care să fie aşezaţi pînă se vor aduce cosciugele şi cele necesare gătirii morţilor.

— Ce ciudate şi neînchipuite sunt destinele omului! zise apoi preotul către primul-procuror, în vreme ce cadavrele erau scoase afară. Sîmbătă dimineaţa m-am întîlnit cu sărmanul răposat în faţa tutungeriei centrale. Venea din piaţă şi a glumit cu moartea ca de obicei... O, Doamne! Şi în clipa cînd dînsul glumea, moartea poate că îl aştepta acasă cu coasa întinsă!

În urma celor două brancarde acoperite cu cearşafuri albe, merse numai preotul cu Aretia şi cu Pascal Delulescu, căci Spiru plecase să cumpere cosciugele,

dacă va găsi gata ori, dacă nu, să le comande. Anchetatorii mai rămaseră. Dolga se mai plimbă puțin prin toate camerele adulmecînd parcă și în special privind cu mare atenție ca și cînd ar fi vrut să înregistreze încă o dată tot în subconștient. (Asta era „metoda" lui care nu dădea greș niciodată, fiindcă, zicea dînsul: „Memoria mea vizuală e mai fidelă decît fotografia".) Înainte de a pleca, îi veni în gînd să mai arunce o privire, pentru orice eventualitate, în odaia din față, cea care rămăsese închisă. Într-un colț, așezată anume astfel încît să fie văzută, era o casă de fier, modestă, mică, sistem învechit.

— A, în sfîrșit, murmură judecătorul mulțumit. Mă miram să nu fie!

Cheile lipseau. Comisarul fu trimis să le caute în buzunarele morților.

— Va să zică avea dreptate zgripțoroaica! făcu polițaiul curios, în vreme ce Dolga deschidea casa de fier.

Era goală. Abia într-un sertar dădu peste o casetă cu două sute de galbeni.

— Sumă rotundă! zise primul-procuror. Parcă înadins a lăsat-o...

— Ca să distragă atenția eventualilor hoți de la sumele mai mari ascunse aiurea — observă polițaiul.

În alt sertar, printre cîteva acte de familie și polițe vechi, descoperi un plic galben, lipit și sigilat, pe care scria cu litere mari:

„Testamentul meu".

— Asta da! strigă Dolga, oprind repede un gest care ar fi vrut să deschidă plicul. Aici s-ar putea, adică ar fi natural să se găsească indicii asupra averii. Totuși eu nu cred că... În sfîrșit, domnule prim-procuror,

deschiderea testamentului trebuie să se facă după stipulațiile legale... D-voastră nu credeți?

— Firește! Evident! Mai încape vorbă? făcu Negel simplu.

Se redactă un codicil la procesul-verbal, apoi se aplicară obișnuitele sigilii pe ușile casei, iar polițaiul fu rugat să lase și un sergent de pază în curte sau în stradă ca nu cumva vreun dobitoc interesat să violeze opera justiției.

Magistrații și polițiștii urcară pe strada Griviței, pe lîngă biserica Sf. Nicolae unde cele două cadavre erau așezate și unde preotul le aprinsese lumînări și citise cuvenitele rugăciuni, de față fiind mulți dintre cei curioși care se adunaseră la casa crimei...

Aretia cu soțul ei ieșiră din biserică numai cîteva minute după ce trecură anchetatorii. Delulescu se înduioșase de tot în fața catafalcului, mai mult chiar decît în casă, și i se umeziseră ochii, dar Aretia, oricît ar fi vrut, n-a mai vărsat nici o lacrimă. Toate gîndurile ei se învîrteau vertiginos numai în jurul moștenirii și a fricii să nu fie iar păgubită de frate-său Spiru sau poate și de justiție.

— Măi bărbate, tu nu ești în toate mințile — zise ea după ce se depărtară puțin pe o stradă mai dosnică. Văd că te îmbulzești mereu ba să faci asta, ba să aduci ceea... Astîmpără-te, Pascale. Mai lasă și pe Spirică să facă, lasă-l, Pascale, că el n-a stat ca noi să bocească și să se înduioșeze, fii tu sigur! El și-a umplut buzunarele încît nu-i mai pasă de s-o mai găsi ceva ori ba!

— Nu, Tică dragă, exagerezi! se supără Delulescu. Prea mă ofensezi mereu și în fața oamenilor! Parc-aș fi copil fără minte...

— Apoi chiar ești! răbufni femeia abia stăpînindu-și mînia. Dacă n-aș fi fost eu, cîinii te mîncau!.. Dar ce stau eu să te mai judec, că te-a judecat Dumnezeu destul!

Pînă acasă se mai certară și se împăcară de cîteva ori, după obiceiul familiei. Aretia găsea prea molîu pe Delulescu și de data asta. Ea credea că bărbatul ar fi trebuit să facă gură, chiar să se ia de piept cu Spiru cînd s-a văzut că a dispărut cea mai mare parte a bănetului împreună cu bijuteriile. A lăsat-o pe ea să se hărțuiască cu cogeamite lume și nici măcar o vorbă de aprobare n-a scos, ci mai degrabă se arăta contra ei încercînd s-o potolească, adică să dea dreptate dușmanilor. Pascal n-avea răgaz să se disculpe: soția îi tăia vorba îndată ce deschidea gura...

Se făcuse amiazi aproape. Cu preotul Tănăsescu se învoiseră să se întoarcă îndată după masă, să facă toaleta morților cum se cuvine, să-i așeze în sicriu și apoi să slujească o slujbă complectă. Aretia însă nu se grăbea deloc. Îi și spuse lui Pascal, care o zorea, că morții nu merită din partea ei nici o jale și nici o milă...

Părinții celor trei frați Ilarie, Spiru și Aretia au fost bulgari și se numeau Danilef. În casă și între ei au vorbit mai mult bulgărește. Mama lor, mai slabă la cap, nici n-a învățat bine românește pînă la moarte. Au venit în țară ca lucrători la alți bulgari care țineau cu arendă pămînturi în lunca Argeșului și făceau bani cultivînd intensiv zarzavaturi pe care le vindeau în Pitești, plecînd iarna cu banii adunați înapoi peste Dunăre. Danilef a fost mai harnic și a ajuns repede din pălmaș arendaș întîi de un pogon, apoi de mai multe, și în sfîrșit proprietarul celor trei moșii ce le-a și lăsat moștenire copiilor. Cînd s-a mai înstărit, și-a cumpărat casă la Pitești (chiar corpul de casă în care s-a întîmplat

crima), a început să se numească Dăniloiu, cum l-a învățat un avocat, și s-a împământenit prin Cameră și Senat, cheltuind destule parale cu ocazia aceasta. Moșiile le-a păstrat pînă a murit și nici altă negustorie n-a făcut decît cu zarzavaturi și fructe de-ale lui. Dealtfel s-a prăpădit timpuriu, abia la cincizeci și cinci de ani, după ce cu cîțiva ani în urmă îi murise și femeia. Oamenii spuneau c-au murit de prea multă muncă, pentru că într-adevăr viața lor n-a cunoscut altceva decît munca de dimineața pînă seara, iarna, vara, fără odihnă, fără sărbătoare... Cînd a murit bătrînul, Ilarie avea treizeci, Spiru douăzeci și Aretia doisprezece ani. Ilarie a devenit capul familiei, fiind dealtminteri însurat la rîndul lui de patru ani cu o româncă băștinașă care i-a adus o mică zestre, în bani, încît așa a putut începe prima întreprindere personală.

După moartea bătrînului, viața a continuat la fel în familia Dăniloiu. Moșiile erau lucrate ca și înainte. Aveau logofeți și chiar unii zilieri bulgari, de încredere. Comerțul cu zarzavaturi rămase și mai departe baza afacerilor lor. Pînă cînd a venit vremea să se însoare și Spiru. Deoarece avuseseră cîțiva ani răi, dar mai ales fiindcă Ilarie reușise să-și înzecească micul capital în negoțul de cherestea și cu magazinul de fierărie, cei doi băieți se înțeleseră, convingînd și pe Aretia, care avea numai șaptesprezce ani și nu voia să știe de afaceri, să vîndă moșiile și cu banii realizați să înceapă tot în comun niște întreprinderi mai rentabile. Au urmat însă ani de criză care le-au încurcat socotelile. Într-un moment greu cei doi frați au vrut să mărite pe Aretia, care ajunsese la douăzeci de ani, cu un negustor armean, bătrîior, văduv, urît foc, avînd însă o băcănie ce mergea minunat, în piață, și pe deasupra mari rezerve la bancă, încît nu pretindea nici o zestre, ba promitea să

le dea o mînă de ajutor în greutățile ce-i chinuiau. Aretia a refuzat categoric. Era proaspăt îndrăgostită de tînărul Pascal Delulescu, practicant fără leafă la judecătorie, care pe-atunci era un băiat levent, drăguț și dezghețat de se scurgeau ochii fetelor după el. Era prima ei dragoste... Peste cîtva timp Aretia le-a declarat că vrea să se mărite cu Pascal. Frații nici n-au vrut să audă, căci Pascal n-avea după ce să bea apă. În zadar plîngea Aretia și le explica, frații ripostau aproape într-un glas că tînărul trebuie întîi să cîștige măcar atîta ca să aibă cu ce să-și hrănească nevasta. După patru ani de tărăgăneală și amenințări, Aretia, fiind deja majoră, se logodi cu Delulescu în taină. Ca să evite scandalul, frații consimțiră, dar cu condiția ca el să nu se amestece în afacerile lor, ci să-și vază de judecătoria lui, unde ajunsese să aibă și o leafă de treizeci de lei pe lună. Pascal era modest, Aretia nepricepută și amîndoi foarte îndrăgostiți. Frații le-au oferit casa de pe bulevard, pe care o cumpărase Ilarie de curînd, o ocazie admirabilă, au mobilat-o parte din nou, parte cu de-ale lor, au făcut o nuntă frumoasă și i-au trimis chiar și în voiaj de nuntă, două săptămîni, la Constanța. Pe urmă, icicolo, i-au ajutat cu bani, sume mai mici sau mai mărișoare... Între timp dealtfel Ilarie s-a despărțit de Spiru cu afacerile, rămînînd fiecare cu ale lui. Căsnicia Aretiei avea atunci o vechime de zece ani, binecuvîntată cu un copil de opt ani. Delulescu cîștiga abia cît să trăiască. Sora a început atunci să-și reclame partea de moștenire, dîndu-și seama că a fost frustată. De-atunci, mai mult de douăzeci de ani, a trebuit să se mulțumească cu fărîmituri aruncate de frații bogați subt formă de pomană. Nu recunoșteau c-au păgubit-o, ci o acuzau că și-a mîncat partea de moștenire treptat,

deoarece și-a luat bărbat incapabil să ție o casă ori să fructifice un capital...

La masă, Delulescu nu se putu abține să nu se înduioșeze iar:

— Multe am suferit noi de la dînșii, dar cumplit au mai ispășit !...

— Dumnezeu plătește la toți după faptele fiecăruia ! zise Aretia indiferentă.

— Cine să-i fi omorît, ce crezi, Tică? întrebă bărbatul curios.

— Tîlhari și ucigași se găsesc destui — răspunse ea. Aș zice că numai Spirică i-a ucis ca să-i poată prăda pe urmă, dar îl știu cît e de laș și fricos... Cine l-a omorît trebuie să fi fost om voinic, puternic. Altfel cum să-i sugrume așa... Să nu te miri dacă frate-meu n-o fi tocmit niscaiva ticăloși, poate străini, că era tocmai sîmbătă, zi de tîrg... Ucigașul o fi plecat și ia-l de unde nu-i, iar frate-meu s-a repezit să descopere crima și să strîngă ce-a fost mai bun...

— Parcă ucigașii n-or fi furat și ei ce-au putut la repezeală?

În realitate Aretia era preocupată să descopere nu pe criminali, ci banii și valorile ce s-au furat. N-avea nici o încredere în magistrații anchetatori, cum de altfel nu mai avea în nimeni. Pe cît de încrezătoare a fost în tinerețe, pe atît de bănuitoare era azi. Pe primul-procuror Negel îl știa om cinstit, și dealtminteri cu avere, dar cînd e vorba de atîta bănet cît trebuie să se fi găsit la Ilarie, nici pe el nu-l mai credea fără prihană.

— Tu, care zici că ești calculat și liniștit, după cîte ai auzit mereu, an de an, de la oameni și acuma

în urmă de la Romică — întrebă ea deodată, urmîndu-şi firul gîndurilor — cam ce avere crezi că a putut să aibă nenea Ilarie?

— De — făcu Pascal gînditor. De... Eu aş zice aşa: cel puţin cinci şi cel mult zece milioane în lei d-ăştia proşti... Firește socotind toate, casele, acţiunile, banii, devizele, giuvaericalele, amanetele... în sfîrşit toate!

Aretia se înfurie iar, ca şi cînd ar fi ofensat-o:

— Ei vezi?... Şi dumnealor n-au găsit nici măcar un milion... Ei, apoi să nu mă supăr?...

Peste o clipă se întrerupse, ca şi cînd un gînd i-ar fi fulgerat prin minte:

— Pascale! Numaidecît să dăm o telegramă băiatului să vie acasă!... Ai auzit?... Să vie chiar azi, chiar cu ultimul tren!... Să fie Romică lîngă mine! Cît e el de deştept, dragul mamii, nu se poate să nu scoatem banii, oriunde i-ar fi ascuns Spirică şi cu ceilalţi!

Delulescu aprobă cu admiraţie:

— Foarte bine, Tică!... Prea bine!...

Capitolul VII

SOLOMIA VREA SĂ PLECE

Spiru, tocmai fiindcă soră-sa s-a purtat atît de urît în fața judecătorilor, voia să dovedească oamenilor de treabă că familia Dăniloiu nu trebuie judecată după Aretia, ci după cei doi frați, fruntași ai negustorimei piteștene. În vreme ce el alergă să se ocupe de cosciuge și de locul de la cimitir, pe Vasilica o trimise să cumpere zăbranicul, lumînările, florile și ce mai trebuiește, lucruri pe care femeile le aranjează mai bine.

Pînă la amiazi Spiru a isprăvit cu bine ce-și propusese: a găsit cosciuge gata de stejar, încît numai cifrele și literele urmau să fie bătute pe capac, a terminat cu locul, s-a dus chiar pînă în deal ca să vază unde vine și cum încep groparii săpatul pămîntului, lucru destul de greu pentru dînsul pe înghețul și zăpada ce erau...

A sosit acasă ostenit și asudat, gîfăind și totuși mulțumit că și-a împlinit datoria.

— Îndată după-amiazi mergem la biserică, dragă nevastă — zise dînsul mișcat, așezîndu-se la masa pusă

mai de mult de Solomia pe care d-na Dăniloiu o lăsase acasă cînd a plecat după cumpărăturile morților. Parcă nici nu mă simt complect liniștit pînă nu-i voi vedea așezați cum se cuvine unor oameni ca dînșii... Aretia nu s-a arătat, firește... Am știut eu prea bine. Numai la cîștig vrea să se îmbulzească... Parcă nici n-ar fi sora noastră, așa e de haină!

De fapt nici el, nici Vasilica nu cheltuiseră nimic. Prudenți, cumpăraseră toate pe datorie, lăsînd ca plata să se facă din moștenirea răposaților. Spiru chiar se gîndise că toate cheltuielile cu înmormîntarea și celelalte vor trebui să fie scăzute din globalul moștenirii înainte de împărțire, așa că, vrînd-nevrînd, va contribui și Aretia cu partea ei...

La sfîrșitul mesei, pe cînd dînsul tocmai moțăia ca de obicei înainte de-a trece pe sofă în dormitor să-și facă siesta, iar d-na Dăniloiu aduna mecanic fărîmăturile de pîine în jurul tacîmului, Solomia se plecă la urechea ei și-i zise domol:

— Să nu uiți, cucoană, să-i spui și domnului că trebuie să plec...

Spiru auzi șoșăitul glasului ei și mormăi ca prin vis:

— Ce să plece?... Unde să plece?...

— Lasă, nu-ți strica tu somnul pentru ea — zise d-na Dăniloiu liniștit. Ia, prostii de-ale ei! Degeaba am crescut-o și am învățat-o, că din ale ei nu iese!

— Nu cumva tot despre Lixandru e vorba?... Atunci eu vă și las, să mă odihnesc nițel... numai un sfert de ceas! făcu bărbatul urnindu-se greoi și trecînd la sofaua pregătită cu o pernă albă la căpătîi.

Sfertul de ceas dura totdeauna un ceas, altfel se scula morocănos și mai frînt de cum se culcase.

Vasilica rămase singură cu servitoarea care se încăpățîna să plece numaidecît.

— Vai, fată dragă, ai început să mă sperii cît ești de nebună! se cruci cucoana. Tu nu vezi ce-a dat peste noi?... Tu n-ai un pic de omenie în sufletul tău de te poți gîndi să pleci acuma și să mă lași singură cu înmormîntarea și cu necazurile?

— Apoi, nu, cucoană! răspunse senin Solomia. Că, dacă e bine Lixandru, nu stau acasă! Nu ți-am spus?... Mîine dis-de-dimineață sînt înapoi!...

— Nici să nu-mi mai vorbești, d-astea, Solomie, că mă superi rău de tot!... Așteaptă, să isprăvim mîine cu înmormîntarea, pe urmă pleacă și stai cît poftești, că de nebune ca tine geme tîrgul!

Servitoarea se mai învîrti puțin prin odaie, strîngînd masa mai îndelung și mai meticulos, iar cînd chibzui că doamna s-a liniștit, reveni:

— Cum nu crezi d-ta, cucoană, la durerea săracului!... Încaltea dacă n-ai cunoaște necazurile mele cu Lixandru mai bine ca mama mea, că nu ți-am ascuns nimic și nu m-am ferit... Și l-ai văzut sîmbătă și d-ta cum era de prăpădit că de-abia l-am coborît din căruță să intre la doftor...

— Ei, și dacă ai să te duci tu acuma, crezi că ai să-l înzdrăvenești? răspunse Vasilica înduioșată puțin de glasul întristat al Solomiei. Nu ți-a spus toată lumea și toți doctorii că boala lui se vindecă greu, dacă se vindecă?... Sîmbătă, nu-s nici trei zile, l-ați tîrît iar la doctor și doctorul v-a spus să nu-l mai chinuiți cu drumurile...

— O, Doamne, ziua de sîmbătă numai în mormînt am s-o uit! zise Solomia cu ochi în gol, cu o durere mare pe față.

— Pentru că nu ești în toate mințile, femeie! se aprinse din nou d-na Dăniloiu. Ai pierdut mai toată ziua pe la doctor și prin farmacii, ca și cînd te-ar da banii afară din casă... Te-am lăsat, cum te las de atîta vreme, să-ți îngrijești bărbatul cum crezi tu mai bine. Dar văd că ai început să te împarți între Valea Ursului și casa mea! De cîteva luni n-a fost săptămînă de la Dumnezeu să nu lipsești cînd ziua, cînd noaptea, ca să te repezi la Lixandru...

— Am să vă slujesc, cucoană, toată viața, numai să mă ajuți să-l punem pe Lixandru în picioare! murmură servitoarea fără emfază, cu o sinceritate din adîncime.

D-na Dăniloiu, ea însăși fată de cîrciumar bogat de la țară, avea o mare slăbiciune pentru Solomia și fiindcă era din satul ei, dar mai ales că a luat-o de la vîrsta de cincisprezece ani, a crescut-o și a ținut-o în casă, nu ca pe o servitoare ce era, ci ca pe un copil al ei cu care se înțelegea dealtfel mai bine decît cu propria ei fată care, învățînd prea multă carte (absolvise liceul de fete din Pitești) și dezvoltîndu-se sufletește în alt mediu, iar pe urmă măritîndu-se cu un ofițer și trăind în altă lume, i se părea înstrăinată. Adevăratele confidențe le avea cu Solomia. Cu ea se sfătuia despre toate; față de ea n-avea taine. A dorit și multă vreme a fost convinsă că, la rîndul ei, și Solomia își deschide complect sufletul, pînă ce a început să constate că ea păstra anume ascunzișuri în care nu lăsa pe nimeni să pătrundă, desigur nici pe Lixandru la care totuși spunea că ține mai mult ca la orice pe lume. Solomia era o fire mai întortocheată. D-na Dăniloiu se enerva de multe ori că nu putea urmări șerpuirea sufletului ei. Fata totdeauna rezerva cîte-o

surpriză, dar nu rezultată din gînduri mincinoase. A controlat-o de nenumărate ori și n-a prins-o niciodată cu minciună. Prefera și primea să fie certată, chiar ocărîtă, decît să încerce a-și ascunde greșeala prin tertipuri sau să se ferească a o ispăși.

Mai cu seamă de cînd s-a încurcat cu Lixandru, Solomia a devenit năucă de tot. D-na Dăniloiu a socotit la început că fata, care abia avea atunci optsprezece ani, s-a îndrăgostit și de aceea i-a trecut cu vederea unele neglijențe explicabile. Lixandru se numea Alexandru Ionescu și era pe-atunci șofer la sucursala băncii Marmorosch-Blank. Băiat curățel și parcă mai de treabă ca alții de teapa lui, nu și-a bătut joc de biata fată — zicea d-na Dăniloiu — și nu i-a întors spatele, cum fac toți, ci s-a alipit mai mult de ea și chiar a vrut să o ia de nevastă. Dar banca s-a închis și Lixandru a rămas fără de lucru. Își adunase o mică sumă de bani ca să poată trăi cîteva luni pînă va găsi alt loc. N-a găsit. Tovarășii și prietenii îl sfătuiau să plece la București, unde, ca șofer destoinic ce era, ar fi găsit mai repede ocupație. N-a vrut să plece fără Solomia, iar pe ea n-o putea lua fiindcă n-ar fi avut cu ce s-o ție... Asta a fost pentru Solomia întorsătura vieții. Îl iubise și pînă atunci cum poate să iubească o fată de optsprezece ani, dar pe urmă, după ce a văzut că Lixandru nu se desparte de ea nici chiar de dragul viitorului său, iubirea ei s-a transformat într-un amestec straniu de devotament, spirit de jertfă și admirație oarbă care, frămîntat cu senzualismul ei primitiv și sfios, a pus stăpînire pe însăși rădăcinile ființei ei. Scopul vieții Solomiei a devenit Lixandru. În afară de el și mai presus de el nimic nu exista pe lume...

Muncind cîte ceva pe unde apuca, Lixandru s-a oploșit prin curtea Dăniloiu cu învoirea tacită a doamnei. Iarna următoare, lucrînd odată afară, în ger, la o reparație de automobil particular, a răcit. Neluînd în seamă și continuînd zilele următoare alte lucrări la fel, fiindcă tocmai s-au ivit ocazii, boala s-a încuibat într-însul, a clocit și a crescut, iar cînd n-a mai putut-o îndura și s-a arătat unui medic, a aflat că e rău de tot și că ar trebui să se îngrijească foarte serios... Solomia și apoi d-na Dăniloiu abia toamna următoare au aflat, nu de la el, care nu spunea nimic și bolea ca un animal trudit, ci de la însuși doctorul la care fusese, că Lixandru e în mare primejdie.

De-atunci Solomia nu mai avea alt rost în viață decît salvarea lui Lixandru. Pentru aceasta și-a cheltuit toate economiile ce le făcuse la d-na Dăniloiu, pe urmă toată simbria ce o primea... Cînd un medic i-a recomandat, în loc de medicamente, să meargă undeva la țară, să stea liniștit, să se odihnească și să se hrănească bine, Solomia i-a propus imediat să meargă în satul ei, Valea Ursului, la părinții ei. Lixandru a stăruit însă ca, mai înainte să se căsătorească, să nu zică oamenii că Solomia își aduce ibovnicul acasă, ci bărbatul legiuit. Nu numai d-na Dăniloiu, dar și Spiru s-a îndoioșat de „delicatețea" băiatului, deși el de multe ori bombănise că i s-a oploșit în curte un pierde-vară. Baremi Solomia a plîns cu hohote în timpul cununiei, încît d-na Dăniloiu, nașa mare, i-a șoptit în două rînduri să-și mai ție firea.

După o lună, Solomia s-a întors înapoi în serviciu, lăsînd pe Lixandru la țară. Trebuia să muncească pentru a-i putea plăti întreținerea. Totuși, într-un an de ședere la aer și odihnă, Lixandru, în loc să se

îndrepte, se topea văzînd cu ochii. Solomia s-a gîndit că ar ar trebui să-i mai dea niște leacuri, să nu-l lase fără ajutor ca pe un cîine. Și l-a adus la Pitești de mai multe ori să-l mai examineze doftorii. Așa s-a întors sîmbătă Lixandru la Valea Ursului cu cîteva sticluțe pe care Mirescu, cel mai popular medic din Pitești, după ce „l-a băgat la raze", i le-a prescris să le ia negreșit, fără să garanteze o vindecare grabnică, dar promițînd o îmbunătățire cu ajutorul lui Dumnezeu...

D-na Dăniloiu înțelegea și azi nerăbdarea Solomiei de a vedea efectul medicamentelor. Dacă n-ar fi intervenit pacostea cu crima, ar fi dăscălit-o puțin, ca să se păstreze în nota ei, dar i-ar fi dat drumul să se repeadă pînă acasă, mai ales că acuma, cu autobuzele, poți pleca seara la Valea Ursului și dimineața să fii înapoi. Azi îi era urît să rămîie singură. Avînd-o pe Solomia alături se simțea infinit mai curajoasă, ca și cînd energia tinerească a țărancei i s-ar fi transmis ca un fluid magnetic...

În cele din urmă, văzînd-o prea abătută și mai amărîtă ca niciodată, i se făcu milă de suferința ei și îi făgădui s-o lase să plece mai pe seară, cu condiția ca întîi să isprăvească la biserică îngrijirea morților și ca mîine dimineața să fie negreșit înapoi să-i dea ajutor la înmormîntare.

Solomia se bucură numai pe jumătate, ca și cînd nici n-ar mai fi fost în stare să se bucure aievea de nimic în lume. Murmură abia perceptibil:

— Să-ți răsplătească Dumnezeu binele pe care mi-l faci...

Tocmai cînd isprăviră toaleta sufrageriei, așezînd toate la locul lor, se pomeniră cu un aprod de la tribunal care aducea două citații. D-na Dăniloiu se

înspăimîntă. În viața ei n-a avut de-a face cu judecăți. Aprodul îi spuse și din gură că judecătorul de instrucție poftește și pe domnul Spirică la cabinet pentru informații în legătură cu crima, de-asemenea pe d-na Dăniloiu și pe Solomia.

— Ia fugi, băiete ! se supără deodată d-na Dăniloiu. Doar n-o să ne amestecați și pe noi în nelegiuirea asta, Doamne ferește !

Apăru din dormitor Spiru, căscînd și întinzîndu-se și mormăind, ca totdeauna după somn. Citația îl făcu să-i sară brusc moleșeala.

— Informator? se liniști mai pe urmă. Ei da, da, firește. Trebuie să ajutăm pe bieții judecători să descopere pe criminali... La ce oră e?... A, la trei?... Adică acuma?... Atunci ia vezi, Vasilico !... Dă-mi ce-mi trebuie, să nu întîrziem...

Dădu drumul aprodului. Nu voia să-l vadă cineva mergînd împreună cu un aprod de la tribunal. Între aprod și jandarm i se părea că e numai deosebire de uniformă...

D-na Dăniloiu cu Solomia erau citate pentru a doua zi.

— Ei vezi, tot nu poți pleca, Solomie, pînă ce nu te întreabă judecătorul... Eu te-am lăsat, dar dacă legea nu vrea? zise Vasilica în chip de consolare.

Solomia ridică din umeri, murmurînd cu amărăciune:

— Doamne, iartă-mă și nu mă lăsa !...

Capitolul VIII

JUDECĂTORUL ȘI POLIȚAIUL

Aurel Dolga se afla numai de trei luni în Pitești, dar cunoștea mai toată lumea, în special avocați, profesori, ofițeri, ingineri, funcționari, în sfîrșit ceea ce se numește, cu o exagerare provincială, boierimea. De fapt în boierimea aceasta se cuprind numai cei ce au bani sau altfel de avere care să le dea putința de a participa la jocurile de cărți și de a primi cel puțin de două ori pe iarnă cît mai multă lume bună care să joace cărți pînă la ziuă, la cît mai multe mese... Noul judecător, tînăr și neînsurat, a devenit imediat invitatul favorit în familiile cu fete de măritat, deși el nu trăda încă intenții matrimoniale, dorind în prealabil să devie celebru în specialitatea sa spre a putea face o partidă mai strălucită. Era foarte sociabil, păstrînd totuși marea decență și rezerva cerute unui magistrat. Ici-colo, la vreo petrecere cu ultra-prelungire, i s-a întîmplat să cînte sau să danseze solo sau împreună cu tovarășii de chef, sau chiar, într-un elan de fericire, să îmbrățișeze pe vestitul lăutar Dură care, ajutat numai de un țambalist chior și de un chita-

rist șchiop, era capabil să întreție buna dispoziție de seara pînă a doua zi seara...

Dragostea cea mare a lui Dolga rămînea totuși instrucția criminală. Din pricina ei avea acum o remușcare: că n-a cunoscut pînă azi familiile Dăniloiu... De aici trăgea însă concluzia pentru viitor: un bun detectiv, deci și judecătorul de instrucție, trebuie să-și lărgească necontenit relațiile în toate straturile societății...

De la casa crimelor pînă la tribunal, Dolga a tăcut, privind drept înainte, parc-ar fi urmărit cu ochii interiori o pistă foarte palidă și întortocheată.

Reținu pe polițaiul Ploscaru care, nu pentru meserie, dar prin felul lui de viață, cunoștea Piteștii cum își cunoștea buzunarele. Nu orașul, ci oamenii, pînă la cei mai umili. Asta era meritul lui unic, dar considerabil, în poliție, mai ales că informațiile lui erau întotdeauna exacte și corecte.

După ce încheie cu grefierul formalitățile de rigoare pentru întocmirea dosarului, comandă cafele. Polițaiul interveni jovial:

— Dacă-mi dai voie, domnule jude, a mea să fie cu un coniac înlăuntru și altul separat alături! După o crimă atîta de scîrnavă, trebuie să-ți stingi greața măcar cu un pic de alcool!...

— Într-adevăr scîrnavă! aprobă Dolga. Foarte bine ai spus. Eu încă n-am cunoscut, din păcate, familia Dăniloiu...

— Ai s-o cunoști acuma, cu ocazia instrucției, pînă în rărunchi!... Ilarie Dăniloiu a fost un om ciudat și plin de taine!

— Dar ceea ce m-a mirat — urmă judecătorul — ceea ce m-a nedumerit mai mult, este mizeria morală pe care am simțit-o în casa lor... Nu mizeria în sine,

care totdeauna e impresionantă și provoacă cel puțin milă, ci mizeria unor oameni despre care se spune că erau foarte bogați, de mai multe ori milionari...

Polițaiul surîse și dădu din cap aprobativ.

— Exact, domnule judecător! zise dînsul. Zgîrcenia, oricît de aprigă, nu poate explica o viață în ticăloșie materială desăvîrșită!... Explicația o dă numai rasa, domnule jude! Ce ideal de trai poate să aibă un om coborînd din părinți care numai dumineca aveau pe masă mîncare caldă?... Eu eram copil cînd a murit bătrînul Danilef, bulgăroiul, cum îi zicea lumea în piață cu un fel de ură amestecată cu admirație. Mi-a rămas însă în minte cu niște ochi negri foarte vicleni și mai ales cu hainele nemțești care-i veneau îngrozitor, parc-ar fi fost adunate din toate colțurile orașului... Dintre copii nici unul n-a moștenit în totul pe bătrînul bulgăroi. Ai văzut, domnule jude, ce pirpiriu era Ilarie... Să-l sufli ca pe o luminiță de ceară... Spirache seamănă cu bătrînul la voinicie și stîngăcie, dar e greoi și prostănac și în același timp șiret ca un vulpoi. Iar d-na Delulescu se zice că e leită maică-sa: credincioasă, mojică și încăpățînată, dar foarte cinstită. Dealtfel cinstiți au fost și frații ei, căci nu i-a prins nimeni niciodată cu vreo abatere de la codul penal. Impresia mea însă a rămas că sufletește, în adîncul lor, nu erau corecți. N-aveau adică cinstea interioară, singura valabilă, pentru că nu e dictată de teama sancțiunii exterioare...

— Cu toate astea pare să fie oameni foarte respectați — observă Dolga.

— Cum să nu fie, dacă n-au greșit niciodată contra legilor?... Pe urmă averea acoperă totdeauna micile turpitudini ale oamenilor. Pe un milionar îl privești cu alți ochi, nu cu ai bănuielii. Să nu fiu rău înțeles,

domnule jude! Ilarie Dăniloiu a jucat un rol mare în ultimile trei decade în viața negustorimii piteștene. Fiindcă era bogat și cu destulă influență în lumea lui, liberalii l-au acaparat pentru partidul lor, l-au pus în consiliul comunal, apoi în cel județean, l-au făcut mai tîrziu ajutor de primar și pretutindeni a făcut treabă bună și a fost corect ca nimeni altul. În cele din urmă, adică după războiu, s-a ales senator și a făcut figură onorabilă și la București prin cuviința și modestia lui înnăscută. Vezi, prin urmare, domnule jude, că avem de a face cu un exemplar tipic de piteștean notabil!

Dolga asculta atent, iar Ploscaru care, ca toți povestitorii dorea să fie ascultat, se încălzea din ce în ce la amănunte:

— Ei bine, toate demnitățile și onorurile, în loc să-l civilizeze, mai rău îl sălbăticeau lăuntric. Pasiunea economiilor, care pe tatăl său l-a îmbogățit, a transformat-o într-o avariție patologică. Deși nu i-am cunoscut viața intimă, știu că de la o anume vîrstă, cam de cînd a intrat în viața oficială, a fost cuprins de patima tezaurizării. Treptat și, firește, pîndind ocazii excelente, a vîndut moșiile părintești, a vîndut diferite case ce mai avea prin oraș, se zice că și la București, iar banii îi strîngea. Dacă ar fi putut nici pe mîncare n-ar mai fi cheltuit, ca să puie gologanii la păstrare. Oamenii de originea lui, cînd fac avere, încep să facă lux la mîncare și să cheltuiască cu masa mai mult decît pe toate celelalte necesități de viață. Belșugul la masă e primul lux și ultimul la oamenii simpli. Dovadă că Spiru Dăniloiu mînca uneori, nu știu dacă o mai face și azi, pînă ce nu se mai putea urni de la masă. Ilarie însă, cu cît se îmbogățea, cu atît își reducea mîncarea. Circulă prin oraș anecdote

despre peregrinările lui prin piață. Cu toate că după război s-a retras oarecum din afaceri, se ducea în fiecare dimineață în piață să facă, zicea el, cumpărăturile pentru menaj. De zgîrcenie însă cumpăra pîine veche, pentru că e mai ieftină, iar carne o singură dată pe săptămînă din rămășițele măcelarilor, cu jumătate preț. Pește lua din cînd în cînd, dar numai sîmbăta, cînd îl găsea stătut și ieftenit, căci era cel rămas de vineri... La fel făcea cu zarzavaturile și cu toate cele trebuincioase casei. Așa a ajuns fostul senator, batjocura și rîsul zarzavagiilor și măcelarilor, iar de altă parte, din pricina asta s-au născut legendele despre bănetul ce l-ar avea ascuns cine știe unde.

— Atunci d-na Delulescu are dreptate să protesteze?

— Principial poate că da — zîmbi polițaiul. Sînt sigur că s-au înstrăinat multe lucruri înainte de-a sosi noi la fața locului. Rămîne să stabilești d-ta dacă înstrăinările sînt opera asasinilor sau a celor ce au venit după asasini. Pe madam Aretia ați găsit-o operînd, după cum am auzit ulterior. Poate că dom' Spirică, mai prost dar și mai șiret, a avut norocul să opereze mai înainte. Dacă nu s-ar fi găsit testamentul, n-ar avea mare importanță. Acuma însă se schimbă lucrurile... În cearta moștenitorilor trebuie să se amestece și instrucția! Dacă era aici feciorul lui Delulescu, scandalul ar fi luat proporții chiar în casa morților. În orice caz e numai o amînare. Romulus Delulescu aștepta moartea lui Ilarie ca lozul cel mare la loterie. Toată viața, tot viitorul lui e clădit pe speranța sa. Are să fie furios cînd va afla ce s-a ales din visurile lui... Altfel băiat simpatic. Dacă a fost el în stare nu numai să se împace cu Ilarie, dar să devie mosafirul lui aproape zilnic, de cîte ori venea prin Pitești, vezi ce talent

trebuie să aibă!... Păcat că nu-l are și la scrisul lui. Și cîtă pasiune pune să rămînă cel puțin gazetar, dacă scriitor n-a putut ajunge... Mi se pare că și d-ta l-ai cunoscut acum vreo trei săptămîni într-o seară, la cofetărie, la Borănescu?

— Nu-mi amintesc — zise judecătorul.

— Era împreună cu Dică Secuianu chiar lîngă masa d-tale... Un băiat slăbuț și cu ochelari, o mutră de onanist cu părul spălăcit... Altminteri însă, cum spuneam, simpatic, foarte inteligent și îndrăzneț, cu toate că își ia niște aere de modestie umilă, lipicioasă...

După ce sorbi ultima picătură de coniac și aprinse a nu știu cîta țigară (era fumător feroce din pricina nopților ce le pierdea), polițaiul reluă gînditor, ca și cînd ar fi vrut să ghicească cine să fie asasinii:

— Bătrînul Ilarie cunoștea pe toată lumea și n-avea nici un prieten de teamă să nu trebuiască să cheltuiască cu vreo masă sau vreo întîlnire la cafenea. Cred că afară de cîte un servitor străin, trimis de cîte cineva, nu-i intra nimeni în curte, cu atît mai puțin în casă. Timp de cîțiva ani se atașase de Dică Secuianu într-atîta că oamenii prevedeau într-însul pe moștenitorul lui Ilarie. Dică însă nu putea să nu-și dea în petec. Îl cunoști, cine nu cunoaște în Pitești pe Dică Secuianu — băiat bun, dar haimana... După ce a tapat pe toți piteștenii cu diverse sume, a încercat, mi se pare, și la Ilarie. Într-o zi, la mare ananghie, i-a cerut o sută de lei... Și bătrînul, mare minune, i-a dat! Peste cîteva zile, încurajat, Dică i-a înapoiat suta, ca peste alte cîteva zile să-i ceară o mie. Bătrînul n-a mai putut. A refuzat, ba l-a și ocărît... Dică se afla în mare încurcătură. A înghițit mustrările și a revenit mai stăruitor. Bătrînul nu s-a înduplecat, iar Dică s-a supărat și a plecat trîntind ușile... Cel puțin așa

povestește lumea, fiindcă nici el și nici Ilarie n-au spus nimănui nimic... De-atunci Dică îl înjura pe toate potecile.

— E mult de atunci?

— Doi ani, da... da, doi ani și ceva — întări polițaiul. Trebuie să fi fost o explicație mai severă decît ar reieși din spusele lumii, altfel nu s-ar justifica ura cu care-l vorbea Dică de rău, cu toate că se silea să-și ascundă ura subt o mască de dispreț. Îmi aduc aminte, iarna trecută, d-ta încă nu erai aci, la o petrecere, la „Calul Bălan", cum îl auzeam înjurînd și dorindu-i moartea, mi-a fulgerat prin gînd că Dică ar fi capabil să și ucidă pe bătrînul Ilarie dacă i-ar cădea în mîini... Firește, un simplu gînd, sugerat pare-se nu atît de cuvintele lui, cît de unele priviri, de unele scăpărări de ură care nu erau demne de un tînăr dintr-o familie așa de onorabilă, nepotul primului președinte al tribunalului nostru, în sfîrșit, crema societății piteștene... De la Dică a aflat lumea că Ilarie Dăniloiu, în afară de altele, ar fi adunat în ultimul timp numai bancnote străine, dolari, lire sterline, franci elvețieni. Zicea c-ar avea un portofel anume, cum au negustorii în piață, ca o geantă de damă cu multe compartimente, plin cu astfel de hîrtii...

— Da, dar ai văzut că nu s-a găsit așa ceva! zise Dolga.

— Bine, povestirile lui Dică nu trebuie luate ca literă de evanghelie — surîse Ploscaru. El are o fantezie demnă de un mare reporter. Portofelul poate să existe numai în închipuirea lui, poate să aibă proporții mult mai modeste...

— Sau poate să fi fost furat de asasinii bătrînului — complectă judecătorul.

— Absolut! recunoscu polițaiul. Deși, spun sincer, presupunerea aceasta mi se pare cea mai puțin verosimilă, după cum cunosc eu pe prietenul Dică... Dar în sfîrșit, ancheta va lămuri toate... Mi-am adus aminte de toate astea numai fiindcă s-a împlinit pofta lui Dică și bătrînul Ilarie într-adevăr a fost omorît!... În asemenea caz, fără să vrei, faci toate legăturile posibile și imposibile, iar lucruri cărora înainte nu le dădeai nici o importanță, devin deodată tulburătoare... În ultimii ani Ilarie Dăniloiu n-a întreținut relații prietenești cu nimeni decît cu Dică Secuianu în anii trecuți și cu Romulus Delulescu de vreun an sau doi... Ce curios! În timpul cît Dică a fost favoritul bătrînului, Deluleștii ca și Spiru Dăniloiu erau în panică... Acuma fac legătura: poate că apropierea lui Romulus de unchiul său s-a căutat și s-a realizat tocmai de teama ca nu cumva moștenirea să fie amenințată prin vreun capriciu al bătrînilor... Asasinatul a picat, pentru rudele interesate, ca o salvare!... Dacă cumva testamentul nu va aduce altă încurcătură!

— Sunt multe puncte obscure și tulburătoare în afacerea aceasta! observă gînditor judecătorul de instrucție.

— Poate că mai mult în aparență, domnule jude — murmură polițaiul.

Capitolul IX

INFORMATORUL OFENSAT

Spiru Dăniloiu urcă gîfîind treptele tribunalului. Sala pașilor pierduți era mai liniștită ca la prînz. Împricinații cu avocații se aflau în sălile unde începuseră ședințele; pe-afară rămăseseră doar rarii mosafiri fără treburi, care leneveau de colo pînă colo. Negustorul nu se uită nici în dreapta, nici în stînga, ci trecu repede spre scara care duce la etaj. Un aprod îl opri în ușa cabinetului de instrucție:

— Așteptați un moment, dom' Spirică... Vă cheamă numaidecît!

Cele cîteva minute i se părură nesfîrșite. De emoție îl năpădiră toate căldurile, încît se făcu leoarcă de sudoare. Cînd se pomeni înlăuntru trebui să se sprijine de biroul judecătorului ca să nu se clatine pe picioare.

— Te-am poftit, domnule Dăniloiu, să-mi dai oarecari informații în legătură cu crima ale cărei victime au fost fratele și cumnata d-tale — îl întîmpină Dolga, șezînd cu figura severă, măsurîndu-l și învăluindu-l

într-o privire înțepătoare de suspiciune. Mai cu seamă că d-ta ai fost cel dintîi care ai descoperit...

— Nu, domnule judecător! întrerupse Spiru cu groază ca și cum i-ar fi spus că el e criminalul. Eu n-am descoperit nimic. Nevastă-mea cu Solomia, adică cu servitoarea, s-au dus azi-dimineață să vază ce o fi pățit Ilarie și...

Judecătorul Dolga se ridică în picioare. Fața i se îndulci zicînd:

— Mi se pare că ești obosit... Ia loc, te rog, colea, lîngă birou, pe scaun... Așa!... Ca să putem vorbi în liniște... Lasă-ne, domnule grefier, singuri!

Grefierul se sculă și ieși fără o vorbă. Spiru se lăsă greoi pe scaunul care pîrîi sub dînsul gata să se sfărîme. Scoase batista pe care o ținea mai mult de lux și-și șterse fruntea și gîtul de nădușeala care-l supăra.

— Vă mulțumesc, domnule judecător! bîlbîi dînsul umil. Nu mă simt deloc bine... N-am umblat niciodată pe-aici și am o emoție ca la școală...

Dolga schiță un zîmbet care păru o strîmbătură de batjocură:

— De ce să ai emoție?... Un om ca d-ta? Aș regreta... Contez pe informațiile d-tale foarte, foarte mult!... Și ca frate al victimei, dar și ca bărbat cu mare experiență în diferite chestii... Așa că, te rog, povestește-mi tot ce știi despre crimă!

— Nu știu nimic — răspunse repede Spiru, vrînd parcă astfel să se spele pe mîini. De unde să știu?

— Ceva trebuie să știi! stărui judecătorul. Că doar ai fost înaintea noastră în casa crimei... și probabil ai scotocit prin dulapuri ori prin sertare, ca și sora d-tale...

Spiru Dăniloiu se dezmeteci deodată, îi trecu parcă și emoția și frica, se sculă de pe scaun și zise, uitîndu-se jicnit la Dolga:

— Va să zică mă bănuiți pe mine că aș fi în stare?...

— Domnule — întrerupse judecătorul — pentru mine sînt vinovați, sau cel puțin suspecți pînă la proba contrarie, toți cei ce au vreun amestec cu o crimă, orice amestec! E un principiu călăuzitor pentru mine!... Alții, dimpotrivă, socotesc pe toată lumea nevinovată pînă la producerea unei dovezi de culpabilitate!

— În orice caz mare rușine pentru bătrînețea mea de negustor cinstit să fiu bănuit de d-voastră! zise Spiru amărît. N-am meritat cu nimic astfel de soartă!

Judecătorul Dolga își dădea seama că a exagerat și a depășit marginile obiectivității, îi părea rău, dar în același timp îi trecu prin minte că Spiru ar fi înrudit de departe cu primul-procuror și asta îl întărîtă. Auzise că aici magistrații trebuie să fie atenți la calitatea socială a inculpaților, altfel riscă a-și compromite situația. Cu toate că Spiru Dăniloiu îi apăruse chiar prea cuviincios, Dolga acuma, gîndindu-se la înrudirea cu primul-procuror, avea impresia că informatorul încearcă să-l sfideze. Răspunse rece:

— Am să te rog să renunți la orice reflexii particulare! Eu sînt chemat să descopăr pe ucigașii fratelui d-tale și n-am timp să mă ocup de sensibilitățile speciale ale informatorilor... Am crezut că în d-ta voi avea un colaborator zelos întru împlinirea sarcinii ce mi-a revenit. Mi-ar părea rău să constat că m-am înșelat!... D-ta ce crezi, cine a putut să-i omoare?

— Răufăcători sînt destui, domnule judecător — zise Spiru resemnat. Și dușmani cine n-are? Mai ales

cînd e vorba de un om despre care lumea spune c-ar avea comori acasă...

— D-ta erai în termeni buni cu răposații, nu-i așa?... Nu ca sora d-tale?

— Ne iubeam, domnule, ca frații cei buni, fără paradă, fără tămbălău, dar cu adevărat. Noi iubeam și pe Aretia, măcar că dînsa a fost ingrată după ce s-a măritat. Ați văzut cum m-a insultat și în fața cadavrelor și a d-voastră. Așa l-a insultat de atîtea ori și pe bietul nenea Ilarie; uneori chiar în piață, în fața lumii întregi, ca țiganii. Noi am lăsat-o în plata Domnului. Eu sînt sigur că în adîncul inimii și ea ne iubește. Mizeria și nevoile înrăiesc și pe îngeri... Pentru mine însă Ilarie a fost mai mult decît frate. El m-a făcut ce sînt, m-a îndrumat, m-a ajutat nu numai cu sfatul, ci cu fapta. Îi voi fi recunoscător pînă voi închide ochii !

— Vă întîlneați deseori?

— Destul de des... Aproape în fiecare zi. Dacă nu bărbații, cel puțin femeile noastre.

— Atunci cum se face că n-ați aflat pînă azi de moartea lor?... Medicul crede că sînt morți de sîmbătă. Azi e marți.

— Întîmplarea, domnule judecător. Poate unde și vremea s-a stricat sîmbătă, ninsoarea și gerul... Aseară, cînd ne-a spus Ciufu, servitorul părintelui Tănăsescu, că i-a căutat de trei ori și nu i-a găsit acasă, am făcut observație soției mele că nu s-a dus cel puțin duminecă să se intereseze de dînșii...

— Ciufu? repetă judecătorul. A fost de trei ori?... Cînd?

— N-am reținut. Mi se pare că ar fi fost în fiecare zi...

— Un moment! întrerupse judecătorul. Grefier! strigă apoi, ca și cînd și-ar fi adus aminte, ducîndu-se la ușă și deschizînd. Grefier! Trimite să-mi aducă imediat pe Ciufu, servitorul preotului...

Se opri și se întoarse spre Spiru, vrînd să ceară lămuriri mai precise asupra lui Ciufu. Grefierul însă complectă singur:

— Servitorul de la biserica Sf. Nicolae... Am înțeles, domnule jude!

— Pe urmă să reintri să înregistrăm declarația d-lui Dăniloiu!

Închise ușa și se plimbă de două ori prin cameră.

— Dacă nu venea Ciufu, poate că nici azi nu s-ar fi dus nevastă-mea și cine știe cît ar mai fi stat acolo sărmanii! reluă Spiru cu alt curaj. Ce-i drept, părintele Tănăsescu m-a întrebat duminecă după-amiazi, ne-am întîlnit întîmplător pe strada mare, m-a întrebat, zic, unde-o fi frate-meu Ilarie, că nu l-a putut găsi nicăiri și avea mare nevoie de dînsul. Am luat în glumă întrebarea și am răspuns ceva tot în glumă...

— A, va să zică duminecă ți s-a spus și totuși...

— Dacă-aș fi știut, domnule judecător, că e serios, aș fi alergat, păcatele mele! Dar cum pot să-mi închipui o grozăvie ca asta? Că doar sîmbătă dimineața ne-am întîlnit în piață și...

— Cînd l-ai văzut ultima oară pe fratele d-tale?

— Cum vă spuneam, sîmbătă dimineața...

— La ce oră?

— Poate să fi fost înspre ora nouă... În orice caz mai de dimineață, căci sîmbătă e tîrg, știți, și noi deschidem prăvălia de cum se face ziuă, din pricina mușteriilor de la țară... Ilarie a venit cam la un ceas după ce am deschis...

— Ai putea să-mi spui despre ce ați vorbit?

— Cum nu, domnule judecător! răspunse Spiru din ce în ce mai vioi. Cu cîteva zile în urmă un popă de pe lîngă Costești m-a întrebat unde ar putea schimba niște bani americani ce-i avea nu știu de la ce țăran întors din America de curînd. Pentru că Ilarie strîngea bani americani, cînd îi putea cumpăra pe preț de chilipir, am spus popii că și noi sîntem amatori, iar popa îmi spuse că va veni cu banii vineri, cînd are iar treburi prin oraș... Ilarie m-a întrebat despre popa cu banii americani. Popa nu venise vineri și am crezut că are să sosească sîmbătă. Frate-meu însă, mai cunoscător, îmi spuse să nu-l mai aștept că n-are să mai vie... Era sigur că a găsit pe altcineva care i-a oferit un preț mai bun decît oferisem eu...

— Da... Banii americani — murmură judecătorul gînditor. Altceva nu?

— Nu prea... Nici n-a stat mai mult de un sfert de oră. Erau mulți clienți și trebuia să fiu cu ochii în patru... Avea o pîine la subsuoară și-mi spuse că vrea să cumpere un crap, dacă va găsi... Pe urmă a venit servitoarea noastră, care făcuse cumpărăturile obișnuite prin piață, să mă întrebe dacă am să trimit vreo vorbă sau altceva cucoanei; așa e obiceiul în familia noastră... Ilarie i-a dat servitoarei pîinea, să i-o ducă acasă, că dînsul vine mai pe urmă. A plecat la pește, iar Solomia a mai așteptat puțin că tocmai tîrguisem și eu niște bunătăți ieftine și vroiam să le trimit...

— Pe urmă nu l-ai mai văzut deloc? Și nici nu te-ai mai interesat de dînsul?

— Ce să mă interesez, domnule judecător? Cum puteam să bănuiesc ce are să se întîmple?

— Dar cînd preotul ți-a atras atenția? N-ar fi fost normal să te repezi să vezi dacă nu i s-o fi întîm-

plat ceva?... Ziceai că-l iubeai și-i vei fi recunoscător toată viața...

— Acuma, după ce s-a întîmplat nenorocirea, firește, îmi reproșez și eu că n-am mers — recunoscu Spiru îndurerat. Dar, în mod obișnuit, întrebarea părintelui era mai mult o vorbă aruncată, întocmai cum zici: Ce mai faci?... Ilarie dealtfel avea curiozitățile lui. De multe ori se încuia în casă și, cînd venea cine nu-i plăcea, nu răspundea deloc, făcîndu-se că nu-i acasă...

— Bine, bine, dar puteai și altfel să treci pe la dînsul... Ești sigur că de sîmbătă dimineața nu te-ai mai întîlnit deloc?

— Absolut sigur!

— Nici pe la el n-ai fost?

— Dac-aș fi fost, i-aș fi găsit cum i-am găsit azi...

— Cînd servitorul popii v-a spus că de trei ori nu l-a găsit, de ce n-ai anunțat poliția?

— S-ar fi putut să lipsească într-adevăr de acasă, domnule judecător! S-a mai întîmplat să plece din oraș fără să spuie nimănui...

— De ce te-ai dus singur să vezi morții, fără să aștepți sosirea autorităților?

— Cum să nu mă duc cînd mi se vestește c-a fost asasinat fratele meu?

— Și ce-ai luat?

— Ce să iau?

— Te rog să răspunzi la întrebarea ce-ți pun: ce ai luat din casa fratelui d-tale cînd ai pătruns acolo, deși știai că s-a săvîrșit o crimă monstruoasă?

Spiru Dăniloiu îngălbeni, parcă l-ar fi pălmuit. Răspunse încet, cu ton de protest:

— Domnule judecător, chiar dacă aș fi luat ceva — deși n-am luat — aș fi fost în dreptul meu! Sînt fratele victimei și deci, fiindcă n-are copii, moștenitorul lui legal, firește împreună cu sora mea Aretia...

— Ești așa de sigur? zise puțin ironic judecătorul. Dar dacă a lăsat un testament și dacă d-ta nu figurezi printre moștenitori?

— Asta nu se poate!

— Dacă...

— Ei atunci...

— Atunci, fapta d-tale are o anume calificare! triumfă Dolga. O calificare ce rămîne însă chiar dacă ai fi într-adevăr moștenitor...

— Domnule judecător — vorbi iar grav și ofensat Spiru Dăniloiu — protestez din toată ființa mea împotriva bănuielii cu care mă insultați!

— Ce insultă? Ce insultă! se supără judecătorul. Iar uiți că aici se instruiește o crimă? Amabilitatea mea nu poate trece înaintea obligației de a afla adevărul și pe cei vinovați! D-ta ai pătruns într-o casă unde zăceau două cadavre, deși știai că reprezentanții justiției au fost anunțați și trebuiau să sosească din moment în moment. Nu poți să mă convingi pe mine că ai intrat din simplă curiozitate sau chiar din dragoste pentru cele două victime. Eu știu foarte bine: ai vrut să o iei inaintea sorei d-tale. Dealtfel ea însăși ți-a spus-o în față. Atunci de ce să protestezi? Mai bine te-ai dezvinovăți cu argumente acceptabile sau...

— Din moment ce nu vreți să mă credeți — ripostă domol Spiru.

— Eu nu pot crede decît afirmațiile dovedite! Celelalte le primesc sub beneficiu de inventar... Dacă un om bogat poate să se lăcomească într-atîta, cum să nu mă cuprindă toate bănuielile? De unde

știu eu dacă într-adevăr n-ai fost și ieri sau alaltăieri la fratele d-tale?... Prin oraș lumea șoptește că asasinii sunt din familia d-voastră...

— Domnule judecător, d-voastră nu puteți asculta șoaptele oamenilor răuvoitori! Familia Dăniloiu are o cinste de păstrat și de apărat!

— În privința asta suntem de acord! aprobă ironic Dolga. Deocamdată însă trebuie să înregistrăm declarațiile d-tale, domnule Dăniloiu... Tocmai bine sosește grefierul...

Grefierul trimisese după Ciufu.

— Pînă va sosi, avem timp să terminăm cu dumnealui... Va să zică...

Capitolul X

„CÎND AI MINȚIT?"

Ieșind din cabinetul judecătorului, Spiru Dăniloiu întîlni în vestibul pe Ciufu, subt paza unui sergent de poliție.

— Aoleu, domnule Spirică! răbufni servitorul plîngător. Fie-vă milă de mine! Puneți o vorbă bună la domnul judecător, că m-a adus aci nu știu de ce și...

— Lasă, n-ai grijă, Ciufule! zise Spiru. Dacă nu ești vinovat, Dumnezeu o să te apere de necazuri...

— Nu sînt, domnule Spirică, păcatele mele!... Și m-a luat chiar din biserică, de lîngă catafalcul domnului Ilarie, că mă pusese părintele să dau o mînă de ajutor...

Spiru nu-l mai ascultă. Se simțea ostenit mai ales pentru că nu îndrăznea să se revolte. Pleca cu bănuielile judecătorului înfipte în inimă ca niște cuie. Nu-și dădea seama ce învinuiri îi aduce și unde voia să ajungă cu suspiciunile. De fapt i-a găsit vină în toate. Poate că-l crede și ucigaș.

„Hain om! E în stare să te bage în ocnă de pomană!" se gîndi dînsul coborînd în sala pașilor pierduți

și apoi strecurîndu-se afară unde aerul aspru îl reînvioră. „Dacă el crede că noi sîntem niște haimanale, se înșală ! adăogă în sine mai încrezător. Că doar nici noi nu sîntem de pe drumuri, să-și bată joc oricine..."

Ciufu continuă să se plîngă sergentului și să protesteze că e nevinovat pînă cînd apăru în ușă grefierul.

— De ce nu spuneai, băiete, c-ați sosit? se răsti grefierul către sergentul care luase poziție. Aide, Ciufule ! Treci înlăuntru !... Iar tu aștepți aci, sergent ! Ai înțeles?...

Judecătorul examină pe Ciufu cîteva minute, fără nici un gest și nici o mișcare. Pe urmă, ca și cînd s-ar fi edificat, rosti:

— Mda... bine... Vino mai aproape !... Cum te cheamă?

— Mihai Ciufu, domnule judecător !

— De cîți ani ești?

— Am împlinit treizeci și doi...

— Ești de mult în serviciul bisericii?

— De șase ani.

Răspunsurile servitorului erau umile, dar precise. Judecătorul, ca și cînd ar fi așteptat altceva, îl scrută iar un răstimp, apoi continuă prietenos:

— Ai auzit cum au fost omorîți amîndoi soții Dăniloiu Ilarie...

— O, Doamne ! suspină Ciufu.

— Ei bine, ucigașii trebuie găsiți cu orice preț ca să-și ia pedeapsa meritată ! Toată lumea, toți oamenii de treabă sînt obligați să ajute justiția să descopere pe cei vinovați. Așa e, Ciufule?

— Așa e, domnule judecător !

— Ei, Ciufule, atunci tu ai să ne pui pe urmele tîlharilor?

Servitorul își recăpătase toată încrederea și se simțea în siguranță. Răspunse dibuind ca omul care într-adevăr vrea să ajute:

— De, domnule judecător, despre cine o fi făptuit nelegiuirea nu vă pot spune nimic, că nu știu nimic... Dar să vă spun ce știu și ce am povestit aseară domnului Spirică, după cum mi-a poruncit sfinția-sa, că după spusele mele s-a dus azi-dimineață coana Vasilica și a găsit nenorocirea împlinită!

— Da, tocmai! făcu Dolga, dînd din cap.

Ciufu repetă povestirea de-aseară de la Spiru Dăniloiu, în toate amănuntele, și judecătorul îl lăsă să vorbească fără a-l întrerupe. Numai cînd isprăvi și tăcu singur, îl întrebă candid:

— Va să zică ai fost în curtea răposaților sîmbătă, duminecă și luni... La ce oră ai fost sîmbătă? Înainte ori după-amiazi?

— După, după! Cum vă spusei, după ce am tras clopotele pentru slujba de a doua zi...

— Adică după ceasul cinci... Atunci trebuie să fi fost întunerec de tot, mai ales că și viscolea?

— Nu era așa de întunerec...

— Atunci ai fost mai devreme? Înainte de a trage clopotele?

— Ba eu cred că mai întîi am tras clopotele și pe urmă...

— Nu vreau să știu ce crezi tu, băiete, ci cum a fost!... Gîndește-te bine și răspunde limpede!... Curtea e întunecoasă și ziua din pricina copacilor. Acuma se înserează foarte devreme... Dealtfel pe seară, tocmai pe la cinci a început să ningă sîmbătă și viscolul s-a potolit...

— Așa trebuie să fie, domnule judecător, cum ziceți d-voastră făcu Ciufu cu un aer de recunoaștere confidențială. N-am dat importanță ceasului și de aceea...

— Poate că părintele te-a trimis înainte de prînz să-i amintești domnului Dăniloiu ca să nu uite?

— Ba nu! se îndîrji servitorul. După-amiazi m-am dus!

— În sfîrșit, părintele poate că are să-și amintească mai bine — zise judecătorul indiferent. Dumnealui are să ne spuie și cum ai plecat... și tot adevărul pe care tu vrei să-l ascunzi!

— Nu vreau să ascund nimic, domnule judecător, iertați-mă! se pripi Ciufu puțin speriat.

Dolga rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi reluă cu alt glas:

— Duminecă părintele te-a trimis din nou... Te-ai dus?

— Se poate, domnule judecător, să nu mă duc? Dacă mi-a poruncit sfinția-sa...

— Te-ai dus sau nu te-ai dus? repetă Dolga mai energic.

— M-am dus!

— Ai intrat numai în curte sau și în marchiză?

— Numai în curte. Ușa marchizei o închisesem așa că...

— Ai observat ceva deosebit față de ce fusese ieri?

— Nu.

— Nici zăpada?

— Da, zăpadă era destulă...

— Pe urmă ieri, luni, ai fost a treia oară?

— A treia oară.

— Și iar ai intrat în curte și ai pătruns pînă unde?

— Pînă la marchiză, domnule judecător. Numai pînă la marchiză. Şi dacă am văzut că tot nu răspunde nimeni...

— Nu ţi-ai închipuit că s-o fi întîmplat ceva?

— Ba mi-am închipuit din prima zi, domnule judecător, dar n-am cutezat să spun nimica. De ce să iasă de la mine vorbe urîte?

— Şi nici ieri n-ai observat nimic deosebit în curte?

— N-am observat nimic, domnule judecător, nimic.

— Zăpada era tot aşa, neumblată?

— Tot aşa...

— Pe unde ai intrat în curte?

— Pe portiţă, domnule judecător.

— Potecă era prin zăpadă?

— De unde să fie...

— Dar urme de paşi?

— Erau ale mele, de duminecă...

— Sigur?

— Vai de mine, domnule judecător, s-ar putea să nu fiu sigur? Dacă am intrat, cum să nu fi rămas urme!

Judecătorul Dolga se oprise în faţa lui şi arunca întrebările repede, ca nişte mingi pe care Ciufu urma să le prindă instantaneu. Acuma însă se retrase doi paşi şi zise rar, răspicat:

— Şi totuşi, d-na Dăniloiu, cînd a intrat azi-dimineaţă cu servitoarea, n-a găsit nici o urmă în zăpadă!... Portiţa nu fusese deschisă de cînd a nins, încît abia a putut răzbi în curte... Cum explici d-ta asta?

— De, domnule judecător, bîlbîi Ciufu. Mă mir... Că doar eu am intrat şi duminecă şi luni...

— Atunci poate că minte d-na Dăniloiu, Ciufule? zise judecătorul. Ori d-ta n-ai mai dat deloc pe acolo nici duminecă și nici luni?

— Iertați-mă, domnule judecător, dar...

— Ei, haide, scurt și cinstit: ai dat ori n-ai dat?

— Domnule judecător, vă rog din suflet să mă credeți...

— Va să zică n-ai mai dat pe acolo de sîmbătă cînd...?

— Ba am dat — zise Ciufu repede, întrerupînd. Jur pe sfînta cruce, domnule judecător! Am fost pînă la poartă și duminecă, și luni, dar mi-a fost urît să mai intru în curte...

— De ce urît, ziua-n amiază mare? stărui Dolga.

— Mi-a rămas de sîmbătă o spaimă în inimă... Poate din pricina tăcerii și a pustietății, nu știu... Aveam parcă o presimțire rea și mi-a fost frică să mai intru...

Ciufu mai bolborosi cîteva cuvinte, din ce în ce mai încurcat și mai domol, uitîndu-se în ochii ironici ai judecătorului ca un șoarece în ochii pisicii. Dolga se mulțumea să-l privească. Se făcu o tăcere. Grefierul, pe scaun, alături, cu condeiul la ureche, se uita la Ciufu, placid, ca și cînd nimic n-ar fi fost în stare să-i tulbure liniștea.

— Cînd ai mințit, Ciufule? întrebă deodată judecătorul puțin batjocoritor, dar numai în glas. Adineaori cînd ai spus că n-ai intrat sîmbătă în casă, ori cînd spuneai că ai intrat în curte duminecă și luni?

— În casă n-am intrat, domnule judecător! se închină deodată servitorul plîngător. Jur pe ce am

mai sfînt în lume, domnule judecător! Jur pe mormîntul mamei mele!

— Eu vreau să te cred, Ciufule — spuse Dolga întorcînd spatele. Dar nu mai știu ce să cred... Dacă încerci să mă prostești spunînd că n-ai mai intrat în curte pentru că ți-a fost urît? Bărbat în toată firea să nu intre ziua în curtea unor oameni cumsecade din pricina urîtului? Cine să creadă așa ceva? Uite, colea pe domnul grefier... Întreabă-l dacă poate crede!

Grefierul tresări, dovedind că era cu gîndul aiurea. Pe urmă surîse în semn că a înțeles gluma șefului. Ciufu însă parcă stătea pe jăratec. Fața i se strîmbase, iar gura rămasă deschisă bîlbîia în neștire:

— Nu-s vinovat, domnule judecător... Jur, domnule judecător...

— Eu n-am spus că ești vinovat — urmă Dolga. Nu știu dacă ești ori nu ești. Dar mincinos, da, ești, Ciufule! Adevărat?

— Iertați-mă, domnule judecător — murmură servitorul într-una.

— Deocamdată m-ai mințit!... Dacă n-ai intrat duminecă și luni în curte, înseamnă că știai ceva de sîmbătă, fie că ai văzut ceva, fie că ai făcut ceva în casă!

Așteptă cîteva clipe o confirmare, Ciufu începuse a-și frînge mîinile.

— Va să zică așa stăm, Ciufule! reluă Dolga mai înviorat. Uite, nu te arestez că poate într-adevăr nu ești vinovat!... Îți dau răgaz să te gîndești, să chibzuiești și să-mi mărturisești adevărul. Ai înțeles, băiete?

Îngrozit deodată, parcă subt o apăsare cumplită, servitorul căzu în genunchi, băiguind înecat în lacrimi:

— Domnule judecător, fie-vă milă, nu-s vinovat...

— Destul! strigă deodată judecătorul. Mie să nu-mi faci teatru!... (Apoi către grefier, cu același ton sever:) Rămîne la dispoziția noastră!... Trimite-l subt pază la poliție! Să fie ținut la secret ca să nu comunice cu nimeni!

— Da, domnule jude! zise flasc grefierul.

38780

BIBLIOTECA PUBLICĂ CALACEAN
Str. Tufănica Nr. 9
— BUCUREȘTI —

Capitolul XI

DOUĂ BIETE FEMEI

Spiru Dăniloiu nu mai avea astîmpăr. De la tribunal a pornit spre biserica Sf. Nicolae să vadă ce-au făcut femeile cu așezarea morților. În colț, la băcănia Steriade, se întîlni cu preotul de pe lîngă Costești care-i oferise dolari pentru Ilarie. Întîlnirea i se păru de rău augur. Cu toate că preotul ar fi dorit detalii asupra crimei, Spiru reuși să se derobeze, mințind că are alergături în legătură cu nenorocirea. Se duse la prăvălie, dar nici acolo nu putu rămîne, fie din cauza cunoștințelor care veneau să afle amănunte subt pretextul condoleanțelor, fie din cauza depresiunii lui sufletești. Ca să scape de toate, plecă acasă. Acolo Vasilica tocmai se întorsese de la biserică împreună cu Solomia și vorbeau despre înmormîntarea care se înțelesese cu preotul s-o facă a doua zi, miercuri, după-amiazi, „ca să poată asista toți cei ce au iubit și stimat pe sărmanii bătrîni" — după cum s-a exprimat Tănăsescu.

— Aoleu, Spirache, nu cumva ești bolnav? îl întîmpină Vasilica speriată, văzîndu-l atît de abătut și parcă tras la față.

— Lasă, frate, nu te mai alarma așa numaidecît! răspunse Spiru mohorît. Doar n-ai vrea să dansez cînd bietul Ilarie și țața Mița se află pe catafalc, iar eu sînt silit să mă hărțuiesc cu judecătorii ca un criminal!

D-na Dăniloiu se potoli, dar apoi se înfurie mai rău cînd află ce-a pățit bărbatul ei în cabinetul judecătorului:

— Despre boanghina asta am auzit că n-are delicateță nici de două parale... Să-i fie rușine! Mă mir cum aduce guvernul aci oameni fără educație să ofenseze lumea, parcă ar fi servitorii lui!... Ar trebui să ne plîngem la primul-președinte ori chiar la București, să-l învețe cum să se poarte cu noi! Dacă e mojic, să fie cu nepricopsiții lui de ungureni!... Ești tu moale din fire, că altul l-ar fi pus la locul lui imediat... Cu toate că e mai bine că nu ți-ai pierdut cumpătul, că mitocanul ar fi fost în stare să te și aresteze!

— Ei, acu vorbești și tu, ca să nu taci! ripostă Spiru speriat numai la ideea că i s-ar fi putut întîmpla și asta. Parcă așa se arestează oamenii!

— Apoi dacă te bănuiește c-ai luat ceva? făcu Vasilica din ce în ce mai potolită. De, știu eu? Sper că nu te-a pișcat ispita să iei ceva, Spirache, să ne pomenim cu o percheziție de rîsul tîrgului?

— Muiere, tu numai de rău știi să tragi! se indignă bărbatul cu o moliciune însă care îngăduia toate presupunerile.

Vasilica hotărîse să meargă pe înserat, înainte de cină, cu Solomia, să mai așeze cîteva lumînări și să vegheze puțin la căpătîiul morților. Acuma renunță și trimise pe Solomia singură, mai ales că de la ea

pornise gîndul. Numai să nu zăbovească prea mult, ca să nu se întîrzie cu masa.

Solomia s-a întors la timp, plînsă și istovită, parcă ar fi jelit ce avea mai scump în lume. Vasilica o înțelegea, știind că răposata Mița iubea pe Solomia precum și Solomia iubea pe Mița, încît de multe ori se ducea la cucoana și singură ca să stea de vorbă și să primească povețe.

Pe cînd punea masa, Solomia povesti stăpînei sale că n-a plîns niciodată cum a plîns acuma în biserică, mai cu seamă pentru că i-a găsit așa de părăsiți și de singuri, dar că pe urmă s-a speriat așa de rău de a crezut că înnebunește. I s-a părut anume deodată că cucoana începe să se miște în cosciug... A dat buzna afară și nici nu s-a oprit pînă la părintele Ilie căruia i-a anunțat minunea. Preotul era supărat din pricină că Ciufu a fost oprit la parchet de către judecătorul de instrucție, totuși a mîngîiat-o și s-a dus cu ea înapoi în biserică și i-a explicat că probabil fîlfîirea lumînării a făcut să aibă vedenia aceea. Atunci, printre altele, sfințitul s-a mirat că nu s-a gîndit nimeni să fi îmbrăcat cum se cuvine pe cei doi morți și să nu-i fi lăsat în hainele celea urîte de toate zilele. Apoi a trimis după dascăl să mai citească de sufletul lor...

La cină au vorbit numai despre nenorocirea ce s-a abătut asupra familiei din cauza bietului Ilarie. D-na Dăniloiu, obsedată de observația preotului, se scuza că ea a spus c-ar trebui să-i primenească, dar Spiru i-a astupat gura că și-a adus aminte prea tîrziu, că se puseseră sigiliile pe uși și ar fi trebuit să vie cineva de la parchet... Dealtfel de ce nu s-ar ocupa cu astea Aretia, care pentru moștenire a știut să se

repeadă la Spirică și chiar să-l insulte, încît numai din pricina ei a îndrăznit și judecătorul să-l umilească. Dar Aretia s-a mulțumit să stea acasă și să reapară la biserică abia cînd toate erau gata.

— Ai să vezi, Spirache, ce-or zice oamenii! oftă totuși mai tîrziu, îngrijorată, d-na Dăniloiu. Și, cînd au atîtea haine, pline dulapurile! Parcă cine o să profite de ele?... Nu știu, dacă nu mi-ar fi rușine, mîine m-aș duce să-i primenesc... Cu toate că acuma, ar fi prea tîrziu și mai multe clevetiri ar putea să stîrnească...

— Lasă și tu că nu-i nimica — încercă soțul ei s-o liniștească. La urma urmelor tot în pămînt o să-i bage, fie cu haine bune, fie cu rele... Poate că ar fi păcat să se prăpădească hainele cele bune, dacă s-au întîmplat așa lucrurile...

Despre Ciufu însă nu le părea rău că l-a reținut la parchet. Într-un fel le apărea ca adevăratul vinovat de toate cele ce li se întîmplă, fiind el cel care le-a adus vestea rea și a stîrnit descoperirea crimei cu urmările ei.

— Să nu te miri dacă n-o fi chiar el ucigașul — zise Vasilica înfiorîndu-se. Că înfățișare de criminal are. Mi-e și frică acum cînd mă gîndesc la dînsul... Apoi trebuie să-l fi prins cu ceva judecătorul, dacă l-a și înhățat!... Dealtfel cu minciuna l-am prins și noi, nu-i așa, Solomie? Zicea c-a intrat și ieri la Ilarie în curte și cînd colo portița era înțepenită în zăpadă, încît abia am deschis-o...

— Apoi atunci d-aia l-a închis — făcu Spiru, adăogînd puțin îngrijorat: Să băgați de seamă și voi ce vorbiți mîine...

— Din partea noastră să fii liniștit — declară d-na Dăniloiu aproape cu mîndrie. Noi n-avem nici o pată pe suflet...

Solomia lîngă scaunul stăpînii sale, ca totdeauna, murmură parcă pentru sine:

— Mie-mi vine parcă nici să nu mă duc mîine, cucoană...

— Fugi, fată, nu fi proastă! se supără Vasilica. De ce să nu mergi? Vrei să dai de dracul, să te ducă cu poliția?... Ori ți-e frică, unde ai auzit ce-a pățit domnul?

— Ba mie nu mi-e frică, zău, cucoană — zise Solomia tăgăduind și din cap. Că o viață am... Dar mi-e scîrbă...

— Parcă mie nu mi-e scîrbă! făcu d-na Dăniloiu ridicînd cu dispreț din umeri. Lasă, Solomie, că mergem împreună și isprăvim repede!...

A doua zi se prezentară la cabinetul de instrucție prea devreme și trebuiră să aștepte mai bine de un ceas pînă să sosească judecătorul. D-na Dăniloiu tocmai se plîngea grefierului că are să vie acasă soțul ei și nu va găsi nici măcar masa așternută.

Dolga era foarte bine dispus. Își frecă mîinile și se scuză, adăogînd însă că el le-a convocat abia pentru ora douăsprezece jumătate, încît nu e vina lui dacă au avut să piardă timp așteptînd. Vasilica se învioră, îl găsi foarte politicos și drăguț și se miră în sine de unde l-a scos Spiru așa de urîcios.

— Dînsa cine este? întrebă judecătorul arătînd pe Solomia, dar răspunzînd tot el: Adică, da, știu... Ea v-a însoțit ieri cînd ați făcut descoperirea pe care ne-ați denunțat-o... Foarte bine!... Doamnă, poftiți înlăuntru!... Fata va aștepta aici...

— Domnule judecător, să nu vă supărați, dar am să vă cer o favoare — zise d-na Dăniloiu încurajată. Fata e de la țară și n-a umblat pe la judecăți... Vă rog s-o lăsați lîngă mine... Sîntem două biete femei și...

— Bine, doamnă! aprobă Dolga galant. Cu toate că tot pe rînd o să vă ascult, după cum e legea și obiceiul...

— D-apoi că noi n-avem secrete, spuse d-na Dăniloiu mulțumită. Solomia e crescută la noi...

Judecătorul îi oferi același scaun pe care șezuse ieri Spiru. Solomia rămase în picioare lîngă stăpînă-sa, cum obișnuia și acasă. După ce răsfoi cîtva timp în dosarul ce i-l pregătise pe birou grefierul, Dolga reluă mai serios, dar mereu politicos:

— Povestirea d-voastră de ieri, de la domnul prim-procuror, am auzit-o, doamnă Dăniloiu, despre cum ați dat peste cele două cadavre... De fapt aș dori numai cîteva precizări și repetiri ca să le putem înregistra în procesul-verbal...

Ridică ochii spre Vasilica, dar privirea îi alunecă asupra Solomiei. O examină un răstimp cu o curiozitate nereținută. Frumusețea și mai ales delicatețea țărăncuții îl țintuiau fără voie și-l uimeau.

— Da... exact — urmă smulgîndu-și privirea de pe Solomia. Întîi să-mi spuneți ce urme ați găsit în curte, pe zăpadă?...

— De-abia am putut deschide portița opintindu-ne amîndouă — răspunse Vasilica. Era și portița înghețată, dar mai cu seamă era zăpada întărită, căci portița nu mai fusese deschisă de cînd a nins și nici zăpada curățită sau făcută potecă... Așa că nici urme nu puteau fi în zăpadă, dacă nu umblase nimeni. Dealtfel v-am spus astea și ieri, la domnul Costică, în biurou,

cînd v-am dat de veste... Servitorul părintelui Tănăsescu ne minţise în ajun că el a umblat prin curte, dar zăpada neprihănită l-a dat de gol. Noroc că eram în şoşonii-cizmuliţe, că te scufundai în zăpadă pînă în genunchi...

— În casă aţi intrat numai d-voastră, singură?

— Singură! zise d-na Dăniloiu. Voisem să trimit pe Solomia, dar ea a refuzat. Îi era frică. Şi mie mi-a fost frică, mărturisesc acuma, dar n-am vrut să mă arăt mai slabă ca servitoarea şi de-aceea am intrat. Acuma, după ce am văzut ce-am văzut, mă minunez şi eu cum am avut curajul!

— Vă rog să-mi spuneţi ce-aţi făcut în casă, doamnă? întrebă iar judecătorul după o pauză.

— Prea bine nu mai ştiu nici eu ce-am făcut... Cînd am trecut din antreu în camera de culcare, ţin minte că m-am împiedecat de picioarele bietului Ilarie, că nu mă uitam pe jos... Dar nu ştiu cum a venit că totuşi nu m-am oprit şi n-am băgat de seamă de ce mă împiedecasem. Am trecut în sufragerie şi de acolo am văzut în bucătărie pe ţaţa Miţa moartă-umflată cum aţi găsit-o pe urmă şi d-voastră. Am vrut să mă apropiu şi n-am mai avut puterea să merg decît pînă la uşă şi să-mi arunc ochii în bucătărie parcă aş fi căutat ceva, desigur pe Ilarie... Atunci, în momentul acela, mi-am amintit că m-am împiedecat şi că trebuie să fi fost chiar dînsul. M-am întors înapoi în dormitor, am văzut acuma bine picioarele şi apoi corpul între paturi, dar capul nu i l-am văzut... Abia atunci m-a cuprins mai mare spaima şi am ieşit afară să chem pe Solomia, să cercetăm împreună mai de aproape ce şi cum s-a întîmplat. Dar ea s-a îngrozit şi mai rău cînd m-a văzut ieşind şi a început să plîngă încît de-abia am potolit-o...

Judecătorul aruncă iar o privire spre Solomia, care însă se uita în pămînt, ca și adineaori, încît nu-i putea vedea culoarea ochilor, ci doar obrajii palizi.

— N-ați pus mîna pe nimica în casă? Pe nici un obiect?... N-ați deschis vreun sertar ori vreun dulap? stărui Dolga, cu un glas blînd care nu supăra.

— Parcă-mi ardea mie atunci, în spaima aceea, să mă mai gîndesc la dulapuri ori la comori? zise d-na Dăniloiu. Eu mă mir cum nu mi-a venit rău și n-am leșinat! Dar omul e ca oțelul cînd dă primejdia peste el...

— Un amănunt poate totuși să vă amintiți: ușa marchizei era închisă?

— Închisă, închisă — spuse repede Vasilica, și cu importanță. Uite acuma, cînd mă întrebați, îmi amintesc foarte clar că era chiar lipită puțin, probabil tot din cauza gerului, încît a trebuit să apăs mai tare clanța, trecîndu-mi chiar prin gînd că poate e încuiată...

— Foarte bine!... Dar cea de la antreu?

— De... știu eu? făcu femeia deodată nesigură. N-aș putea spune... După amintire parc-ar fi fost numai ațînată... Poate și unde mă obișnuisem cu rezistența de la marchiză...

Dolga mai răsfoi puțin filele dosarului, apoi trecu la grefier și consultă însemnările lui — ciorna răspunsului d-nei Dăniloiu. Mormăi ceva în sine, ca și cînd ar fi recapitulat, se întoarse și se așeză la birou. Apoi deodată se adresă Solomiei cu glas mai rece și cu privirea scrutătoare:

— Pe tine cum te cheamă, fetițo?

Servitoarea se cutremură parcă ar fi izbit-o un pumn în piept. Întoarse ochii spre judecător, speriați

și totuși mai violeți și învăluitori. Bărbia îi tremura, încît abia rosti cu glas gîtuit:

— Pe mine?... Solomia...

— Solomia și mai cum?

— Solomia lui Ilie Motroc — răspunse ea aproape dîrdîind, fără a-și putea stăpîni emoția.

— De unde ești?

— Din comuna Valea Ursului...

— Cîți ani ai împlinit?

— Douăzeci și unu.

D-na Dăniloiu n-o vedea, numai glasul i-l auzea și simțea cît e de înfricoșată. Se întoarse pe scaun spre Solomia și-i zise matern:

— Liniștește-te, fată, și nu-ți fie frică! Domnul vezi cît e de delicat... Tu ești femeie cinstită și nu trebuie să te sperii!

— Așa e! adăogă judecătorul cu un zîmbet de încurajare. Noi nu mîncăm oameni, fetițo! Numai oamenii răi și vinovați au să se teamă de noi! Tu n-ai mutră de ucigașă... Așa că potolește-te frumos și răspunde drept la întrebările mele. Ai înțeles?

— Da — șopti Solomia.

După o pauză, în care Dolga primi o privire de recunoștință de la d-na Dăniloiu, interogatoriul continuă:

— Domnul Dăniloiu, stăpînul tău, ne-a spus că sîmbătă dimineață, în magazinul său, răposatul Ilarie ți-a încredințat o pîine cumpărată ca să o duci și să o lași la dînsul... Mi-ai putea spune pe la ce oră a fost asta?

— Eu nu știu carte, domnule... Dar pe ceas cunosc... Era nouă și un sfert!

— Nouă și un sfert... De unde știi așa de precis?

— Fusesem la farmacie chiar atunci și am văzut pe ceasul din perete...

— De ce te interesa pe tine ceasul exact?

— Eram grăbită pentru că venise de la țară Lixandru cu mama ca să mergem la doctor... La unsprezece trebuia să fim la domnu' doctor Mirescu...

— Și ce-ai făcut cu pîinea?

— Am dat-o cucoanei...

— Care cucoană?

— Cucoana Mița.

— Adică te-ai abătut pe la d-nul Ilarie și...

— Da, și i-am dat-o — zise Solomia.

D-na Dăniloiu nu se putu abține să nu întrebe:

— Mie nici nu-mi spuseși c-ai fost pe la țața Mița!

— Ce să-ți mai spun, cucoană... Parcă nu mă trimitea domnul Ilarie mai în fiecare zi din piață să-i duc cîte ceva?... Dealtfel domnul nostru a văzut cînd m-a trimis. Putea să-ți spuie dumnealui.

— Bine, bine, nu-i nimic — se liniști Vasilica. Dar...

— Cucoana ce făcea cînd i-ai dus pîinea? reluă judecătorul.

— Spăla niște rufe în bucătărie — răspunse Solomia.

— Ai zăbovit cumva la cucoana?

— Eram grăbită și nu puteam zăbovi... Așa și tot am întîrziat la domnul doctor...

— De ce ai întîrziat? Aveai destul timp de la nouă și un sfert...

— Am mai avut de lucru și acasă, că nu puteam lăsa pe stăpîna mea să facă singură toate... Pe urmă pînă am găsit banii pentru doctor...

— Unde i-ai găsit?

— Am vîndut un bănuț de aur din salbă...

— Va să zică tot ai vîndut? se supără d-na Dăniloiu. Te-am bănuit eu, știi bine! Iar umbli să te ascunzi de mine, fată, și n-are să-ți fie bine.

— Nu mă ascund, cucoană, dar ce-ai fi vrut să fac? zise Solomia cu o blîndețe resemnată. Că d-ta nu mi-ai mai fi dat, că mi-ai dat destul de nici într-un an n-am să mă plătesc. Mi-ar fi fost și rușine să-ți mai cer. Apoi la doctor trebuia să mergem c-ai văzut și d-ta în ce hal era bietul Lixandru...

Judecătorul nu înțelegea din schimbul lor de cuvinte decît că Solomia a ascuns ceva stăpînei sale, ceva însă fără legătură cu afacerea ce se instruia. Readuse deci lucrurile la ceea ce-l interesa:

— În sfîrșit, să ne întoarcem la cucoana Mița... Văd că te interesa ceasul... Poți să-mi spui precis ce oră era cînd ai plecat din curtea răposaților?

— Cucoana Mița n-avea ceas — zise Solomia simplu.

— De la magazin la cît ai plecat spre casă?

— Atunci, îndată...

— Te-ai mai abătut pe undeva?

— Am mai luat de zece lei frișcă proaspătă de la cofetăria Borănescu...

— Pe urmă?

— Pe urmă am coborît la coana Mița, i-am lăsat pîinea și am plecat repede acasă...

— Va să zică la ora nouă jumătate, cel mult zece fără un sfert, sîmbătă, este sigur că doamna Ilarie Dăniloiu trăia? întrebă mai apăsat judecătorul.

— Vezi bine că trăia dacă i-am dat pîinea — spuse Solomia natural.

— Baremi domnul Ilarie nici nu sosise acasă? adăogă Dolga. Firește. Abia după ce ți-a dat pîinea s-a dus să cumpere peștele pe care l-am găsit agățat în cuierul din antreu...

— Da...

Judecătorul iar consultă dosarul, iar se uită la Solomia, apoi se sculă în picioare:

— Pentru asta v-am convocat doamnă! Vă mulțumesc!

Capitolul XII

TOIAGUL BĂTRÎNEȚELOR

Romulus Delulescu sosi la Pitești cu acceleratul marți seara, adică cu primul tren, căci telegrama părinților n-a primit-o decît pe la ora cinci după-amiazi. Toată seara au ținut sfat în familie. Romulus era neconsolat, nu atîta de moartea bătrînilor, cu toate că din cînd în cînd ofta „bietul nenea Ilarie" sau „sărmana tanti Mița", ci pentru că n-a fost aici cînd s-a descoperit crima. Avea certitudinea nezdruncinată că unchiul său Spiru a răsluit ce a fost mai bun, adică bijuteriile și poate mare parte din bani.

— Suntem o familie fără noroc! exclamă tînărul de mai multe ori. Dacă și acuma am fost trași pe sfoară, nu mai e nici o speranță de fericire!

Părinții îl aprobau în toate. El era mîndria lor. Îl vedeau frumos, inteligent, vrednic să ajungă om mare nu doar în Pitești, ci pe toată țara. Se simțeau vinovați față de dînsul, pentru că au fost săraci și nu i-au putut oferi destule mijloace să meargă la Paris, să se perfecționeze, ca alții. Ba, de cîțiva ani, bietul Romulus le-a mai zvîrlit el ici-colo cîte o

sumuliță, după puterile lui; le era rușine destul, dar primeau... Aretia, care tiraniza pe oricine venea în contact cu ea, numai pe el îl respecta aievea. S-a întîmplat totuși, foarte rar, să-l bruftuluiască; totdeauna i-a părut rău. Ce spunea Romulus era pentru mămica lui literă de evanghelie. Dealtfel și el, spre deosebire de alți băieți, a rămas mai atașat de maică-sa și mai respectuos.

— Acuma vezi, Pascale, cîtă dreptate am avut să mă supăr cînd tu mă potoleai? făcu Aretia triumfătoare. Dacă-ți spun că ești moale și fricos, te superi!

— Ascultă, Romică — zise Delulescu, tu nu te uita la maică-ta că ea multe vorbește, dar puține bune! Chestia stă așa că, deocamdată, s-au pus sigilii pe toate ușile și că, pînă nu va decide justiția într-un fel sau altul, nu se poate atinge nimeni de nimic!

— Dar cel puțin instrucția crimei a început? se interesă tînărul.

— Ba bine că nu!... Și noi sîntem chemați mîine pentru informații, cu toate că noi n-avem cu ce să-i informăm dacă de atîția ani nici măcar n-am vorbit cu alde Ilarie... Aretia a aflat de la popa Tănăsescu că pe servitorul lui l-ar fi arestat ca ucigaș!

— În orice caz, vom vedea mîine ce vom face ca să salvăm ce se mai poate! zise Romulus cu gravitate. Am să merg și eu cu d-voastră la tribunal, să vorbesc cu judecătorul!...

— Ei, bravo! strigă Aretia mulțumită. Bine c-ai venit, dragul mamei, să nu mă mai simt așa de singură!

— Apoi da, că eu nici nu contez — mormăi Delulescu...

A doua zi Romulus se duse la biserică să se închine puțin la catafalcul unchiului său și să mai afle

oarecari ştiri. De la Dică Secuianu auzi că prin prostime circulă zvonul că asasinul ar fi chiar el, nepotul... Rîseră amîndoi. Erau la Borănescu, în cofetărie. Dar Romulus simţi o împunsătură în inimă. În realitate îl sîcîia faptul că există oameni în Piteşti care-l cred capabil de o crimă atît de oribilă...

— Fără glumă, Dică — întrebă mai tîrziu tînărul Delulescu — cine crezi să fie asasinul sau asasinii?

— N-am idee — zise Secuianu. Dar că l-au omorît, mai ales pe el, foarte bine au făcut. Era păcat să consume lumina soarelui un suflet atît de acru. Nu te supăra, Romică... A fost o scîrnăvie unchiul tău Ilarie!

— Exagerezi... Şi în orice caz rău faci că-l ocărăşti cînd se află pe catafalc şi după o moarte aşa de crîncenă prin care a plătit tot ce a greşit în viaţă! Dacă te-ar auzi cineva vorbind aşa, ar crede că n-ai inimă, Dică!

— Nici nu vreau să am faţă de asemenea monstru.

La a treia mescioară un domn se uita la ei, auzind probabil convorbirea lor. Secuianu îl recunoscu şi-i strigă:

— Tragi cu urechea, măi grefierule? Crezi că mă jenez de tine sau de oricine?

Era într-adevăr grefierul judecătorului Dolga care salută zîmbind şi răspunse:

— Ce-s de vină eu dacă d-ta vorbeşti tare de te aude toată cafeneaua?

— Apoi d-aia vorbesc tare, să auziţi toţi!

Lumea piteşteană cunoştea obiceiurile lui Secuianu şi făcea haz de butadele lui, mai ales cînd era beat sau măcar ameţit, căci la trezie nu prea avea sare...

Familia Delulescu sosi la tribunal îmbrăcată în negru; de aici urmau să treacă la biserică, să participe la înmormîntare. Uşierul îi anunţă îndată.

Judecătorul, avînd în vedere importanța afacerii, amînase toate lucrările obișnuite, rezervîndu-și toate orele de serviciu numai pentru anchetarea asasinatului din strada Speranței. După ascultarea d-nei Dăniloiu și a Solomiei a avut liberă aproape o oră ca să-și claseze materialul în vederea continuării cercetărilor.

Dolga îi primi în cabinetul său pe toți trei. Romulus se recomandă singur.

— Parcă nu erați în Pitești! se miră puțin judecătorul.

— Mi-au telegrafiat părinții ieri și am venit imediat — zise tînărul, întristat. Cum să nu viu cînd un dublu omor fioros...

— Da, adevărat — întrerupse Dolga, ca și cînd ar fi știut urmarea. Ați venit desigur să dați concurs justiției pentru descoperirea vinovaților?... Vă mulțumesc. Am să vă chem îndată ce se vor clarifica puțin cercetările. Poate mîine, poate mai tîrziu... Vom vedea!

Judecătorul devenise atît de ceremonios, că Romulus răspunse la fel:

— Voi fi la dispoziția d-voastră...

— Va să zică începem cu d-na Delulescu, reluă Dolga. Permiteți?

Bătrînul Delulescu se retrase împreună cu Romulus. După formalitățile obișnuite, judecătorul ceru informatoarei să povestească tot ce știe despre împrejurările omorîrii fratelui și cumnatei sale. Impresionată de tonul grav, Aretia făcu o întreagă spovedanie a vieții ei, relațiile cu frații, căsătoria, cum a fost înșelată la moștenire, cum a ajuns să fie certată cu Ilarie și cu Spiru... Sfîrși lăcrimînd, cu glas înecat:

— Am sperat mereu că ni se va face dreptate măcar la moartea lui Ilarie. Acum văd că și speranța asta s-a spulberat. Oameni fără noroc!

Dolga a ascultat calm și numai cînd d-na Delulescu a tăcut, a întrebat-o:

— Nu bănuiți deloc cine ar putea fi asasinii?... Ieri părea că vreți să învinuiți pe...?

— Pe frate-meu Spirică? complectă Aretia puțin uimită. Apoi la supărare omul multe spune, dar cine aude nu trebuie să le creadă pe toate... Cum aș putea să mărturisesc așa ceva cu mîna pe cruce? M-ar trăzni Dumnezeu din cer. Păcate o fi avînd el Spirică multe, dar să făptuiască un omor, Doamne iartă-mă, nici prin vis n-ar fi în stare... Îmi aduc aminte, cînd eram copii, că lui îi venea să leșine de cîte ori vedea tăind vreo găină... Pe urmă, slavă Domnului, e și el putred de bogat și are o singură fată, măritată bine... Atunci de ce să făptuiască asemenea nelegiuire?

— Nu spun eu c-a făcut-o — zîmbi judecătorul. D-voastră ați lăsat să se înțeleagă ieri... Dealtfel, cum bine observați, cel ce i-a ucis a făcut-o sau din interes, sau din răzbunare. Avea mulți dușmani răposatul?

— Ce dușmani să mai aibă un biet moșneag? zise natural d-na Delulescu.

— De pildă d-voastră! zîmbi iar judecătorul.

— Dușmănia între frați e altceva...

— Depinde... Cînd e și interes la mijloc?

D-na Delulescu se uită bănuitor la Dolga ca și cînd s-ar fi întrebat ce vrea. Apoi răspunse cu un început de indignare:

— Nu cumva vă închipuiți că i-am omorît noi?

— Eu n-am dreptul să-mi închipuiesc nimic decît pe bază de dovezi — rosti enigmatic judecătorul.

— Apoi numai asta ne mai lipsește, vezi d-ta! Și săraci, și criminali!

— Dar, iată, vă declar că n-am nici o dovadă! continuă Dolga iar surîzător. Dimpotrivă, mi se pare că fiul d-voastră era în relații foarte bune cu răposații în timpul din urmă?

— Adevărat! aprobă Aretia cu un oftat de ușurare. Noi l-am îndemnat pe Romică să nu fie mîndru și să se apropie de unchiu-său, că băiatul numai din pricina noastră se înstrăinase de Ilarie... Apoi cum e Romică băiat plăcut, Ilarie aproape că s-a amorezat de dînsul. Baremi luna asta, cît a stat acasă, mai mult la Ilarie a petrecut-o... Ca să vedeți cît îl iubea, pot să vă spun că la plecare i-a dăruit cîteva mii de lei! La un om zgîrcit și ursuz, cum era bietul Ilarie, așa ceva e mare minune!

— Cînd a plecat fiul d-voastră de aici, din Pitești?

— Sîmbătă... A avut ghinion, bietul băiat — urmă d-na Delulescu redobîndindu-și încrederea. Se hotărîse de vineri să plece a doua zi cu acceleratul de dimineață; trebuia să fie la zece la București, că avea niște afaceri urgente. Ei bine, închipuiți-vă, domnule, cum-necum, n-a sunat deșteptătorul și Romică s-a trezit tocmai bine la opt, cînd trenul era în gară... S-a supărat, a tunat și fulgerat că de ce nu l-am sculat, că eu la șase sînt totdeauna în picioare... În sfîrșit a plecat cu personalul de două, că nu mai avea alt tren, și a sosit la cinci după-amiazi...

— Se întîmplă — încuviință judecătorul, adăogînd însă după o mică pauză: Și ce-a făcut pe urmă pînă la două?

— Ce să facă băiatul?... A ieșit în oraș. S-o fi dus pe la Dică Secuianu, poate și pe la unchiu-său... Știu eu?

— Spuneați, doamnă, că răposatul i-a făcut cadou o sumă de bani la plecare... Nu știți cînd i-a dat banii sau cîți?

— Nu știu, domnule — răspunse Aretia cu o sinceritate familiară. Zău, nu știu. Mie mi-a dat două mii de lei, la masă, la dejun, fiindcă mereu mă plîngeam că nu mai răzbesc cu cheltuielile din pensia bietului Pascal. Poate că nici n-avea mai mult, atîta i-o fi dat unchiusău... Are o inimă de aur. Îmi seamănă mie în privința asta. D-aia nu ne-am procopsit...

— Altfel, venea des pe-acasă fiul d-voastră? întrebă judecătorul întrerupînd-o și căutînd parcă înadins să schimbe vorba.

— Mai în fiecare săptămînă, dar numai cîte-o zi, uneori o jumătate, după cum avea timp liber...

— Cîștigă bine din... ce slujbă are?

— Avocat și ziarist — zise d-na Delulescu cu mîndrie. Cîștigă binișor pentru dînsul, cît să trăiască omenește... Și să ne mai ajute și pe noi din cînd în cînd, dacă n-am avut noroc să-l ajutăm noi, că el e toiagul bătrîneților noastre...

Grefierul încheie repede declarația, i-o citi tot atît de repede și d-na Delulescu iscăli bucuroasă că s-a terminat, deși, după cum spuse lui Romulus pe urmă, judecătorul s-a purtat foarte „gentil"...

Bătrînul Delulescu se mărgini să declare că n-are nici o cunoștință despre împrejurările în care s-a comis crima, că numai ieri înainte de amiazi au fost anunțați prin servitoarea cumnatului său Spiru Dăniloiu și au alergat să vază ce s-a întîmplat... Spuse că el personal n-a avut niciodată nici o discuție cu răposații, deoarece n-a vrut să se amestece în afacerile dotale ale soției sale, preferînd, certurilor, sărăcia. Aretia a știut să se descurce singură cu frații ei, deși fără nici un rezultat

practic. De cînd băiatul s-a făcut mare, el a susținut necontenit că trebuie să păstreze legături bune cu unchii săi, mai cu seamă cu Ilarie, de la care putea spera să moștenească o avere frumoasă. Aretia, mai țanțoșă, s-a opus multă vreme. Numai cînd au înțeles (într-un timp a și umblat zvonul prin oraș) că Ilarie ar putea lăsa prin testament toată averea altora sau la spitale ori biserici, neavînd obligația legală de-a testa ceva moștenitorilor colaterali, s-au dezmetecit și au îndemnat pe Romulus să se ducă la unchiu-său...

— N-ai putea, domnule Delulescu, să-mi dai o lămurire de ordin domestic, ca să zic așa? întrebă judecătorul. Răposații n-aveau servitori, am văzut. Nu importă din ce motive. Dar muncile mai ordinare și mai grele pe lîngă casă nu le putea face nici domnul Ilarie și nici doamna: tăiatul lemnelor, căratul apei, măturatul curții și altele... Nu știi d-ta cine le făcea astea? Servitorii din vecini sau oameni tocmiți din piață? Fiul d-voastră nu v-a vorbit despre asta, fie chiar întîmplător?

— În trecut nu țin minte — răspunse Delulescu. Dar, acuma, în ultimele luni, ne spunea Romulus că bătrînii se serveau mai ales de ordonanța ofițerului care șade alături, la d-na Secuianu, iar alteori preotul Tănăsescu le trimitea pe servitorul lui, pe care dealtfel am auzit că l-ați și arestat...

— Nu l-am arestat — zise repede judecătorul. L-am prins doar cu niște minciuni care mi l-au făcut suspect...

— Se pare că Ilarie avea încredere în servitorul popii, căci odată l-a trimis și la noi după Romulus, să-l cheme nu știu unde și pentru ce... Dar cred că mai mult recurgeau la serviciile ordonanței care era mai aproape, încît puteau să-l strige oricînd.

— Cînd a scăpat trenul, sîmbătă dimineața, fiul d-voastră s-a mai dus pe la unchiul său ori...?

— Nu cred, domnule judecător — răspunse bătrînul Delulescu puțin uimit de întrebare. Aretia v-a spus c-a fost?

— Nu, nu, dar îmi adusei aminte și m-ar fi interesat să precizez — zise Dolga repede și aproape indiferent, parcă ar fi vrut să renunțe.

— Ați găsit vreo pistă, domnule jude, dacă-mi permiteți să întreb? făcu Delulescu deodată cu o intimitate care era de fapt o simplă uitare de sine a fostului grefier.

Fiindcă judecătorul, în loc de răspuns, îi aruncă o privire mustrătoare, bătrînul pensionar adăogă îndoindu-se ușor și umil:

— Scuzați, domnule jude... M-a luat gura pe dinainte... Am uitat că sînt informator... Mi-am închipuit o clipă că sînt iar ce-am fost odată... Atunci așa întrebam pe șeful meu, cînd se termina cu interogatoriu...

— Atunci poftim, scrie-ți singur declarația, după notele dînsului! zise Dolga cu un mic rîs sec. Căci interogatoriul dumitale s-a terminat într-adevăr!

Capitolul XIII

CORTEGIUL FUNERAR

Spiru Dăniloiu a uitat să tipărească obișnuitele anunțuri mortuare, cum s-ar fi cuvenit unui om ca Ilarie. Își pusese în gînd să le comande ieri după ce va fi isprăvit la cabinetul de instrucție, pe urmă s-a zăpăcit.

Lumea a aflat totuși că înmormîntarea va fi la orele patru și de la două a început să se îndrepte spre biserica Sf. Nicolae. În Pitești, localitate cu mari ambiții urbane, crimele nu sunt în general tocmai rare. Dealtfel ar fi semnul unei îngrijorătoare lipse de temperament dacă parchetul n-ar avea de lucru suficient într-un oraș care a dat țării atîtea celebrități în toate domeniile vieții. Dar în mod obișnuit se întîmplau numai crime ordinare care nu atrăgeau la curtea cu juri nici măcar pe avocații fără clientelă. Dublul asasinat din strada Speranței a mai reabilitat puțin renumele orașului la cronicile judiciare ale ziarelor din Capitală. De-aceea înmormîntarea victimelor a devenit un eveniment social la care toată lumea găsea justificare să participe. De la trei și jumătate biserica era ticsită, iar afară strada Griviței pînă la strada mare se înnegri-

se de oameni. Deoarece sediul poliției se afla aproape, Ploscaru a socotit nimerit să ia cuvenitele măsuri de ordine, concentrînd cîțiva sergenți de pe străzile dimprejur, ca să menție liberă cel puțin intrarea în biserică...

În jurul catafalcului, de o parte familia Delulescu, de cealaltă parte Vasilica și Spiru Dăniloiu, iar la spatele lor Solomia... Toți fruntașii negustorimii au ținut să dea ultima cinstire celui ce a fost multă vreme adevăratul părinte al breslei lor. Conducătorii locali ai partidului liberal s-au înfățișat în corpore spre a dovedi că partidul știe să prețuiască pe negustori și după moarte. Cu toate că mortul fusese liberal, au venit și cîțiva corifei țărăniști, în frunte cu tînărul și popularul șef, desigur cu gîndul de-a ademeni pe seama lor pe unii burghezi încă neînregimentați. A stîrnit uimire plăcută apariția primului-președinte Scarlat Măinescu, însoțit de primul-procuror Negel și de judecătorul Dolga, care instruia crima. La putere fiind, ca totdeauna, liberalii, primarul a depus o coroană frumoasă pe catafalcul celui ce a fost odinioară un ajutor de primar model. Și în sfîrșit, cînd să înceapă slujba mortuară, a sosit în automobil însuși prefectul județului, primit la intrare ceremonios de polițaiul Ploscaru...

Trei preoți au slujit cum au știut mai frumos, iar corul de ucenici, adus anume, a dat răspunsurile. În timpul slujbei toate privirile căutau să observe cum arată cadavrele după moartea silnică ce au îndurat-o. Preotul Tănăsescu a avut însă grije să le acopere cu flori, astfel încît să nu se pîngărească solemnitatea înmormîntării. S-a băgat de seamă de către cei curioși că Aretia stătea țeapănă, cu vălul lăsat pe față, fără să plîngă deloc, de asemenea că Romulus își scotea mereu ochelarii și-și ștergea ochii cu batista îndoliată. Delu-

lescu avea urme de lacrimi pe obraji, ca și Spiru, iar d-na Dăniloiu plîngea într-una domol, discret, ca să nu atragă atenția.

Cea dintîi cuvîntare funebră a ținut-o părintele Tănăsescu, lăudînd zelul și jertfele ce le-a depus Ilarie Dăniloiu pentru biserica în care își lua acuma rămas bun pentru totdeauna de la lumea aceasta păcătoasă. În cursul cuvîntării Solomia a izbucnit deodată într-un hohot de plîns, încît toate privirile s-au îndreptat o clipă spre ea, iar preotul a trebuit să ridice puțin glasul. D-na Dăniloiu s-a întors și i-a șoptit dojenitor: „Solomie, astîmpără-te, Doamne ferește!" În mîna servitoarei însă lumînarea de ceară a mai tremurat cîteva minute în ritmul sughițurilor de plîns abia stăpînite...

Oratorul partidului liberal a glorificat pe marele român care a fost asasinat mișelește, iar primarul a reamintit serviciile prețioase ce le-a adus orașului răposatul...

Pe urmă, în sunetele „veșnicei pomeniri", dricarii au purces la acoperirea cosciugului, la baterea capacelor, la pregătirea carului mortuar... În acest timp notabilii au exprimat condoleanțele de rigoare familiei, adică mai ales lui Spiru, căci pe Aretia numai puțini au luat-o în seamă...

Cortegiul s-a format după toate regulile protocolare, subt supravegherea șefului dricarilor care, în asemenea ocazii, devine și maestru de ceremonii. Muzica militară a fost oferită de primărie. În sunetele marșului funebru de Grieg, s-au pus în mișcare colivarii, oamenii cu crucile, trăsura cu preoții, apoi dricul cel mai luxos din Pitești, urmat de membrii masculini ai celor două familii îndoliate, la care s-au adăogat imediat și fruntașii participanți. Mare și bună impresie a făcut că, cel puțin pe strada mare, primarul și șeful

liberalilor au ținut cordoanele alături de doi bătrîni negustori. După grupul nobililor urmară întîi două cupeuri cu cele două cumnate care, nevorbindu-și de ani de zile, nu puteau merge împreună, apoi un șir lung de trăsuri și automobile, înghesuite de mulțimea de popor care nu încăpea pe trotoare. D-na Dăniloiu regreta mult că fiica ei Filofteia n-a putut fi alături de ea în momentele astea dureroase, dar și înălțătoare pentru familie. I-au telegrafiat ieri trista veste, dar cum să vie tocmai de la Maramureș? Au primit însă o foarte frumoasă și lungă telegramă de condoleanțe iscălită de Filofteia, de soțul ei, pînă și de băiețelul lor... Înainte de a se sui în cupeu, d-na Dănilciu a avut grijă să trimită acasă pe Solomia. Izbucnirea ei în biserică a mișcat-o, căci rari mai sunt azi servitorii credincioși și cu recunoștință față de stăpînii care-i hrănesc. Dar pe de altă parte era supărată că a atras atenția oamenilor cu bocetele ei nechibzuite, căci omul cuminte și la durere trebuie să știe să se stăpîncască. Solomia nu s-a arătat nemulțumită, a răspuns doar „Bine, cucoană", și a plecat cu lumînarea în mînă, parcă s-ar fi întors de la Înviere...

Prefectul județului, subt pretext că e foarte ocupat, nici nu a mai intrat în cortegiu, ci s-a făcut nevăzut îndată ce s-a terminat serviciul religios. La tribunal s-au retras apoi și primul-președinte cu primul-procuror și cu judecătorul Dolga. Primul-procuror spuse tare, să audă cei dimprejur, ca o scuză pentru toți trei, că au întrerupt serviciul numai ca să nu lipsească de la înmormîntarea unui mare muncitor și martir...

Dolga nici nu apucă bine să-și deschidă dosarele, că se și pomeni cu primul-procuror Negel la o cură de taifas. N-avea de lucru, în orice caz nimic important, și-i ardea de vorbă.

— Mi se pare că mai aştepţi clienţi? întrebă dînsul. Pînă sosesc, fă-mi cinstea cu o cafea bună, amice Dolga!

— Cu mare plăcere! răspunse judecătorul sunînd. Tocmai şi eu mă gîndeam... O înmormîntare totdeauna parcă îţi sporeşte pofta de viaţă...

Pînă să vie cafelele vorbiră despre înmormîntare, adică mai mult Negel, care, localnic, găsi prilejul de-a bîrfi puţin pe prieteni şi pe neprieteni deopotrivă.

— În orice caz, au avut o înmormîntare impozantă — observă judecătorul. Se vede c-au fost foarte iubiţi...

— Iubiţi, n-aş putea spune — observă Negel aprinzînd o ţigaretă, după ce sorbi întîi cu zgomot din cafeaua gingirlie. Românului, ştii, nu prea îi place munca, dar o respectă la alţii, mai ales la străini. N-ai băgat de seamă că nicăiri nu se face mai zgomotos apologia muncii ca la noi, cu toate că noi suntem poporul care muncim cel mai puţin?[1] În fond numai nemţii şi nordicii au inventat necesitatea şi religia muncii. Omul nu e creat ca să muncească, ci să se bucure de viaţă. Idealul nu e munca sau cel puţin n-ar trebui să fie... Dar, în sfîrşit, asta-i altă socoteală. Cum ziceam, Ilarie era respectat pentru că toată viaţa a muncit ca un bou, ca la urmă să vie cineva să-i sucească gîtul ca unui pui de găină... Păcat de toată viaţa şi de toată munca lui!

Dolga, crescut în cultul muncii, zîmbea confuz şi tăcea.

— Dar, à propos, cum stai cu ancheta? reluă primul-procuror. Îmi închipui cît de greu trebuie să-ţi

[1] Consideraţiile prim-procurorului Negel, exprimînd o mentalitate burgheză, găsesc, la antipod, în opera lui Liviu Rebreanu, elogiul muncii şi al milioanelor de truditori ai ţării noastre; în anul cînd scrie *Amîndoi*, acelaşi prozator face, în acest sens, o mărturisire de credinţă în discursul de recepţie la Academia Română: *Lauda ţăranului român* (21 mart. 1940).

vie s-o urnești din loc... Pe servitorul popii bine făcuși că l-ai reținut — știi, e o satisfacție pentru opinia publică, mică, dar este... ! Pînă una-alta ar trebui poate să grăbim deschiderea testamentului, pe de o parte să astupăm gura moștenitorilor, pe de altă parte ca să vezi dacă nu-ți oferă oarecare indicii.

— Mă rog, eu aș fi foarte mulțumit dacă s-ar putea grăbi — zise Dolga simplu.

— Am vorbit chiar adineaori, în biserică, cu Măinescu — adăogă Negel confidențial. E și el de părere. Dealtfel din partea noastră s-au încheiat formele...

— Desigur, s-a depus încă de ieri...

— Atunci voi mai face eu diligențe verbale — murmură primul-procuror. Știi, deviza mea: mînă de fier în mănușă de mătase!

Judecătorul cunoștea părerile acestea, repetate de atîtea ori de către Negel, care căuta să-și sporească popularitatea în jos, adică în lume, păstrînd în sus reputația de strict legalist. În realitate, primul-procuror dorea să fie bine cu toată lumea și să aplice legea după obraz.

— Numai să nu exagerăm, dragă Dolga! continuă mai insistent Negel. N-aș vrea să dăm ocazii la plîngeri... Ai ascultat pe Spirică Dăniloiu, fratele victimei. Un om de treabă, cuviincios, respectuos, cu o situație frumoasă în oraș, ca și Ilarie... Ei bine, bietul om numai că nu plîngea povestindu-mi azi-dimineață ce-a pățit aici.

— Domnule prim-procuror, mă mir că s-a putut plînge — ripostă judecătorul cu răceală.

— Nu s-a plîns, omule, stai, nu exagera iar! zise repede Negel, ostoindu-l parcă. Nu... Dar mi-a povestit și era necăjit și amărît... A rămas cu impresia că-l suspectezi și pe dînsul, că în sfîrșit...

— Cînd e vorba de o crimă atît de urîtă, sunt obligat să verific orice amănunt care ar putea să mă puie pe urmele asasinului — răspunse Dolga cu o încăpățînare care se accentua. Nu mi-e permis să am considerații lăturalnice și nu vreau să cunosc legăturile particulare ale informatorilor. Datoria e mai presus de toate!

— Exact! Just! Totuși asta nu împiedecă anume diplomație, anume subtilitate, chiar în interesul succesului!

— Nu vă supărați, domnule prim-procuror, orice sugestie în privința aceasta mă ofensează!

Negel tresări ușor. Rezistența judecătorului îl zăpăci. Pe urmă se întunecă. Răspunse cu alt glas.

— Nu mă supăr, dar îmi pare rău!

— Vă rog să mă iertați!

— Eu ți-am vorbit amical, ca un om mai bătrîn, cu experiență mai multă, iar d-ta îmi răspunzi înțepat ca și cînd aș vrea să te influențez sau să-ți forțez mîna... Îmi pare foarte rău!

— Poate că m-am exprimat greșit, domnule prim-procuror, dar...

Convorbirea fu întreruptă de apariția ușierului, care anunța sosirea d-lui Dică Secuianu. Se făcu o scurtă tăcere, apoi Dolga zise:

— Numaidecît!... să aștepte puțin!

— Dică Secuianu? întrebă Negel uimit după ce se retrase ușierul. L-ai citat și pe el? Ai vreo bănuială împotriva lui sau...?

— Vreau să-i cer niște lămuriri asupra victimelor...

— Bine, dar erau certați de multă vreme... Nu știai?

— Știu... Am aflat... Totuși sunt vecini și...

Negel se sculă să plece. După doi pași se întoarse:

— Nu uita, dragă Dolga, că Dică Secuianu e nepotul primului-președinte și că primul-președinte ține foarte mult la el, cu toate că...

— Domnule prim-procuror, pentru mine e un informator ca oricare altul!

— În sfîrșit, ești încăpățînat, amice! spuse Negel îndulcind tonul și schițînd un surîs. Eu te-am prevenit și mă spăl pe mîini!

Ieși trimițîndu-i o bezea din vîrful degetelor.

Dolga rămase în picioare răspunzînd de asemenea cu un zîmbet protocolar. Așteptă cîtva timp închipuindu-și că primul-procuror are să schimbe amabilități cu nepotul primului-președinte. Pe urmă sună prelung și zise aprodului care întredeschise ușa:

— Să vie domnul Secuianu!

Capitolul XIV

O CELEBRITATE PITEȘTEANĂ

— Salut! strigă familiar Dică Secuianu, intrînd în cabinetul judecătorului, urmat de grefierul care stătuse pe-afară cît a fost primul-procuror înlăuntru.

Își lăsase în vestibul șoșonii, blana și căciula de lutru. Se apropie de birou cu mîna întinsă, încît Dolga trebui să i-o strîngă. Se cunoșteau și din familii, și de la unele petreceri. Secuianu l-a tutuit din prima zi, cum tutuia pe toată lumea. Judecătorul, din timiditate și din prudență, a continuat să-l domnească... Era de statură mijlocie, bine legat, vînjos, cu umerii largi, capul rotund, cam roșcovan la față ca și la păr, tuns scurt ca un neamț, puțin buhăit din pricina băuturii și a nopților nedormite, cu niște ochi albăstrioțel, mici și obosiți, parcă veșnic în suferință de somn, totuși cu străfulgerări de energie din cînd în cînd. Părea greoi și trecut pentru cei treizeci și șase de ani. Tatăl său a fost o glorie a baroului argeșan. A murit timpuriu, pe cînd Dică termina liceul, lăsînd o avere destul de importantă pentru împrejurările locale, mai ales că și soția sa, Cezarina, sora mai mare a actualului

prim-președinte Măinescu, a avut zestrea ei. Cezarina a fost o mamă prea blîndă pentru un băiat ca Dică. L-a răsfățat și l-a lăsat în voia lui, iar el s-a adîncit din ce în ce în viața ușoară de petreceri și trîndăvie. Cu chiu și vai a luat o licență în drept tocmai la Iași, dar în barou nu s-a înscris, pentru că i-a repugnat începutul firesc de trepăduș de tribunal. În schimb a ajuns curînd un stîlp al localurilor de petreceri, întîi, un răstimp la București (cît a avut bani mai mulți), pe urmă la Pitești și în toate orășelele dimprejur, începînd cu Găești și Curtea de Argeș, trecînd prin Cîmpulung, Tîrgoviște, Slatina și sfîrșind cu Craiova. Reședința o păstra însă la Pitești unde maică-sa a rămas în cele din urmă numai cu casa din strada Speranței, fiind silită la bătrînețe să închirieze două camere mobilate, pentru traiul de toate zilele. Dică reușise să devie o celebritate piteșteană. Simpatic și vorbăreț, spiritual după gusturile piteștene, dansator neobosit, cunoscînd toate cîntecele populare mai bine ca lăutarii înșiși, precum și pe cele moderne lansate prin teatrele de reviste, cîntînd din gură deopotrivă ca și la vioară, era un mosafir deosebit de prețuit la toate ceaiurile cu prelungire, la nunți și botezuri în familiile bune din Pitești. Mîndru de originea lui, de gloria tatălui său, avea un dispreț neascuns față de mitocanii cu avere care i se părea că acaparează viața socială piteșteană. Pe măsură ce sărăcia se făcea mai batjocoritoare, se lăuda mai mult cu ceea ce a avut sau ar fi putut deveni. Simțea că e idolul lăutarilor, al cîrciumarilor și șantanurilor și al tuturor tinerilor care debutau în viața de petreceri, iar asta îl măgulea, fără să bage de seamă că tovarășii de chefuri se cumințeau repede și că numai el rămînea mereu același.

— M-ai chemat, onorate domn? zise Dică Secuianu puțin ironic, așezîndu-se pe scaun fără a aștepta invitația judecătorului încurcat. Dacă venea băiatul cu un ceas mai tîrziu, nu mă găsea, că tocmai mă pregăteam să plec la Argeș, unde...

— Atît mai bine! întrerupse deodată Dolga mușcîndu-și buza, părîndu-i-se că atitudinea aceasta îi scade autoritatea. Altfel poate ar fi trebuit să...

— Să mă aduci cu poliția? Nu? făcu Dică mai mult batjocoritor decît sfidător. Și pentru ce, rogu-te? Am săvîrșit vreo crimă? Am călcat vreo lege?

Judecătorul stătea tot în picioare și-l privea, silindu-se să-și păstreze calmul și astfel să dobîndească ascendența necesară. Zise politicos și demn:

— Domnule Secuianu, te rog să ai răbdare! Eu aici îmi fac datoria! Sînt pus să fac o cercetare penibilă, cu răspunderi grave... Au fost uciși doi bătrîni, vecinii d-tale. Știi, firește. Crima nu poate rămînea nesancționată. Ești obligat și d-ta, ca toată lumea, să ne dai concursul ca să descoperim pe autorii crimei!

Secuianu, aproape împotriva voinței sale, se pomeni impresionat nu atît de cuvintele, cît de înfățișarea austeră a judecătorului și de tonul lui convins. Reluă mai potolit, cu glasul încă morocănos:

— Despre omorîrea vecinilor mei nu pot să-ți spun părerea ce o am, cel puțin aici. Poate că ai auzit-o că în orașul ăsta merge vorba rea ca gîndul...

— Te rog să nu-mi repeți părerea! zise Dolga. Nu vreau s-o aud!... Mi-e teamă că ar trebui să-ți dresez proces-verbal pentru glorificare de crimă!

— Așa e! aprobă Secuianu. De aceea mă mir că am mai fost citat...

— Totuși am putea eventual preciza, cu ajutorul d-tale, unele lucruri... De pildă momentul comiterii

crimei !... Medicul legist a opinat că bătrînii ar fi fost omorîți sîmbătă. Din datele de pînă acuma s-ar părea că într-adevăr sîmbătă s-a întîmplat nenorocirea. Ar avea însă mare importanță dacă am dobîndi o precizare mai categorică. Din cauza aceasta m-am gîndit la vecini... Nu pot fi uciși doi oameni fără să scape un țipăt sau măcar un zgomot care să atragă atenția vecinilor. D-ta erai acasă sîmbătă?

— Cred că da, dar...

— Știu, dormeai înainte de amiazi, ca totdeauna... Da ! Totuși poate că servitorii au auzit sau au văzut ceva suspect?...

— N-am idee, dar nu cred... Ai văzut, casa noastră are o curte largă spre casa lor, mărginită de un zid înalt, peste care nu se poate privi dincolo. Așa că nu e verosimil să fi putut observa ceva servitorii noștri, deși nu i-am întrebat...

— Nu s-a vorbit zilele acestea la d-voastră despre crima care a răscolit tot orașul?

— Despre servitori nu pot spune nimic. N-am obiceiul să țin sfat cu ei. Mama însă a plîns destul, deși oamenii aceia nu meritau lacrimile ei.

— D-ta știai că ordonanța ofițerului care șade la d-voastră făcea servicii domestice la Ilarie Dăniloiu?

— Cum nu. De ani de zile toate muncile grele și le-au făcut cu servitorii altora, mai ales cu ai noștri, chiar după ce am rupt orice legături cu hodorogii... Pardon !.. Cînd nu puteau ai noștri, se milogea la părintele Tănăsescu. La ei am cunoscut și eu pe Ciufu, pe care, în treacăt, cred că degeaba l-ai arestat... O fi mincinos și lăudăros, dar nu e capabil de crimă, în primul rînd pentru că e fricos...

— Se poate! întrerupse judecătorul. Dealtfel mi s-a spus că e credincios, chiar foarte credincios față de cei pe care-i slujește...

— Asta cel mult popa o spune! rîse Secuianu. Trebuie să fie foarte afectat că i-ai sechestrat bunătatea de slugă.

Dolga ezita și-și ascundea ezitarea subt o politețe din ce în ce mai mare față de Secuianu. Îi era teamă să nu simtă ce căuta și unde vrea să ajungă cu întrebările înadins anodine.

— Nu mă miră — zise judecătorul. O slugă bună e un tovarăș prețios în toate întreprinderile serioase.

— Dezgheţat este Ciufu, deși unii spun că e prost, de pildă chiar Romulus Delulescu — făcu Secuianu cu îngîmfare de triumfător, avînd impresia că a pus la locul lui pe Dolga. Eu, cînd am ceva important, pe Ciufu îl însărcinez, nu pe Iacob, adică ordonanța...

— Și totuși și domnul Delulescu se servea de Ciufu cînd avea nevoie — urmă Dolga.

— Mai puțin, căci el nu șade mereu la Pitești — zise Dică. Poate în vremea din urmă, de cînd s-a împăcat cu bătrînii și venea deseori pe la ei, să-l fi întrebuințat mai des, dar tot pe seama lor și din pricina lor și ca să-i servească pe dînșii...

— Fiindcă veni vorba de domnul Delulescu, v-ați întîlnit sîmbătă împreună? întrebă deodată judecătorul foarte natural. Părinții dumnealui mi-au spus cum a scăpat acceleratul de dimineață...

Dică Secuianu plecă într-o ureche capul și rămase așa, cu o privire disprețuitoare, ca și cînd l-ar fi cîntărit; apoi răspunse rîzînd cu superioritate:

— Ce te îndreptățește pe d-ta, domnule... judecător de instrucție, să te crezi mai deștept ca mine sau să mă crezi pe mine mai prost ca d-ta?

— Domnule Secuianu! protestă Dolga. Nu-ți permit astfel de...

— Permiteți, nu permiteți, puțin îmi pasă! zise Dică iarăși cu superioritate. Îți închipui poate că am venit aci ca să-ți exerciți asupra mea agerimea minții d-tale? Am răspuns, domnule, la chemarea justiției, dar te rog să nu încerci a mă prinde pe mine în rețeaua d-tale de abilități!

— Domnule, mă silești să-ți atrag atenția că datorești deferență justiției! făcu solemn judecătorul.

— Deferență pentru deferență — ripostă Secuianu, cu glas ridicat.

— Te previn, domnule, că orice lipsă de deferență va avea urmări pe loc! declară Dolga devenind palid. D-ta confunzi acest cabinet cu alte localuri! Sau poate te bizui pe anume legături... Eu sunt aici suveran în conducerea și efectuarea instrucției și nu voi permite nimănui să-mi zădărnicească opera de ecarisaj social!

Dică Secuianu se ridicase în picioare parcă ar fi vrut să părăsească biroul. Ochii mici aveau scăpărări de ură. O tăcere aspră stăpîni cîteva clipe. Pe cînd cei doi încrucișau privirile dîrze, grefierul la masă se făcuse mic de tot, băgase capul între umeri și nici nu cuteza să ridice ochii.

— Pe mine nimeni și nimic nu mă poate abate de la împlinirea datoriei! continuă judecătorul. Și mai ales nimeni nu mă poate intimida ca să renunț la anume cercetări!

— Iar eu sînt om cinstit, domnule! Să știi bine asta! zise Dică aproape înăbușit de mînie.

— Nu sînt chemat să examinez cinstea și corectitudinea nimănui! răspunse Dolga mereu sever. Mă interesează numai fapte, date și dovezi. Calificările le dau alții...

— Dar în definitiv ce dorești de la mine, domnule judecător? strigă indignat Secuianu. Întreabă direct, fără ocoliri! Și voi răspunde la fel! Eu n-am nimic de ascuns și n-am obiceiul să mint!

— Am întrebat: te-ai întîlnit sîmbătă dimineață cu Romulus Delulescu? Se poate ceva mai clar? zise judecătorul mai calm; apoi, deoarece Secuianu respira profund ca să-și domolească nervii, adăogă cu amabilitate oficială: Te rog ia loc și răspunde! Dacă vrei firește. Poți să refuzi a răspunde, dacă...

După o scurtă pauză, Dică Secuianu răspunse:

— Da, m-am întîlnit sîmbătă dimineața cu Delulescu.

— Ai vrea să precizezi?... La ce oră?

— Cam unsprezece... așa cred... M-a sculat din somn...

— A avut să-ți comunice ceva important și urgent?

— Pentru el era important și urgent, pentru mine numai plicticos.

— N-ai vrea să precizezi despre ce a fost vorba?

— Cu toate că e ceva intim, ca să nu ți se pară că vreau să sabotez instrucția, iată, precizez: a venit să mă roage să-l învăț unde ar putea să schimbe grabnic cincizeci de dolari. Mi-a spus că a primit în ajunul plecării, adică vineri, o sumă de dolari de la unchiul său.

— Cînd ți-a spus aceasta, domnule Secuianu?

— Atunci, sîmbătă dimineața, cînd m-a sculat din somn.

— Dar vineri nu v-ați întîlnit?... Serile erați tot deauna împreună, dacă nu mă înșel?...

— Am fost într-adevăr împreună și vineri seara, dar nu mi-a mărturisit. Poate ca să nu-l ademenesc să facem un chef și să risipească banii...

— Da, perfect — zise judecătorul. Pe urmă te-ai sculat și...

— Nu, mi-a fost lene să mă scol, căci mă culcasem abia la șapte dimineața și eram frînt de somn — răspunse Secuianu liniștit. Voia să schimbe dolarii și m-a rugat să-l ajut. Dacă s-ar fi dus Romulus chiar la omul meu și în numele meu, jidanul ar fi bănuit că sînt banii lui. Pe cine să trimitem? mi-am zis cu ochii închiși, ca să nu mă trezesc de tot. Iacob, ordonanța chiriașului nostru, e un tont, nici străzile nu le știe bine... Atunci mi-am adus aminte de Ciufu, pe care l-am mai întrebuințat în chestii d-astea delicate de bani, adică mai mult împrumuturi. Am poruncit lui Iacob să cheme pe Ciufu, iar între timp am mîzgălit pe o carte de vizită cîteva cuvinte pentru Lieberman... Ciufu a venit imediat și într-adevăr a făcut treabă bună, ca totdeauna. Peste jumătate de oră s-a întors cu aproape zece mii de lei. Jidanul a fost serviabil și mi-a făcut schimbul cel mai favorabil... Romulus a așteptat la mine, adică m-a păzit, fiindcă eu am adormit iarăși și numai ca prin vis îmi amintesc de sosirea lui Ciufu cu banii și de mulțumirile prietenului...

— Ordonanța cum spuneai că se numește?

— Iacob și nu mai știu cum, mi se pare Cociorva!

Judecătorul așteptă un minut, uitîndu-se numai cu coada ochiului la Secuianu care părea istovit. Îi zise apoi cu o mică ironie:

— Îți mulțumesc, domnule Secuianu... Cum vezi, nu era nevoie de enervare. Nu ți-am cerut nimic nedelicat...

— Tonul face muzica, onorate domn — mormăi Dică amintindu-și supărarea și gata iar să se înfurie.

— Dar urechea o interpretează greșit, cînd nu e muzicală — răspunse Dolga zîmbind. Duhovnicul, me-

dicul și judecătorul nu pot ofensa, căci ei nu caută decît adevărul. De aceea am să-ți mai cer o lămurire în legătură cu Ilarie Dăniloiu. Pentru că a fost vorba de dolari... Mi s-a spus că răposatul a avut mania să tezaurizeze dolari și în general valută grea... Cineva mi-a precizat chiar că poseda un portofel anume în care ținea numai banii străini. Cînd am descins în casa crimei n-am găsit nici urmă de portofel, nici de bani străini... D-ta ai fost odinioară foarte intim cu bătrînul. Se vorbea că te va face moștenitor universal și unic, că ți-a și făcut un testament... Ce crezi despre afacerea cu banii străini și cu portofelul? Că a avut dolari, mi-ai confirmat d-ta însuți....

— Mi-e penibil, adică mai mult mă dezgustă să vorbesc despre bătrînul Dăniloiu — zise Dică într-adevăr plictisit. Eu unul nu-l iert nici după moarte, declar sus și tare! Am motivele mele!... C-a fost avar fără pereche și a adunat avere multă, nu mai încape discuție. A trăit ca un animal, cum să nu adune! Ceva precis însă în privința averii lui nu știu, iar cine spune că știe, minte. Intimitatea cu moșul se oprea net în preajma banilor. Se ferea și de umbra lui... Ce-a mai făcut pe urmă, ar putea să te lămurească Romulus Delulescu, firește relativ, că nici cu el n-a avut intimități de bani, afară de cadoul cu dolarii din care se vede că i s-a tras și moartea... Eu de aproape trei ani i-am întors spatele. Dar îmi aduc aminte că, într-adevăr, l-am surprins odată cu un portofel mare, vechi, soios, doldora probabil de bancnote; habar n-am dacă erau hîrtii străine sau românești. Cumpăra și pe-atunci bani străini, cînd i se ofereau ocazii foarte avantajoase, dar știu de-asemenea că și vindea, ceea ce înseamnă că făcea negoț, nu tezaurizare...

— Da, într-adevăr — observă judecătorul pe gînduri. Şi totuşi protofelul a dispărut! Dacă era gol, de ce ar fi dispărut? Afară dacă bătrînul nu l-o fi aruncat cînd s-a învechit prea tare...

— Ilarie Dăniloiu să arunce ceva? Ooh! Cred că în viaţa lui n-a aruncat nimic, nici un petec de hîrtie... Cel mult l-o fi vîndut!

— În sfîrşit...

Dolga îşi curmă brusc vorba. Secuianu observă şi iar se ofensă:

— De ce te-ai oprit? Ai vreo îndoială?... Ţi-am spus că mă jicnesc cuvintele şi gesturile în doi peri. Sînt om franc şi...

— Era să-ţi pun o întrebare fără legătură directă cu ancheta, de ordin personal — zise judecătorul aproape scuzîndu-se. Voiam să te întreb ce motive ai de nu-l poţi ierta pe Ilarie Dăniloiu nici după o moarte atît de crîncenă? Dar mi-am dat seama că întrebarea ar putea să-ţi răscolească amintiri penibile şi...

— Adevărat, mai mult decît penibile! murmură Dică. Sunt lucruri care nu mă interesează decît pe mine. Afară de mama nici nu le-am spus nimănui. Ei a trebuit să-i explic de ce Ilarie Dăniloiu, pe care tatăl meu l-a sprijinit mult odinioară, nu merită nici să fie scuipat. Pentru ceilalţi n-avea nici o importanţă. Faţă de străini mă răcoream înjurîndu-l birjăreşte, singurul fel care era pe înţelesul lui, ştiind că se vor găsi destui care-i vor raporta cuvînt cu cuvînt toate sudălmile...

Tăcu abătut, amărît, ca şi cînd amintirea l-ar fi îndurerat în străfunduri. Apoi deodată se întoarse spre grefierul cu condeiul în mînă şi-i zise aspru, ca unui servitor:

— Aide, lasă-mă singur cu dumnealui!.. Vreau să-i vorbesc în particular!

Grefierul aruncă o privire spre Dolga, întrebătoare și înfricoșată, dar, fără să aștepte aprobarea lui, se sculă și ieși repede, ca un cîine cu coada între picioare.

— Nu te supăra că l-am dat afară — zise confidențial Dică. D-ta m-ai stîrnit și acuma simt nevoia să mă răcoresc. Altfel m-aș înăbuși...

Surprins, judecătorul Dolga rămase privindu-l cu nerăbdare și emoție. Înainte de a mai spune el ceva, Secuianu continuă:

— Îmi plac oamenii întregi, chiar dacă mă sîcîie!... De aceea mi-ai inspirat încredere, indiferent dacă eu nu-ți inspir d-tale...

— Cu toate astea...

— Nu, nu, știu... Indiferent!... În clipa asta am nevoie de d-ta! Mîine poate o să-mi pară rău... Acuma însă am să-ți mărturisesc tot, absolut tot...

Dolga își stăpîni o tresărire nervoasă ca în așteptarea neprevăzutului. Nu mai zise nimic de teamă să nu-i turbure hotărîrea. Dealtfel Secuianu continuă fără să-l privească, vorbind parcă mai mult pentru sine și pentru despovărarea-i proprie:

— Am fost printre puținii oameni care am iubit pe Ilarie Dăniloiu... Cît am fost copil, din milă pentru înfățișarea-i umilă, bolnăvicioasă, strecurătoare. Mai tîrziu pentru că avea tot ceea ce nu aveam eu: dragoste de muncă, stăruință în sforțare, spirit de economie și, în ciuda aparenței, o anume rectitudine în relațiile cu oamenii. Eram buni vecini, fără să avem legături sociale; neamul nostru nu se putea amesteca cu un neam de slugi, oricîtă avere ar fi adunat și orice situație lumească ar fi dobîndit. Dealtfel și ei își cunoșteau lungul nasului și nici n-au încercat vreo apropiere. Decadența noastră materială, din vina vieții pe care am dus-o eu, m-a făcut pe urmă mai puțin intransigent și așa, încetul

cu încetul, m-am legat de bătrînul Ilarie cu o simpatie sinceră, dezinteresată. Îl consideram ca un confident căruia îi poți încredința orice taină, cu siguranța că nu te va trăda niciodată. Am ajuns să fiu mosafir zilnic în casa lor, unde mă simțeam ca acasă la mine, cu toate că și atunci trăiau tot atît de cribil și erau în stare nici să nu mănînce ca să facă economii. Jucam tabinet pe boabe de fasole căci numai astfel jocul de cărți nu e otrăvitor. Nu i-am cerut niciodată nimic, cu atît mai puțin bani. Ei se împrumutau la noi cu toate fleacurile și uitau să le dea înapoi, deși noi acuma ajunsesem să ținem doi chiriași cu luna ca să ne echilibrăm. Indiferent... Din cînd în cînd bătrînul Ilarie îmi oferea sfaturi și îndemnuri, gratis, firește. Îl ascultam cuviincios și încolo îmi vedeam de treburi. Viața în care mă înglodasem trebuia urmată așa pînă la capăt. Pornisem greșit. Uneori îmi dădeam seama, dar inerția mă ducea înainte, pe același drum... În sfîrșit acum trei ani s-a întîmplat întorsătura cea mare. În viața fiecărui om cred că există o răscruce decisivă, chiar dacă omul trece fără să-și dea seama de existența ei. În răscrucea asta se poate schimba tot: binele în rău și răul în bine... Pentru mine a apărut răscrucea acum trei ani. O prietenă de-a mamei, femeie săracă, i-a încredințat trei mii de lei să-i păstreze, ca să nu-i știrbească cumva, avînd să plătească cu ei chiria la un proprietar care amenința s-o scoată din casă dacă nu plătește la zi. Te scutesc de nume și de amănunte — n-au nici o importanță. Important este numai că, exact cu două zile înainte de termenul cînd femeia avea neapărată nevoie de bani, eu am dat peste ei, scormonind într-un scrin vechi, i-am pus în buzunar ca să fac o glumă proastă

cu mama, crezînd că a făcut economii fără să-mi spuie... Seara cu băieții ne-am întins la o petrecere. Ca și alte dăți, m-a cuprins galanteria și am cheltuit din banii mamei. Pe urmă ne-am abătut pe la niște prieteni unde era joc de cărți, am vrut să complectez ce știrbisem și pînă dimineața am pierdut tot, de n-am avut nici cu ce să plătesc birja care m-a dus acasă... După-amiazi i-am mărturisit mamei ce-am făcut, iar ea mi-a spus ce fel de bani erau și că mîine dimineață trebuie să-i înapoieze nenorocitei care i-a încredințat, socotindu-i mai în siguranță la mama decît în bancă... N-am să fac fraze și să-ți spun vorbe mari: m-aș fi împușcat, dar moartea mea n-ar fi împiedecat rușinea mamei. Atunci, în ceasul acela de desperare pe care nu-l poate înțelege decît cel ce a privit pînă în adîncuri prăpastia rușinii ucigătoare, mi-a venit în gînd salvarea: Ilarie Dăniloiu. M-am dus la dînsul. L-am surprins tocmai numărînd galbeni și așezîndu-i în fișicuri. M-am spovedit ca unui duhovnic. I-am mărturisit tot, tot... Și am adăogat că întîmplarea aceasta m-a hotărît să rup pentru totdeauna cu trecutul meu, să încep o viață nouă, să muncesc, să urmez într-adevăr pilda lui... A ascultat continuînd a înfășura fișicurile în hîrtie de jurnal, fără o tresărire, fără măcar să mă privească. Pe urmă, cînd am tăcut cu sufletul pe buze, a ridicat la mine ochii vicleni și nepăsători și a răspuns doar atîta: „Nu pot, dom'le Dică... Nu pot!" Eram așa de spăimîntat că am mai stăruit, l-am implorat — mi-e rușine cînd îmi aduc aminte. S-a mulțumit să repete: „Nu pot, dom'le Dică..." Mă mir cum nu l-am strîns de gît atunci ca să nu mai sfideze soarele asemenea bestie umană! Dacă-mi sărea atunci în ajutor monstrul, azi aș fi alt om!... Da, da!.. A fost singurul moment

cînd mi-aș fi putut schimba destinul !... Bestia m-a lăsat să mă tîrăsc în prăpastie, deși mîntuirea mea atîrna de un singur strop de bunătate !... N-am să-l iert niciodată !...

Era în picioare, congestionat, gesticulînd ca un dement. Judecătorul tăcea și-i urmărea mișcările cu o curiozitate rece, științifică.

— Am să regret toată viața că nu l-am sugrumat atunci !

Capitolul XV

LIXANDRU

— Acuma, cucoană, eu nu mai stau nici să mă legi cu lanțuri!... Nu mai pot sta!... Trebuie să plec!

D-na Dăniloiu se supără auzind-o pe Solomia că o întîmpină așa de cum se întoarce acasă de la cimitir.

— Ia ascultă, Spirică — zise doamna în culmea indignării — ce spune fata asta și ce poftește! Ascult-o și tu, că pe mine nu mă crezi cînd îți spun că nu e în toate mințile!

Solomia era îmbrăcată de ducă în hainele cele bune și căldurcase, pentru că iar începuse a fulgui și vîntul bătea mai a ger. Repetă cu încăpățînare:

— Nu mai pot sta, cucoană, păcatele mele, d-ta nu vrei să mă înțelegi?... Am făcut cum ai zis, am mers la judecată, am fost la înmormîntare... Dar acuma fie-ți milă și de sufletul meu că-s om, nu-s vită!

Vasilica se supăra și se încăpățîna la rîndul ei, deși îi făgăduise că-i va da drumul după înmormîntare. Spiru interveni împăciuitor și ostenit de emoțiile zilei:

— Las-o, frate, să se ducă, dacă te roagă... O fi avînd și ea necazurile ei...

— Necazuri, cum nu! făcu doamna mai aţîţată, pentru că bărbatul a dat dreptate servitoarei şi deci a coborît-o pe ea. Parcă nu ştiu eu necazurile ei!... Dar bine-mi faci, că numai eu sînt de vină că am răbdat-o ani de zile cu prăpăditul cela de Lixandru...

— Nu-l sudui, cucoană, că-i păcat! zise Solomia cu o imputare plină de tristeţe. Poate că săracul trage să moară ori o fi şi murit, şi-i păcat!

— Aide, du-te, nenorocito, şi nici să nu te mai întorci, că mi-ai amărît sufletul de nu eşti vrednică! declară d-na Dăniloiu energic, ca să curme discuţia.

— Ba eu mă întorc, cucoană, dăc-o vrea Dumnezeu să... Acu sărut mîna şi să vă găsesc sănătoşi!

Se înserase. Autobuzul spre Valea Ursului trebuia să fie plecat, dacă n-o fi avut vreo reparaţie de făcut. Solomia porni pe jos, gîndindu-se că în două ceasuri, dacă merge bine, ajunge acasă şi fără maşină, iar banii îi rămîn în buzunar. Avea în mînă o bocceluţă cu două pîini şi mezeluri şi o sticlă de ţuică înfăşurate în hainele ei de purtare, ca să nu le strice acasă pe cele de sărbători...

De cum ieşi din oraş vîntul începu să sufle mai tare, biciuindu-i faţa cu fulgi aspri de zăpadă. Pe şosea însă zăpada se topise în cursul zilei, transformîndu-se în băltoace de apă şi noroi, care acuma dădeau să îngheţe. Noaptea coborî repede, dar linţoiul de zăpadă ce acoperea cîmpurile îndulcea întunerecul, încît Solomia putea chiar să ferească ochiurile de noroi ca să nu-şi murdărească prea rău cizmele şi rochia.

Cînd trecu prin Bascov şi apoi coti spre Valea Ursului, se simţi mai uşoară, cu toate că era asudată leoarcă. Pe aici o ajunse din urmă, cu farurile aprinse, autobuzul care într-adevăr întîrziase la atelier pentru o reparaţie, ca de obicei. Şoferul îi dădu cîteva semnale de

claxon și chiar încetini ca să o ia în mașină, dar Solomia făcu semn că nu vrea și se feri să n-o stropească... Pe la pod, mai încolo, o sanie cu doi căluți prăpădiți dădu să treacă pe lîngă ea înainte, căutînd pîrtie pe marginile șoselei desfundate. Recunoscu pe Dumitru al Smărăndiței, chiar din Valea Ursului, care opri și o luă în sanie. Venea de la Dobrogostea, unde dusese un butoiaș de țuică unui cîrciumar. Solomia întrebă ce mai e prin sat, iar Dumitru, înțelegînd întrebarea, răspunse dînd cu biciul în amîndoi căluții pe rînd:

— Apoi ce să fie, că bine nu-i!

Nu mai schimbară nici o vorbă. Țăranul îndemna mereu caii, cînd cu vorba cînd cu biciul, iar Solomia ședea cu bocceluța în poală și se uita numai înainte, parcă ar fi așteptat să se ivească negreșit ceva în cale. La gura uliței apoi sania se opri și Solomia se dădu jos bolborosind:

— Noapte bună, nea Dumitre, și mulțumim...

— Noapte bună! răsună în urma ei glasul răgușit, însoțit de îndemnul obișnuit: Hai, ha!

Pe uliță cele mai multe case erau adormite în întunerec. Numai ici-colo veghea cîte o luminiță galbenă ca un ochi bolnav de griji. Solomia văzu de departe lumină la casa lor și se gîndi îndată:

„Lasă că-i bine! Nu s-au culcat încă!"

Cînd împinse portița, cîinele Tîlharu făcu numai „ham", o recunoscu și în semn de dragoste, se tăvăli la picioarele ei, încît trebui să treacă peste el. Ușa tinzii se deschise și în prag apăru maică-sa Ioana parc-ar fi știut că sosește:

— Bine că te-a adus Dumnezeu că de luni se trudește să moară și nu poate fără de tine!

În tindă, pe vatră, la lumina tăciunilor, ședea fratele Solomiei, Eremia, care nici nu se mișca parc-ar

fi fost încremenit. Numai cînd Solomia șopti bună seara, răspunse și dînsul, fără a se întoarce, „bună seara".

Maică-sa îi luase bocceaua și o pipăise. Zise mulcom:

— Degeaba ai mai adus că nu mănîncă nimic... De sîmbătă numai cu apă trăiește și cu nădejdea ta... Mereu gîfîie: Solomia... Mia... Că nici glas parcă nu mai are...

Solomia stătea în mijlocul tindei nehotărîtă, speriată, neștiind ce să facă. Maică-sa trebui s-o îndemne:

— Du-te înlăuntru să te vadă... Lasă-ne pe noi... Du-te...

Totuși, parcă-ar fi vrut să amîie împlinirea soartei, mai ezită și mai căută să întîrzie:

— Numai să răsuflu nițel că-s moartă de trudită... Apoi poate că și dînsul doarme și să nu-i mai stric odihna...

— Ce să doarmă? zise Ioana, maică-sa, fără nădejde. De sîmbătă stă numai cu ochii deschiși, parcă i s-au înțepenit pleoapele, și se uită la geam mereu țintă ca și cînd ar vedea ceva sau ar aștepta...

Solomia nu mai avu încotro. Puse mîna pe clanța ușii din stînga, căci în odaia din dreapta ședea Eremia cu nevastă-sa și doi copilași... Cînd păși pragul o izbi un miros cald, greu, răsucitor de suflet, mirosul morții. Aerul zăpușit era încărcat de aburi putrezi. La căpătîiul patului, într-o ulcică de lut, pe laviță, lumînarea de seu se încovoiase cu flacăra palidă mai mult fumegînd decît luminînd, dar zugrăvind pe pereți umbre uriașe apocaliptice... Solomia nu se uită îndată spre pat, ci își lepădă încetinel haina și cojocelul. Pe cînd le așeza binișor pe celălalt capăt al laviței, auzi glasul maică-si în spatele ei, răsunînd atît de tare în

tăcerea sugrumată de parc-ar fi țipat, deși bătrîna vorbea cu milă blîndă:

— Uite, a venit Solomia, măi Lixandre!

— Am venit, Lixandre! adăogă repede și Solomia, întorcîndu-se și apropiindu-se.

Luminița de la căpătîi, ascunsă după colțul pernei, arunca o umbră groasă peste patul de blăni în care zăcea Lixandru, învelit pînă la gît cu o pătură albă murdară, încît numai capul îi rămăsese slobod și o mînă pămîntie uitată pe dunga din afară, cu degetele lungi, subțiri, răsfirate. Peste cîteva clipe, pentru că tăcerea dăinuia, Ioana, spăimîntată să nu fi murit, luă ulcica cu lumînarea și o ridică deasupra patului. Capul se odihnea pe două perne, cu fața în sus, cu părul negru ciufulit, cu barba și mustățile crescute (deși numai ieri îl răsese Eremia ca să-l găsească soră-sa frumos), cu nasul și buzele subțiate, cu pielița obrajilor lucioasă și cenușie, cu ochii mari, negri, scufundați în orbite, sticloși, în care parcă nu mai licărea nici o urmă de viață.

Solomia se mai apropie, cuprinse mîna de pe dunga patului în mîinile ei abia dezmorțite de frigul drumului și repetă duios, uitîndu-se în fața lui:

— Eu sînt, Lixandre... Eu, Solomia ta... Am venit...

Atunci fața bolnavului parcă se însenină de o undă de mare bucurie, iar în ochii încremeniți apăru o pîlpîire luminoasă. În același timp Solomia îi simți mîna tremurînd ușor în ale ei.

— Așa, Lixandre — adăogă Ioana mai vîrtos, ca o încurajare. Ți-a adus de toate bunătățile și ai să te faci bine curînd-curînd...

Pe buzele fără culoare ale lui Lixandru înflori un surîs foarte plăpînd, iar bulbii ochiilor se întoarseră spre Solomia cu aceeași licărire de fericire. Apoi buze-

le, abia mișcîndu-se, schițară un lihăit mai mult văzut decît auzit:

— Mă... duc...

— Lasă, n-ai grije acuma, Lixandre — zise iarăși Ioana cu încredere. Dac-a venit Solomia, nu te lasă ea să te prăpădești...

Așează la loc ulcica cu lumînarea și ieși în tindă să-și vază de treburi.

Rămasă singură, Solomia mai stătu un răstimp în picioare, neclintită, cu ochii în ochii lui, ca și cînd astfel ar fi vrut să-i insufle încredere și nădejde de viață. Lixandru păstra pe buzele livide închipuirea de zîmbet, iar în lumina ochilor, mica scînteiere parcă se lupta cu jocul umbrelor. Pe urmă, ca să fie el mai sigur că ea nu se va mai mișca de aici, dar să și poată veghea mai ușor, Solomia se așează încetinel pe dunga patului, ținîndu-i mereu mîna în poală și urmîndu-i orice semn de viață cu spaima în suflet.

Se așternu tăcerea grea, lungă, în odaia otrăvită de boală. Din tindă pătrundea uneori, ca dintr-o depărtare mare, zgomot vătuit de glasuri — Ioana se sfătuia cu feciorul într-o așteptare tainică. Apoi gîndurile Solomiei începură să străbată prin zăbranicul tăcerii, să se amestece cu mirosurile ce îmbîcseau mereu mai chinuitor aerul. Gîndurile o dureau și-i striveau inima, atîta erau de tulburi și de vălmășite. Numai într-un tîrziu se limpezi o părere de rău înecată într-o scîrbă fără margini:

— Toate au fost degeaba... toate... degeaba...

Nu-și mai dădea seama dacă vremea trece sau s-a oprit pe loc. Deodată însă simți că mîna lui Lixandru s-a răcit în mîinile ei, ca un sloi de gheață. Luă ulcica cu lumînarea aproape trecută și-i lumină fața. Era aceeași,

cu urma surîsului pe gura ușor întredeschisă, cu aceiași ochi mari în care părea întipărit ca pe sticlă chipul ei.

— Lixandre! bolborosi dînsa pierdută. Te-ai dus, Lixandre?

Îi pipăi obrajii și-i netezi fruntea pe care licăreau broboane reci de sudoare.

O clipă mai stătu cu lumînarea ridicată deasupra patului, neștiind ce să facă și încotro s-o apuce. În sfîrșit deschise ușa și din prag spuse Ioanei care tocmai se pregătea să se culce:

— Mamă, a murit Lixandru!

Lacrimile îi curgeau șiroaie, dar nu-și dădea seama.

— Aoleu! făcu Ioana. De ce nu m-ai chemat pe mine?... Acu Dumnezeu să-l ierte, că s-a chinuit destul și ne-a chinuit și pe noi!

— Să nu vă pară rău, mamă, că atîta am avut și eu pe lumea asta — zise Solomia în prag, cu lumînarea în mînă, parcă ar fi făcut un jurămînt. De-acuma nici eu nu mai am nici un rost în viață!

Glasul ei părea atît de straniu mamei că, continuînd a-și lega fotele, îi răspunse cu mustrare:

— Ia nu mai supăra pe Dumnezeu, fată, că-i mare păcat! Omul așa e lăsat, să moară cînd îi vine rîndul, iar cel care rămîne să trăiască...

Solomia tăcu. Iar nu mai știa ce să înceapă. Dădu să închidă mașinal ușa, dar maică-sa deschise și tinda, făcîndu-și cruce de trei ori și zicînd:

— Nu închide, Solomie, să poată ieși afară sufletul mortului...

A doua zi, joi de dimineață, Solomia alergă, cu autobuzul, la Pitești să facă bani, căci acasă n-avea nici un leu și chiar de-ar fi avut, n-ar fi cheltuit nimeni cu înmormîntarea lui Lixandru. Eremia și maică-sa rămîneau să îngrijească de cosciug, de popă, de groapă,

numai ea să plătească și să aducă zăbranicul și cele trebuincioase pentru pomeni... Solomia nu dădu deloc pe la stăpîni în Pitești, de la care nu mai putea spera să capete nimic, îndatorată cum era peste cap. S-a hotărît azi-noapte, după ce și-a venit în fire, să mai vîndă doi bănuți de aur din salbă și să cinstească pe Lixandru pînă la capăt...

Ziua următoare, vineri, s-a făcut o înmormîntare cum puține s-au pomenit în Valea Ursului. Vecinele bătrîne, cu Ioana în frunte, l-au bocit pe Lixandru cum s-au priceput mai duios, iar preotul a slujit ca la boieri, măcar că era frig mare și puteau să-i degere degetele pe cărțile de rugăciune. Solomia a stat numai în genunchi, cu fruntea sprijinită pe dunga sicriului, plîngînd fără hohote, dar cu sughițuri grele care-i sfîșiau pieptul. Abia cînd au început să bată capacul, și-a pierdut puțin cumpătul, plecîndu-se peste cosciug și îmbrățișîndu-l cu gemete și lacrimi care au înduioșat pe toată lumea. Maică-sa a luat-o binișor de-o parte bîiguind:

— Taci, draga mamei, taci și fii cuminte...

Solomia s-a liniștit încet-încet, dar gura ei nu mai tăcea suspinînd:

— Of, Doamne Dumnezeule, rău mă pedepsești, Doamne!

Capitolul XVI

ALIBI

Romulus Delulescu declară de la început că i-au ajuns la ureche zvonurile stupide și revoltătoare care vor să-l indice ca pe asasinul probabil al unchiului și mătușii sale. De aceea și-a permis încă de ieri, adică de îndată ce a sosit în Pitești, să ceară să fie ascultat, ca să poată spulbera, cu un ceas mai devreme, murdăriile calomniei răspîndite de dușmanii și invidioșii lui și ai familiei lor sărace, dar curată ca hîrtia de lux.

Voia să fie patetic și întrebuința toate frazele comune cu care avocații de județătorii rurale încearcă să convingă mai ales pe clienții lor naivi. Își stăpînea teatral indignarea și arăta o politețe supărător de făcută. Ceea ce însă pe Dolga îl indispunea mai rău era surîsul iezuit și onctuozitatea atitudinii, care căutau să-i demonstreze superioritatea morală îmbrăcată într-o mare modestie.

Fără să aștepte vreo întrebare, Romulus se porni apoi să povestească, cu o prolixitate obositoare, momentele importante ale vieții lui în legătură cu Ilarie Dăniloiu. După cîteva minute însă judecătorul îl opri:

— Toate acestea le-am auzit cu variantele de rigoare, de mai multe ori... M-ar interesa mai mult să-mi relatezi, scurt și documentat. cum ai petrecut timpul sîmbăta trecută, între scăparea acceleratului de dimineață și plecarea cu rapidul de după-amiazi! Te rog prin urmare să ne mărginim la asta pentru moment!

— Cu multă plăcere, domnule jude — zîmbi delicat tînărul Delulescu. Pierderea acceleratului mi-a fost din toate punctele de vedere extrem de dezagreabilă. Aveam o întîlnire de afaceri la București, foarte importantă, pe care, scăpînd-o, pierdeam o sumă considerabilă, firește pentru mijloacele mele materiale modeste. Dar îmi era neplăcută și pentru că toată lumea de aici, adică prietenii și cunoscuții mei, știau că am plecat și cînd colo aveau să mă vadă iarăși pe străzile Piteștilor. E ceva neserios și nebărbătesc în aceste *faux départs*, cel puțin așa mi se pare...

— Ai ieșit în oraș, la ce oră? întrerupse Dolga sătul de vorbărie. Fiindcă ai ieșit, nu-i așa?

— În primul moment mă hotărîsem să nu mai ies deloc, să profit de cele cîteva ore ca să-mi pun la punct o lucrare literară schițată mai de mult și să iau primul tren, adică personalul... Pe urmă niște considerații de ordin intim, familiar, m-au silit totuși să fac o vizită unui prieten...

— Nu s-ar putea să precizăm, domnule Delulescu? zise Dolga. Ce fel de considerații te-au scos din casă și ce prieten ți-a primit vizita?

— Dacă e absolută nevoie să dezvăluiesc lucruri cu totul intime, fără nici o legătură cu...

— O să-mi dai voie să hotăresc eu ceea ce are sau nu are legătură cu instrucția? întrerupse iar judecătorul, rece.

— Mă rog, sunteți suveran — se plecă Romulus prompt. Atunci precizez: mama mi s-a plîns că rămîne aproape fără un ban în casă, fără a-mi cere totuși nimic, pentru că nu știa dacă eu însumi aș fi în stare să-i dau ajutor. În realitate eu primisem în ajun de la unchiul Ilarie un cadou neașteptat — cincizeci de dolari, cu îndemnul, aproape ordin, să-i păstrez ca un prim capital și stimulent pentru economiile ce îi făgăduisem că vreau să le fac de aci înainte, ca să urmez exemplul lui de viață...

— Curios acest cadou din partea unui om cu reputația de zgîrcenie ce o avea unchiul d-tale!

— Exact, domnule jude! aprobă tînărul. Eu însumi am rămas uluit. De aceea, mărturisesc, am avut de gînd să păstrez într-adevăr banii și să-i execut îndemnul. Plîngerea mamei mi-a zdruncinat hotărîrea. Mi s-ar fi părut monstruos să plec cu o sumă atît de considerabilă și pe mama mea s-o las în suferință... Atunci am ieșit în oraș să vînd o parte din dolarii ce-i primisem ca să pot oferi mamei două mii de lei. Iată o precizare poate chiar excesivă!

— Ba nu! Continuă, te rog!... La ce oră ai ieșit de-acasă?

— Cred că era nouă — ezită Romulus. Exact n-aș putea spune...

— Și totuși o precizare cît de excesivă nu mi-ar displace! zise Dolga ironic.

— A, da — surîse puțin încurcat tînărul Delulescu, vrînd să arate că a gustat aluzia judecătorului. Mi-e imposibil însă... Îmi lipsește un punct de sprijin... Am spus nouă cu o posibilitate de eroare în plus sau în minus de douăzeci-treizeci de minute...

— Dar itinerarul ai să mi-l poți descrie mai precis?

— Cred, domnule jude — zise Romulus. Cu toate că, în mod normal, omul nu-și cronometrează mișcările sau popasurile... Am ieșit numai să schimb banii. Dar, oricît sînt de piteștean get-beget, nu cunoșteam zarafii din Pitești, nici nu știam dacă există... Am întrebat pe un prieten farmacist din piață. Nu m-a putut lămuri. M-am dus la cofetăria Borănescu. Era goală. Pe casierită ar fi fost inutil s-o consult. Chelnerul e un tont și m-a sfătuit să încerc la bancă. În speranța că va pica vreun cunoscut care să mă îndrepte, am luat un ceai... Așa a trecut poate o oră. Dacă am văzut că nu vine nimeni, m-am gîndit că poate totuși tontul de chelner să aibă dreptate. Hai, să mă duc la bancă, cel puțin să întreb. Mai aproape era Banca Populară și într-acolo m-am dus. Pe drum însă mi-am adus aminte de bunul meu Dică Secuianu care știe tot. Din nenorocire el doarme pînă la amiazi... Ce-are a face! Am să-l scol din somn... Așa am făcut. Și cu ajutorul lui am obținut un curs convenabil!...

— Aș dori să-mi precizezi ora cînd ai ajuns la Secuianu! insistă Dolga.

— Aici da, fiindcă m-am uitat la ceas cînd a plecat servitorul la zaraf! făcu tînărul Delulescu sigur. Era unsprezece și cinci minute!

— Asta da precizie! zise judecătorul, continuînd însă cu alt glas după o scurtă pauză: D-ta știi la ce oră a fost omorît unchiul d-tale?

Romulus Delulescu avu un mic surîs numai în privire, subt ochelari, apoi răspunse cu o uimire care se vedea că e compusă:

— Dacă nici d-voastră nu știți, cum să știu eu?

— Cu toate astea am observat cu cîtă grije te-ai ferit să nu sosești înainte de unsprezece la Secuianu, adică să nu treci pe dinaintea casei bătrînului Ilarie!

— Dar poate crima a fost comisă după unsprezece, domnule jude! Poate că am comis-o după ce am plecat de la Secuianu, dacă doriți neapărat să o fi comis eu!

Dolga făcu un gest de nerăbdare. Îi părea rău că a precipitat întrebarea. Reveni mai conciliant:

— Nu e vorba de o învinuire, domnule, ci de o nedumerire... Două ore de la monumentul din bulevard pînă în strada Speranței, nu ți se pare prea mult?

— Depinde, domnule jude! făcu Romulus iar surîzător. Uneori poate să dureze și două zile. Depinde de popasuri.

— Ei bine, popasurile le vom controla, n-ai grijă — ripostă Dolga abia stăpînindu-și acuma enervarea. Cît ai zăbovit la Secuianu?

— Aproximativ o oră — zise ferm Delulescu. Cert este că la douăsprezece și un sfert mă aflam din nou acasă oferind mamei cele două mii lei, spre înduioșata ei bucurie.

— Și nu te-ai interesat deloc să dai bună ziua, nici la ducere și nici la întoarcere, binefăcătorului care te punea în situația de a face un gest frumos față de mama d-tale?

— Dimpotrivă, mi-ar fi fost cel mai penibil să mai dau ochii tocmai cu unchiul Ilarie care-mi arătase atîta încredere! Atît de penibil încît, vedeți, mi-a fulgerat prin minte, cînd am pornit spre Dică Secuianu, să ocolesc pe strada Sfînta Vineri și prin bulevardul Catargiu ca nu cumva să mă întîlnesc cu unchiul *par hasard!*

— N-ai observat nimic deosebit sau suspect cînd ai trecut prin fața casei?

— Din stradă și de pe trotoar nu se vede în curte, știți bine. Numai dacă aș fi intrat în curte... Ceea ce nu putea fi cazul, cum vă spusei.

— Da, bine — murmură judecătorul.

Cîteva momente îl privi parcă s-ar fi gîndit la altceva, apoi urmă:

— Dolarii i-ai primit, zici, de la unchiul d-tale vineri... La ce oră?

— După-amiazi, cînd am mers să-mi iau rămas bun.

— Și n-ai spus nimănui o vorbă, nu-i așa?... Iar vineri după-amiazi nu știai că mama d-tale e lipsită de bani?

— Domnule judecător, n-am vrut să spun nimănui nimic, tocmai ca să nu mă ating de cadoul primit! Dacă părinții mei ar fi aflat, mi-ar fi cerut direct, chiar fără să fi fost într-o jenă atît de mare cum din nenorocire s-a întîmplat să fie.

— Sînt în toate astea o serie de întîmplări și de coincidențe tulburătoare — observă Dolga bănuitor, adăogînd apoi cu alt glas: Mi s-a spus că unchiul d-tale avea mari sume de bani în valută străină și totuși noi n-am găsit nimic. Cum îți explici asta? D-ta care erai în intimitatea lui...

— Eram în intimitatea lui, negreșit — sublinie Romulus fără șovăire. Dar nu pînă la pungă! Ceea ce e natural, cred. Nu pot ști prin urmare dacă într-adevăr avea sumele mari pe care lumea i le atribuia. Eu, mărturisesc, credeam că le are și am fost foarte dureros surprins cînd am aflat rezultatul cercetărilor d-voastră la fața locului... E adevărat că unchiul mi-a spus, cînd mi-a dat cei cincizeci de dolari, că sunt ultimii lui bani străini, dar mi s-a părut că e o simplă afirmație de om zgîrcit, care astfel vrea să previe orice eventuală cerere viitoare...

— Va să zică bătrînul însuși ți-a declarat că n-avea valută străină?

— Categoric, domnule jude! apăsă tînărul.

— Totuşi oameni de bună-credinţă şi cu totul dezinteresaţi m-au informat, firește după zvonul public, că bătrînul avea un portofel mare şi gros, plin de bancnote străine — reluă Dolga. Presupunînd că nu mai avea bani străini, cum ţi-ar fi mărturisit d-tale, dar portofelul gol ar fi trebuit să-l găsim undeva, măcar aşa, ca o simplă relicvă... Or, a dispărut şi portofelul! Ceea ce înseamnă că nu a fost gol, fiindcă nimeni nu fură un portofel gol! Şi tocmai portofelul din care ţi s-au oferit d-tale cei cincizeci de dolari!

— A, portofoliul! exclamă Romulus Delulescu. Cine n-a auzit în Piteşti despre portofoliul lui Ilarie Dăniloiu? Ani de zile i-au crescut dimensiunile şi compartimentele şi i s-a umflat conţinutul! S-au creat legende despre portofoliul răpciugos în care sunt ascunse comori misterioase... Cu toate astea nimic mai simplu, domnule judecător: portofoliul există — e la mine!

— Va să zică recunoşti? zise Dolga cu un glas puţin emoţionat.

— Desigur! N-am tăgăduit niciodată!

— Cum a ajuns la d-ta?

— Mi l-a dăruit unchiul împreună cu cei cincizec de dolari...

— Curios ce darnic apare deodată unchiul d-tale!

— Tot ce se poate mai natural, domnule jude — urmă tînărul Delulescu, scoţînd ochelarii şi ştergîndu-i cu batista îndoliată ce-i atîrna din buzunarul pieptului. Mi s-au aburit sticlele, scuzaţi, vă rog, un moment... Aşa!... Ei bine, unchiul poate că a vrut să distrugă o legendă care începuse să-l neliniştească fiindcă putea ispiti poftele chiar ale hoţilor din Piteşti, dacă nu şi altele. Fie că avea bani străini, o

comoară întreagă, cum spunea lumea, fie că nu mai avea pentru că îi va fi transformat în valori mai puțin periculoase, i s-a părut logic să se descotorosească de faimosul portofoliu. Și mi l-a trecut pe de o parte ca să-mi demonstreze că nu există comoara, pe de alta ca să-mi servească și mie ca *porte-bonheur*... M-a mișcat gestul cu portofoliul poate mai mult ca banii.

— Unde se află portofoliul?

— Acasă, în valiza mea de călătorie.

— L-ai arătat cuiva?

— A, nu! protestă Romulus.

— Nici părinților?... Nici acuma, după moartea bătrînilor?... Cînd mama d-tale a protestat atît de vehement că s-a furat ce-a fost mai bun din averea fratelui ei, făcînd aluzie poate tocmai și la faimosul portofoliu?

— Încă nu — recunoscu simplu cel întrebat. De fapt nu mai interesa pe nimeni, dacă era gol.

— Asta e, într-adevăr, dacă era gol! zise judecătorul măsurîndu-l... Dar... vreau să văd portofoliul!

— Cu plăcere! Dacă face trebuință, de ce nu?... Vi-l aduc imediat! Iau o trăsură și...

Judecătorul Dolga avu o ezitare înainte de a întrerupe:

— Mai tîrziu!... Pînă atunci să-mi spui ce relații ai d-ta cu Mihai Ciufu, servitorul bisericii Sf. Nicolae?

— Nici un fel de relații! răspunse Romulus vexat. N-am relații cu servitori!

— Îl cunoști însă?

— Da. De pe la unchiul Ilarie. Făcea mici servicii pe lîngă casă.

— D-tale nu ți-a făcut?

— Nu prea ... Afară dacă nu considerăm drept serviciu un drum la tutungerie sau ceva similar, contra cuvenitului bacșiș.

— Nici sîmbătă?

— A, pardon! La asta făceați aluzie?... N-am înțeles. Regret ... Ei da, sîmbătă pe Ciufu l-a trimis Dică Secuianu la zaraf să-mi vîndă dolarii. L-am răsplătit cu o sută de lei, destul de generos.

— Știu că l-a chemat ordonanța... Unde l-a întîlnit?

— N-am idee. Nu m-a interesat.

— Va să zică nu știai că Ciufu ieșea tocmai din curtea unchiului d-tale cînd l-a întîlnit soldatul?

— Nu știam. Dar chiar dacă mi s-ar fi spus, nu m-aș fi mirat, căci Ciufu intra deseori în curtea unchiului, cum vă spuneam.

— După ce ați trimis pe Ciufu la zaraf, d-ta ai rămas în camera de culcare a prietenului d-tale?

— Nu, ar fi fost nedelicat. Dică era somnoros și voia să-și continue somnul. Și perdelele erau lăsate și deci semiobscuritate... Am trecut în odăița de alături, un salonaș, unde am răsfoit două ziare proaspete...

— Servitorul, adică Ciufu era... ca totdeauna?

— Cred că da... N-am observat nimic extraordinar. Dealtfel nici nu mi-a trecut prin cap să-l examinez. Pe mine mă interesa atunci altceva.

— Altceva, natural — repetă judecătorul. Nici cînd s-a întors de la zaraf?... Ați stat de vorbă?

— Cîteva clipe, desigur — zise Delulescu-fiul. Ciufu e foarte guraliv. A încercat să-mi istorisească cum s-a grăbit și cît s-a ostenit să mă servească mai bine. N-aveam însă timp. I-am întins suta și i-am astupat gura. Apoi am spus din ușă lui Dică, în trei cuvinte, cum s-a aranjat afacerea și am plecat.

— Împreună cu Ciufu?

— Domnule judecător, ați observat că mi-am păstrat, cum mi-e și datoria, cel mai perfect calm tot timpul, chiar cînd întrebările d-voastră m-ar fi îndreptățit să protestez cel puțin. Dar obstinarea d-voastră de a mă alinia cu un servitor e atît de ofensatoare că n-o pot primi fără s-o relev.

— Dacă între d-ta și Ciufu s-au urzit legături, instrucția trebuie să le clarifice! zise judecătorul liniștit. A fost interesant calmul d-tale și l-am înregistrat, fii sigur. Toate răspunsurile erau pregătite, studiate cu toată minuțiozitatea, ca nu cumva să rămîie vreo fisură pentru indiscreții suspecte. Da, recunosc. Dar trebuie să-ți declar că nu și-au ajuns ținta și nu m-au convins. Dimpotrivă! D-ta ți-ai pregătit cîte un alibi pentru orice eventualitate. Ai anunțat ostentativ că pleci sîmbătă dimineață — și n-ai plecat. N-ai vrut să ieși în oraș — și ai ieșit. N-ai spus că ai dolari — și ai schimbat. Iar portofoliul l-ai păstrat ca o dovadă că a fost gol. Ba, după ce l-ai purtat la București, n-ai uitat să-l pui în valiză, gol, spre a te putea servi de el... Mărturisește franc că prea sunt bine ticluite toate acestea ca să poată fi crezute!

Romulus Delulescu își redobîndise liniștea. Asculta și în colțul gurii juca surîsul lui obsechios și ironic. Vorbi foarte dulce:

— Dacă se cîntăresc lucrurile cu o convingere preconceptă, evident că orice voi spune eu va fi răstălmăcit sau interpretat ca un argument în defavoarea mea. Am socotit că nu trebuie să mă apăr, căci apărarea presupune o acuzare și mai ales un motiv de acuzare. Faptele credeam că au un limbaj mai concludent... Dar iată că și atunci cînd faptele au motivări firești, devin simple prilejuri de alibi!... Și totuși,

domnule judecător, eu sînt absolut liniștit pentru că conștiința curată totdeauna învinge!

— Mai bine să vedem portofoliul! zise Dolga după ce Romulus tăcu. Ar fi interesant însă să-l găsim așa cum se află, adică în valiza d-tale de călătorie... Parcă așa spuneai?... Bun!... Nu vreau să atragem atenția lumii... Du-te împreună cu grefierul! Știi, ca să am siguranța că, măcar acuma, va fi într-adevăr neviolat!

— Veți avea toate siguranțele pînă la urmă! zîmbi Romulus cu o foarte ușoară plecăciune.

Cînd rămase singur, Aurel Dolga își frecă mîinile, murmurînd satisfăcut:

— În sfîrșit!

Capitolul XVII

INELUL CU BRILIANT

— Am impresia, domnule jude, că sunteți pe o pistă falsă — zise polițaiul Ploscaru jovial, sorbind ultimele picături din marghilomanul cu care-l tratase Dolga. Vă spun asta numai pentru că mi-ați făcut onoarea să mă întrebați, altfel nu mi-aș permite, căci instrucția unei afaceri oarecum misterioase este totdeauna chestie de inspirație...

Judecătorul zîmbi cu superioritatea certitudinii:

— Dovezile materiale vin singure ca un corolar al dovezilor spirituale, dragă domnule Ploscaru!

— Da, hotărît! Cu condiția ca eșafodajul spiritual să fie de nezdruncinat! observă sceptic polițaiul. Aici însă, la fiece cotitură, rămîn întrebări deschise. Nu se pot trage concluzii dintr-o rețea de supoziții... Aveți numai un portofel gol pe care se clădește toată construcția, dar chiar portofelul v-a fost oferit grațios de cel bănuit. Și totuși ce ușor l-ar fi putut distruge fără urmă!

— Ar fi inutil să încerc a te convinge la jumătatea drumului — zise Dolga radios. Peste două-trei

zile, dacă nu mai curînd, vom relua conversația pe alte temeiuri... D-ta refuzi orice importanță portofoliului, care ți se pare un argument tocmai împotriva ipotezei mele. Țin doar să-ți atrag atenția că născocirea afacerii cu dolarii și cu portofelul a fost din partea tînărului Delulescu o abilă pregătire și o justificare prealabilă a banilor străini pe care avea să-i puie în circulație mai tîrziu, după liniștirea lucrurilor...

Judecătorul chemase pe Ploscaru ca să facă împreună o percheziție în cămăruța pe care Ciufu o avea în dependințele locuinței preotului Tănăsescu. Spre a nu stîrni curiozitate și aglomerație, hotărîse să meargă pe înserat, cînd începe să se întunece și înainte de a se aprinde luminile. Ciufu, însoțit de un sergent, va fi adus de la poliție direct la biserică, iar de acolo pe urmă la tribunal pentru confruntările și noul interogatoriu ce pregătise Dolga din vreme și la care fuseseră citați cei necesari.

Preotul Tănăsescu se sperie cînd văzu mai ales pe polițiști, dar judecătorul Dolga se scuză politicos arătîndu-i că e vorba numai de o mică cercetare spre a verifica unele presupuneri cu privire la Ciufu.

— Of, omule, multă rușine mi-ai făcut! exclamă preotul întristat către servitorul care lăcrima cu ochii în pămînt. Cît te-am dojenit pentru patima minciunilor și iată că minciunile te-au nenorocit!

Judecătorul avea o speranță foarte vagă și aburoasă că ar putea găsi în odaia lui Ciufu parte din banii ce îi va fi cedat Romulus Delulescu din fructul crimei. Își dădea seama că ar fi fost o nebunie din partea criminalului să nu fi ascuns într-un loc mai sigur prada, dar conta puțin pe noroc și pe prostia servitorului.

— Am să vă deschid eu, domnilor — urmă părin tele Tănăsescu agitat, luînd o legătură de chei. Cînd am văzut că l-ați oprit la poliție, am încuiat odaia ca să nu intre copiii sau servitoarea!

Percheziția se făcu destul de repede, căci odaia servitorului, luminată cu un bec atîrnat de sîrmă din tavan, nu conținea afară de patul așternut milităreşte decît o oglinjoară pe perete, o masă cu un scaun și, pe un cui de lemn bătut în zid, cîteva haine agățate cu grijă.

— Lucrurile bune unde le păstrezi, măi Ciufule? întrebă polițaiul cu blîndețe. N-ai lădița ta de la armată?

— Este, domnule polițai! îngînă servitorul. Subt pat!...

Trase afară lădița, o așeză pe masă, scormoni cheița din fundul buzunarului pantalonilor, descuie și ridică încet capacul, parcă i-ar fi fost frică să nu sară ceva afară:

— Poftiți ...

— Scoate binișor tot! porunci judecătorul trecînd lîngă masă.

— Sunt numai rufșoare și bulendre și... — murmură înfricoșat Ciufu, golind treptat lada.

Pe fund, într-un plic galben vechi, polițaiul găsi carnetul militar și cîteva acte, apoi, înfășurat într-o batistă roșie, alt plic cu două bancnote de cîte cinci sute, iar trei piese de cîte o sută de lei înnodate separat în colțul batistei.

— Ce bani sînt ăștia? întrebă polițaiul cu o privire spre Dolga.

— Ce-am putut strînge și eu de cînd slujesc pe sfinția-sa — răspunse servitorul cu aceeași înfricoșare.

— A strîns, a strîns — întări preotul Tănăsescu repede. Că n-a fost cheltuitor și nici bețiv ori stricat altfel. Numai de minciună nu s-a dezvățat pînă ce nu s-a izbit cu capul de zidurile primejdiei !...

— Ba încă și acuma se încăpățînează în minciună în loc să mărturisească adevărul și să-și ușureze sufletul și situația ! zise și judecătorul, dar cu ton sever, care voia să risipească mila inutilă.

— Apoi cu adevăr mărturisesc, domnule judecător — grăi Ciufu, încurajat de mila stăpînului său. Dar dacă nu vrea nimeni să mă asculte și să mă creadă...

— Destul ! întrerupse sec Dolga. Ce mai e în ladă? adăogă apoi întinzînd puțin gîtul. Nu mai e nimic? Dar cutia de chibrituri?... Dă-o încoace !

— Asta, domnule judecător, e...

Judecătorul găsi o foaie de hîrtie subțire, mototolită, în care era învelit un inel de aur cu un briliant cît un bob de mazăre.

— A, asta era? exclamă Dolga cu un zîmbet de satisfacție, ridicînd inelul în dreptul luminii ca să controleze strălucirea pietrei.

Urmă o pauză de uimire. Toți ochii priveau inelul din mîna judecătorului. Polițaiul, nedumerit, rupse tăcerea:

— Îmi dați voie un moment?... E sticlă sau briliant?

— Privește apele ! zise Dolga întinzîndu-i inelul și întrebînd apoi pe Ciufu: Ei, acuma ce minciună ai să mai născocești?

Servitorul se retrăsese instinctiv un pas ca și cînd ar fi vrut să se ferească de o lovitură. Răspunse îndată plîngător, dar cu siguranță:

— Domnule judecător, vă jur pe ce am mai sfînt... L-am găsit de mult, poate să fie o jumătate de an, după o vecernie, în fața bisericii și...

— Și n-a reclamat nimeni! făcu batjocoritor Dolga, Cineva a pierdut un inel de treizeci de mii de lei și a tăcut mîlc!

— Da, e briliant! spuse polițaiul înapoind judecătorului inelul. Ciudat!

— Nu-i așa? surîse Dolga, înfășurînd inelul cum a fost și vîrîndu-l în buzunar. Foarte ciudat! Dar se vor lămuri toate curînd!... Va să zică am fi terminat! Individul să fie condus la cabinetul meu imediat!

— Ei hai, duceți-vă! zise polițaiul morocănos către sergentul însoțitor.

— Vai de capul tău, amărîtule! adăogă preotul Tănăsescu consternat. Să-mi faci tu mie atîta rușine. Du-te cu Dumnezeu!

Sergentul ieși cu Ciufu, în vreme ce judecătorul mulțumi preotului pentru osteneală și-i ceru încă o dată scuze că i-a pricinuit neplăceri fără voia lui...

Pe drum spre tribunal Dolga vorbea triumfător, lăudîndu-și perspicacitatea cu aluzii ironice la neîncrederea de pînă adineaori a specialiștilor experimentați. Polițaiul, gînditor și nemulțumit, răspunse parcă în silă. Ieșiră astfel încet pe strada Griviței, pînă în strada mare. La colț, înainte de a o lua la dreapta, polițaiul zise deodată:

— Pentru mai multă siguranță, aidem să intrăm la Constantinescu să vedem dacă nu cumva ne-am înșelat cu briliantul!

Dolga zîmbi:

— Nu vrei deloc să accepți realitatea, scumpe domnule Ploscaru... Dacă-ți face plăcere, aidem! O confirmare mai mult nu poate decît să folosească!

Ceasornicarul Constantinescu, mărunt, vioi, cu o bărbuță neagră tunsă în colțuri, cu ochi scăpărători, îi întîmpină cu jovială plecăciune. Examină inelul cîteva clipe și strigă încîntat:

— Un briliant prima, domnule judecător și domnule polițai!... Face și între frați cincizeci de mii!

Apoi privindu-l mai de aproape, adăogă ezitînd:

— Un moment... Îmi dați voie? Cred că-l și cunosc... Dacă nu mă înșel... Acum doi sau trei ani, poate și patru, a fost la noi doamna Cristescu, trebuie s-o știți, văduva inspectorului de la căile ferate, să mă întrebe dacă aș fi amator și cît aș oferi pe un inel cu briliant... Ți-aduci aminte, Sofico? se întoarse deodată spre nevastă-sa care, mai trecută, cu părul aproape cărunt, împletea ciorapi lîngă masa lucrătorilor. Ia uită-te și tu, că femeile, cînd e vorba de bijuterii...

Rîse și întinse inelul d-nei Constantinescu care, după două momente, îl restitui mormăind cu indiferență (pe cît era el de vioi, pe atîta era ea de ursuză):

— Da, da, sigur... de la Cristeasca...

— Bine, dar d-na Cristescu e săracă, de abia se ține din pensia după bărbatu-său?... zise polițaiul necrezător.

— Adevărat, perfect! aprobă ceasornicarul. Tocmai ne-am gîndit și noi... Ce să ne amestecăm în afaceri de astea delicate? Cine știe ce poate să fie la mijloc?... Acu, fie vorba între noi, eu bănuiesc că nici nu era al ei, ci a venit trimisă de altă cucoană care nu voia să se afle că are nevoie de bani și-și vinde bijuteria... În orice caz eu sînt ceasornicar. Am colea și cîteva inele, cercei, dar numai lucruri ieftine, pentru lumea săracă... Trebuie să luptăm cu viața cum putem!... D-aia i-am spus: „Madam Cristescu, frumos e, de preț e, dar nu-i de mine!...

Ce capital am e vîrît în ce vezi aici... Îmi pare rău, madam Cristescu!" Am sfătuit-o să se ducă la un giuvaergiu, la Gică Mălurescu. S-o fi dus, nu s-o fi dus, nu mai știu!...

În vreme ce judecătorul împacheta inelul, iar polițaiul asculta gînditor, Constantinescu continuă cu alt glas, curios și confident:

— De la vreun furt, domnule Ploscaru?... Ori l-ați găsit cu ocazia crimei la Ilarie Dăniloiu?... Iacă, se poate, nu m-aș mira deloc... Cristeasca n-o fi găsit preț să-l vîndă și l-a pus amanet la coana Mița a lui Ilarie... Ei da...

Strada mare începuse să se animeze, ca în fiecare seară, de mulțimea celor care simt nevoia să ia aer plimbîndu-se agale de la tribunal pînă la magazinul Iuga, încurcînd circulația trăsurilor și pe oamenii cu ocupații serioase. Plimbarea aceasta serală, pe vreme bună ca și pe vreme rea, vara ca și iarna, e distracția cea mai plăcută a piteștenilor de toate categoriile, întocmai cum a fost odinioară „bulevardul pardon" la Cîmpulung, prilej de adevărată înfrățire între cei ce altfel sunt despărțiți prin barierele vieții. Într-o dulce comunitate aici se fac cunoștințe între fete și băieți, aici cunosc ofițerii pe domnișoarele rezistente, aici încep exercițiile de flirt elevele și elevii, subt ochii binevoitori ai profesorilor și profesoarelor, aici se dau primele întîlniri amoroase și celelalte, precum tot aici politicienii locali își cultivă popularitatea, iar oamenii de afaceri pun la cale combinațiile...

Înaintînd greu prin mulțimea veselă, judecătorul Dolga rugă pe polițaiul Ploscaru să-i descopere negreșit pînă mîine la prînz pe proprietarul inelului găsit la Ciufu.

— Întîmplarea, mama tuturor descoperirilor, ne-a servit de două ori — zise Dolga. Acuma nu rămîne decît să continuăm pe pista cea bună... Îți încredințez inelul! Treci chiar acum la giuvaergiu sau la d-na Cristescu. Eu, între timp, sper să obțin în sfîrșit mărturisirea adevărată... Ei, la revedere! Îndată ce ai un rezultat, te rog să mă vestești!

Îi strînse mîna și încercă să-și iuțească mersul, strecurîndu-se printre figurile zîmbitoare ce cuprindeau strada și trotoarele...

— Ei, gata? întrebă pe grefier intrînd în cabinetul său și scoțînd grăbit paltonul și șoșonii, ajutat de ușierul zelos.

— Gata de mult, domnule jude — răspunse grefierul luîndu-și locul la masa lui.

— Sper că Ciufu n-a comunicat cu celălalt!?

— Se poate?... Ordonanța așteaptă cum ați dispus, jos, pe sală...

Pe urmă fu introdus Ciufu. Dîrdîia ca apucat de friguri, deși în vestibul era cald. Pe fruntea îngustă, cu două brazde orizontale adînci, smocuri de păr se încîlceau lipite parcă cu clei. Ochii roșiți, ca și cînd n-ar fi dormit de multă vreme, înecați mereu în lacrimi, se uitau implorînd la judecătorul care se plimba de colo-colo, cu mîinile la spate, cu pași rari, într-o tăcere calculată.

— Ei, Ciufule! zise aproape prietenos Dolga, oprindu-se brusc în fața servitorului. Vrei să mărturisești?

— Cum să nu vreau, domnule judecător! răspunse Ciufu cu o licărire nouă.

— Atunci spune cum ai făcut!

— Ce-am făcut, domnule judecător?

— Cum i-ai omorît! apăsă Dolga țintuindu-l cu privirea.

Ciufu începu să se închine repede, zicînd cu glas plîngător ca o văicăreală;

— Eu n-am omorît, domnule judecător... N-am omorît... N-am omorît!... Jur pe sfînta cruce! N-am omorît!

Judecătorul tăcu cîteva clipe, rămînînd nemișcat, privindu-i zvîrcolirea.

— Va să zică nu vrei să spui? urmă dînsul mereu liniștit. Bine, Ciufule!... Va să zică stărui în minciună?... Și acuma cînd am găsit în lada ta inelul pe care l-ai furat după ce ai săvîrșit crima?

— N-am omorît, domnule judecător! Nu mă năpăstuiți, domnule judecător...

— Tăgada e de prisos, Ciufule, pentru că am destule dovezi și voi mai avea!... O mărturisire sinceră îți ușurează soarta și la judecată și în fața lui Dumnezeu, Ciufule!... Orice om poate greși și greșeala i se iartă dacă îi pare rău și o mărturisește... Ai văzut bine, că nu te-am înjurat, nu te-am bătut, nu te-am chinuit, cum fac alții. Dacă făceam așa, ai fi mărturisit de mult. Dar eu nu vreau silă. Vreau să recunoști tu însuți, ca astfel să te îndreptezi!

— Dar dacă n-am omorît, domnule, judecător, păcatele mele, cum să spun c-am omorît? Dacă nu-s vinovat!... Of, măiculiță, de ce m-ai făcut pe lume!

Izbucni brusc într-un plîns cu hohote pe care în zadar se trudea să le înăbușe. Trupul i se zgîlțîia și se cutremura ca o bucată de carne sfîșiată proaspăt. Cabinetul oficial se umplu treptat de durere, ca și cînd din sufletul omului plîngînd ar fi răbufnit toate chinurile îngrămădite în nesfîrșitele ceasuri de apăsare.

Judecătorul rămase un răstimp rece lîngă el, apoi trecu încet după birou, se așeză pe scaun și zise:

— Plîngi, băiete, să te ușurezi și pe urmă să vorbim!

Cînd reuși să se liniștească puțin, servitorul spuse printre lacrimi:

— Domnule judecător, fie-vă milă, iertați-mă...

— Bine, Ciufule! vorbi Dolga cu același glas fără asprime. Eu vreau să te iert și mi-e milă de tine, dar... Dar tu m-ai mințit și mă minți într-una... Atunci cum vine asta?... Ai mințit că v-ați întîlnit cu Ilarie Dăniloiu cînd ieșeați de-acasă. Adevărul e că v-ați întîlnit în dreptul tutungeriei centrale. Ai mințit că te-ai dus cu părintele în piață... Părintele te-a trimis înapoi, înainte de-a ajunge în piață, ca să spui bătrînului Ilarie să nu vie după-amiază, cum vorbiseră adineaori, pentru că preotul din Costești avea să-l ia la prînz pentru o înmormîntare. Ai mințit că te-ai dus după-amiazi, pe înserate, la Ilarie Dăniloiu. Doi martori declară că pe la unsprezece, înainte de amiazi, ai fost la Dică Secuianu, de unde tînărul Delulescu te-a trimis să schimbi bani la zărăfie... Dar alt martor îmi spune subt jurămînt că te-a văzut ieșind din curtea lui Ilarie Dăniloiu la ora unsprezece, sau aproape...

— Domnule judecător, nu vă supărați, nu vă mint, domnule judecător — zise Ciufu, ștergîndu-și ochii cu pumnii. E adevărat că sfinția-sa m-a trimis să spun domnului Ilarie să nu vie după-amiazi, dar m-am dus atunci îndată. Să vedeți, domnule judecător! Am pornit, poate să fi fost pe la unsprezece, să cobor la domnul Ilarie, dar cînd să intru în curte m-a strigat soldatul de la domnul Dică să merg, zice, că vrea domnul Dică să mă trimită undeva... Și așa am trecut la domnul Dică și mi-a dat un bilet către

zărăfia din strada mare. Acolo am zăbovit pînă la amiazi și n-am avut timp să mă opresc la domnul Ilarie că-mi era frică să nu lipsesc cînd va pleca părintele la Costești...

Judecătorul ascultă liniștit, apoi reluă:

— Va să zică recunoști o parte din minciuni? Bine și atîta. Restul va veni... Dar... adineaori am descoperit în lădița ta un inel cu briliant care spui că l-ai găsit pe stradă. Nu cumva l-ai găsit în casa lui Ilarie Dăniloiu?

— Domnule judecător...

— Nu?... Atunci mai așteptăm pînă mîine, să te pun față în față cu stăpînul inelului. Poate că atunci vei recunoaște că sîmbătă, cînd ieșeai din curtea lui Ilarie Dăniloiu aveai în buzunar inelul cu briliant, împreună cu alte giuvaeruri...

Ciufu vru să mai zică ceva, dar judecătorul îl opri cu un gest energic:

— Nu vreau să te încurci mai rău în minciună!... Să fie introdus soldatul Iacob Cociorvă! adăogă către ușierul pe care-l sunase.

Peste un minut intră soldatul, înalt, lălîu, speriat, bătînd din călcîie și strigînd:

— Trăiți, dom' judecător!

— Soldat Iacob Cociorvă — îi zise solemn Dolga, ai jurat pe sfînta cruce azi, cînd te-am ascultat, că ai spus adevărul. Uite colea pe Mihai Ciufu! Spune-i în față cum s-au întîmplat sîmbătă lucrurile! Ia seama că ai jurat!

— Da, dom'le judecător!... Eu tocmai văxuiam cizmele domnului locotenent, că fusesem cu dumnealui la cazarmă de i-am dus o geantă cu cărți, și n-am avut timp să le isprăvesc. Atunci m-am pomenit că mă sună dom' Dică și mă trimite galop să-i aduc

pe nea Ciufu de la popa că are treabă cu dînsul. Am ieşit cum eram, în papuci şi cu capul gol şi am alergat în sus spre casele părintelui. Dar cînd ajunsei în dreptul casei domnului Ilarie, întîlnii pe nea Ciufu că tocmai ieşea din curte şi închidea binişor portiţa. Zic: „Bine că te găsesc, nea Mihai, că te cheamă urgent dom' Dică!" Dînsul parcă era niţel speriat şi tot îndesa ceva în buzunar, zice: „Bine, vin, Iacobe! Şi am venit împreună, iar eu mi-am văzut de treburi. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!

Soldatul nu se uita la Ciufu, ci numai în ochii judecătorului, ca şi cînd i-ar fi fost teamă să nu greşească şi să fie pedepsit.

— Ei, Ciufule, ai auzit? zise judecătorul. Mai tăgăduieşti că ai fost în curtea lui Ilarie Dăniloiu înainte de amiazi?

În loc să răspundă judecătorului, Ciufu se adresă ordonanţei:

— Poţi tu să juri, Iacobe, că ieşeam din curte, măi?... Vrei să mă bagi în ocnă, Iacobe? Ce ţi-am făcut oare de mă înnegreşti aşa fără dreptate?

Iacob Cociorva, încurcat, nu îndrăznea să răspundă. Dolga trebui să intervină:

— Răspunde-i în faţă, soldat!

— Jur, nea Mihai, că te-am văzut cum închideai portiţa! făcu ordonanţa cu glas tremurat, întorcînd capul spre Ciufu.

— Măi omule, adu-ţi aminte bine! zise servitorul ca şi cînd ar fi sperat că-l poate convinge. Eram cu faţa la portiţă, Iacobe, dar voiam să intru în curte, nu ieşeam! Auzi tu? Vream să deschid portiţa, n-o închideam!

— Ba eu te-am văzut cum te văd acuma, nea Mihai! stărui soldatul. Închideai încet, să nu facă zgomot. Și îndesai cu mîna cealaltă ceva în buzunar ... Asta mi-e crucea, că doar eu nu jur strîmb și n-am de ce să te năpăstuiesc, că m-ar bate Dumnezeu, nea Mihai!

Judecătorul curmă controversa:

— Ajunge, soldat Cociorva! Poți să pleci!

— Eu ce-am văzut și ce știu am spus, dom' judecător, trăiți! zise ordonanța aproape cu amărăciune că Ciufu a vrut să-l facă de minciună.

După ce soldatul dispăru, judecătorul Dolga mai făcu o încercare:

— Ciufule! E mai rău cum faci...

— Domnule judecător, a căzut năpasta pe capul meu! răspunse servitorul cu un oftat adînc. Cum n-aș spune dacă...

— Dacă nu ești tu, de ce nu spui cine i-a ucis? continuă judecătorul cu o blîndețe de circumstanță. Fiindcă vezi tu, omule, inelul n-a căzut din cer în lădița ta, iar povestea cu găsitul pe uliță nici tu n-o poți crede... Eu vreau să cred că n-ai ucis și nici măcar n-ai fost părtaș la crimă. Dar tu trebuie să știi pe ucigaș, pentru că ți-a făcut și ție parte din tîlhărie... Și parte destul de bună. Giuvaergiul îl prețuiește la cincizeci de mii, adică o avere, Ciufule! Totuși, dacă te pocăiești și-mi spui pe ucigaș, îți făgăduiesc solemn să te scap eu de orice pedeapsă și-ți dau drumul acasă imediat! Ei, dacă nici așa nu mă asculți, atunci îmi iau mîna de pe tine, Ciufule!

— Domnule judecător, nu știu — gemu servitorul.

— Spune cel puțin cine a ieșit înaintea ta din curtea bătrînului Dăniloiu? insistă Dolga plecîndu-se peste masă. Hai, repede!... Numele!... Îl cunoști doar foarte bine! L-ai servit de atîtea ori... De ce taci, Ciufule... Ești prost. El a mărturisit. El te-a vîndut! El scapă, iar tu mergi la ocnă, Ciufule! De ce ești prost?... Spune!

Ciufu se zvîrcolea neputincios. Bîigui pierdut :

— Domnule judecător, eu...

Capitolul XVIII

TESTAMENTUL

Aurel Dolga plecă vineri la tribunal cu mai mare emoție decît în ziua, memorabilă și hotărîtoare pentru cariera lui, cînd a luat în primire la Făgăraș, ca titular, cabinetul de instrucție. Avea presimțirea că azi se va declanșa primul succes care poate să-i procure și celebritatea în analele criminale, dar mai ales să-i asigure în magistratură distincția cuvenită talentelor excepționale. Despre dublul asasinat din strada Speranței au luat notă ziarele Capitalei, dar superficial și minimalizîndu-l ca fiind sortit să rămîie nerezolvat, în dosarele parchetului. Un corespondent obraznic a evocat cazul similar Agate Vasiliu, întîmplat cu vreo zece ani în urmă, pe care toți procurorii și judecătorii ce s-au perindat prin Pitești n-au fost în stare să-l lămurească pînă în ziua de azi, deși... etc.

„Eu în patru zile am lămurit o crimă descoperită abia trei zile după ce s-a săvîrșit!" își zicea tînărul judecător cu mîndrie.

Polițaiul îl aștepta jos, în sala pașilor pierduți. Dolga îi strînse mîna cu căldură:

— Îți mulțumesc că te-ai mai ostenit... Nu vrei să vii sus?

— Cu plăcere! zise Ploscaru, D-na Cristescu are să povestească tot ce știe... Dar mai este ceva: Ciufu roagă să fie ascultat din nou ca să-și completeze declarația:

— Aha, bravo! făcu judecătorul. Și-a luat seama!... Perfect!... Pînă ce terminăm cu d-na Cristescu, te rog să telefonezi să-l aducă la cabinet!

Urcară împreună scările; Dolga mai grăbit și mai vioi ca totdeauna.

D-na Cristescu, o bătrînică simpatică, uscățivă, bună de gură, intră fără emoție, se așeză pe scaunul oferit, căutînd să se instaleze cît mai confortabil ca pentru o conversație lungă și tacticoasă. Iar cînd își termină aranjamentul, își puse mîinile cruce în poală și se uită cu mare încredere, prietenos și senin în ochii judecătorului care îi urmărise mișcările cu multă răbdare, deși se gîndea că are o zi grea și doamna se pregătește să-i răpească prea mult timp.

— Va să zică, doamnă, cunoașteți inelul cu briliant? întrebă în cele din urmă Dolga arătîndu-i între două degete inelul pe care polițaiul îl scosese din cutia de chibrituri și-l așezase pe biroul lui.

— Cum să nu-l cunosc, vai de mine! începu d-na Cristescu, cu un glas puțin pițigăit, fără totuși a fi dezagreabil. I-am spus doar și dumnealui aseară, cînd m-a întrebat...

— Vă atrag atenția că acuma faceți o depoziție subt jurămînt! Așa că...

— Subt jurămînt, vezi bine! continuă doamna netulburată. Că la judecată nu poți vorbi ce-ți trece prin cap. Știu!... Cum să nu știu! Cu toate că n-am

umblat pe la judecăți în viața mea, că bărbatul meu, fie iertat, cît a trăit s-a ferit ca de foc, iar eu...

— Atunci spuneți, vă rog, tot ce știți despre inel! întrerupse judecătorul. Dar, dacă se poate, scurt căci avem mult de lucru!

— Scurt, scurt, că și eu mi-am lăsat casa vraiște! reluă d-na Cristescu cu aceeași liniște imperturbabilă. Cum zic, cunosc inelul prea bine, pentru că eu am umblat pe la giuvaergii să-l vînd, dacă ar fi dat un preț bun, firește, că nu era să dau cogemite briliantul pe cîteva mii de lei, cum credeau ei, care cearcă să te strîngă de gît cînd te văd că ești la ananghie. Am fost pe la cîțiva și dacă am înțeles că nu e chip, m-am întors la Ilina Dogaru, c-a ei era giuvaerul, și i-am spus ce m-a învățat să fac unul mai de treabă și sărac, neamțul din Domnița Bălașa, că dumnealui, polițaiul, trebuie să-l știe, că tot acolo are dugheana și azi și tot nepricopsit a rămas... Neamțul m-a îndemnat să merg mai bine să-l punem amanet undeva că, zice, sunt destui care dau împrumut pe bijuterii și-i păcat să-l vinzi pe nimica: „Încercați, zice, la coana Mița a domnului Ilarie Dăniloiu, că dînsa știu că dă bani cu dobîndă, dar numai pe giuvaericale!" Biata Ilina, Dumnezeu să o ierte, era tare strîmtorată că se apropia plata chiriei și n-avea de unde să ia bani și proprietarul cel nou n-ar fi răbdat-o să întîrzie nici o zi. Dar îi era rușine să meargă singură și m-a rugat să merg și eu, că am mai mult curaj și nu mi-e frică decît de Dumnezeu. Coana Mița s-a lăsat greu: că nu mai dă împrumut, că oamenii nu plătesc și că d-aia a rămas fără bani și cu grija amaneturilor... Totuși pînă la urmă i-a dat cinci mii de lei ca să-i întoarcă șase pînă într-un an, altfel se pierde inelul... Ilina a fost bucuroasă și așa, ca omul la necaz mare. Trei mii de lei

i-a și depus îndată la d-na Secuianu, cu care era prietenă intimă, să-i ție dînsa pînă la termenul chiriei, ca nu cumva să cheltuiască din ei, iar cu restul de două mii și-a plătit toate datoriile mici care o coplesiseră, pe la băcănie, pe la măcelar, pe la zarzavagii, ca femeia săracă...

— De unde avea doamna asemenea inel scump, dacă era așa de săracă? întrebă puțin nedumerit judecătorul.

— Apoi să vezi! zise d-na Cristescu bucuroasă că se poate pune în valoare. Dumnealui poate să fi auzit ceva, că e vechi pe-aici... Ilina Dogaru a fost frumoasă de înghețа apele în tinerețea ei și deșteaptă și cultă cum nu erau multe la Pitești pe vremea aceea. Învățase carte destulă și ar fi vrut să fie numită învățătoare. Dar n-avea pe nimeni și fără protecție, cum e la noi, nu faci nimic. Atunci a avut norocul de a cunoscut un boier mare de la București, unul Alecu Budeanu, bogat putred și cu trecere la toate mărimile. Boierul, cum a văzut-o, s-a amorezat foc și, ce mai vorbă multă, a numit-o învățătoare numaidecît și apoi a început cu cadourile, dar așa de discret că lumea n-a băgat de seamă. Dealtfel omul era matur, avea vreo cincizeci de ani, poate și mai bine, însurat, cu copii mai mari ca Ilina, așa că nu se putea da în vileag. Totuși Ilina spera că Budeanu are s-o ia de nevastă; cel puțin așa cred eu, căci ea nu mi-a spus niciodată. Mai ales că peste doi ani a murit d-na Budeanu și, dacă dînsul ar fi vrut, nu mai era nici o piedecă. Dar se vede că bărbatul, oricît era de îndrăgostit, nu și-a pierdut mințile de tot. Ilina a mai continuat doi ani cu dragostea ascunsă, apoi, poate tocmai ca să-l silească să se pronunțe, într-o bună zi i-a declarat că vrea să se mărite, că trebuie să-și asi-

gure viitorul... Budeanu a încurajat-o și i-a promis că are s-o ajute toată viața. Atunci i-a dăruit inelul cu briliant, care e pe masa d-tale, ca să-l aibă amintire de la dînsul... Pe urmă s-a măritat într-adevăr cu Dogaru și s-au înțeles bine c-a fost și el un om înțelept, așezat, dar n-a avut noroc în lume. Era funcționar la prefectură, cu leafă micșoară. A murit destul de tînăr. Ilina, cu legile astea noi, a trebuit să se lase de școală. A rămas cu pensia bietului Dogaru de vreo două mii de lei. Dar inelul l-a păstrat. Cîteodată îmi spunea că vrea să moară cu el în deget ca să-i amintească fericirea de odinioară. Pe urmă vremurile tot mai grele, viața mai scumpă...

D-na Cristescu parcă se înduioșase. Tăcu. Judecătorul însă nu-i dădu răgaz:

— Ești sigură d-ta că doamna... d-na Dogaru n-a mai răscumpărat amanetul și a rămas la d-na Dăniloiu?

— Cu ce să-l răscumpere, domnule, dacă abia își ținea zilele? făcu d-na Cristescu. Mai curînd cred că a mai împrumutat ceva cînd a venit rata următoare la chirie, că și coana Mița avea suflet milos... Pe urmă de cînd s-a prăpădit Ilina e un an și jumătate. Cine să-i fi plătit datoriile? Și cine știa că inelul e amanetat la Mița Dăniloiu afară de mine?... Dar d-voastră nu l-ați aflat în casa lui Ilarie Dăniloiu, cu ocazia crimei?...

Judecătorul trebui să recurgă la abilitatea polițaiului ca să scape de informatoarea prețioasă dar prea obositoare, cel puțin acuma cînd se precipitau întîmplările în jurul cabinetului de instrucție.

— Mai ai vreo îndoială? întrebă Dolga pe polițai înainte de-a chema pe Ciufu.

— Se vedem ce va mai spune Ciufu — zise Ploscaru.

— Desigur, să vedem! făcu judecătorul puțin indispus, căci îndoiala persistentă a polițistului îi clătina convingerea și-i umbrea satisfacția. O noapte întreagă a avut să ticluiască altă poveste. Să vedem ce-a ticluit!

Ciufu era mai calm și mai încrezător, parcă hotărîrea ce-a luat-o i-ar fi ridicat o povară de pe suflet. Deși judecătorul îl întîmpină batjocoritor, nu-și pierdu cumpătul.

— Vin ca la sfînta împărtășanie, domnule judecător! zise dînsul cu un glas care se simțea cît vrea să fie de convingător. Am păcătuit și vreau să-mi spăl sufletul!

Apoi a mărturisit că a mințit cînd a spus că n-a intrat sîmbătă înainte de amiazi în curtea Dăniloiu. Cînd l-a trimis părintele înapoi, a plecat într-adevăr, dar a mai zăbovit pe-acasă, martoră poate să fie preoteasa, vreun ceas și jumătate, socotind să-și isprăvească întîi ce avea de lucru, căci pe Ilarie Dăniloiu îl găsește mai tîrziu. Era aproape unsprezece cînd a coborît să îndeplinească porunca preotului. A intrat în curte cu gîndul să treacă în fund, la ușa bucătăriei, pe unde umbla de obicei. În dreptul marchizei a început să strige pe Ilarie, ca să-l audă că vine. N-a răspuns nimeni, ceea ce l-a mirat, căci altădată bătrînul ieșea imediat ce auzea vreun zgomot în curte. S-a dus la bucătărie și a ciocănit. Iar nici un răspuns. A încercat clanța. Ușa era încuiată pe dinlăuntru... Atunci și-a zis că trebuie să fie plecați de-acasă amîndoi, probabil la masă undeva, și s-a gîndit că, iată, a pățit-o dacă n-a ascultat pe sfinția-sa, să fi venit atunci îndată. Dar s-a mîngîiat că cel puțin nici părintele nu e acasă și, dacă totuși o să vie domnul Ilarie, cum s-au înțeles, îl va aștepta în poartă și-i va cere iertare. Plecînd să

iasă din curte, a observat că ușa marchizei nu era închisă și, cum sufla nițel vîntul, se mișca. Se abătu de pe cărare și o închise. În dreptul marchizei, la doi pași, zări jos, în noroi, aproape să calce pe el, ceva strălucitor, ca un bob de sticlă. Se plecă și ridică inelul de aur. Fiindcă nu era nimeni acasă și nici nu-l putea vedea nimeni, s-a lăcomit să-l păstreze. Pînă la portiță însă i-a trăznit prin minte că poate să se fi întîmplat ceva cu boierii. Cînd ieșea, s-a întîlnit cu ordonanța de la Secuianu. A vîrît inelul în buzunar și s-a dus cu soldatul, apoi în oraș, la zaraf... După-amiazi n-a venit Ilarie Dăniloiu. Ciufu a înțeles mai bine că nu poate să fie lucru curat. De frică însă să nu cadă vreo bănuială asupra lui, mai ales că-l pusese Necuratul de a luat inelul, a socotit de bine să tăgăduiască a fi fost dimineața la Ilarie, pentru că numai înainte de amiazi trebuie să se fi întîmplat ce s-a întîmplat. Apoi din minciuna asta s-au născut celelalte...

— Și crezi tu cu adevărat, Ciufule, că există cineva care să poată crede asemenea basme? zise Dolga după ce-l ascultă pînă la capăt, aruncînd doar din cînd în cînd cîte o privire spre polițaiul Ploscaru. Aseară ai înfruntat pe bietul soldat, ai vrut să-l faci mincinos, ai plîns ca o babă și te-ai jurat pe toate cele sfinte, că n-ai intrat în curte, iar acuma te spovedești că ai intrat și ai găsit inelul pe cărare, în noroi!... M-ai frecat destul, Ciufule!... Am terminat!... Să te creadă cine vrea, eu am ieșit din vîrsta basmelor!...

Se întoarse către grefier și adăogă:

— Să-i faci mandat de arestare!...

— Domnule judecător...

— Ieși afară! zise Dolga fără să ridice glasul. Du-te și așteaptă acolo...

Polițaiul Ploscaru murmură, ridicînd din umeri, după ce dispăru servitorul:

— E ceva suspect, în orice caz...

În aceeași clipă năvăli val-vîrtej în birou primul-procuror Negel, cu fața aprinsă, strigînd cu glasul entuziast și consternat în același timp:

— O surpriză ca asta n-am mai pomenit de cînd sunt magistrat!... A fost ceva fulgerător! Parc-ar fi aruncat o bombă în tribunal. Chiar prezidentul nu și-a putut stăpîni stupoarea!... Dar mutrele lor!... În sfîrșit... A, voi nu știți nimic, firește! continuă schimbînd tonul cînd văzu nedumerirea celor doi. Testamentul lui Ilarie Dăniloiu...

— Bine, știam că azi urmează să fie deschis — zise Dolga curios. Și mă interesează foarte mult pentru continuarea instrucției...

— Atunci află că bătrînul și-a lăsat toată averea pentru binefaceri și nici o para chioară rudelor! declară primul-procuror aproape teatral.

— Extrem de interesant! observă judecătorul! Va să zică... nimic pentru rude!

— O să primim, firește, comunicare oficială la parchet de vreme ce noi am depus testamentul și la noi se află bună parte din averea mobilă. Dar pînă atunci...

Povesti că bătrînul a lăsat un testament foarte frumos și generos, scris de mîna lui cu mare grijă pentru toate detaliile. Pomenește în preambul despre soră și frate care și-au alcătuit căminurile lor și au chivernisit cum au crezut moștenirea părintească împărțită egal și drept între toți trei. Pentru că însă Dumnezeu nu l-a învrednicit să aibă copii care să-i continue străduințele și să gospodărească averea adunată prin muncă fără preget și cruțare chibzuită,

doreşte să-şi perpetueze amintirea prin opere de folos obştesc, răsplătind astfel pe argeşenii în mijlocul cărora a trăit şi care l-au cinstit şi l-au ridicat. Lasă cîte un milion în rentă de stat şcoalei primare unde a învăţat dînsul, liceului de băieţi din Piteşti şi Universităţii din Bucureşti. Lasă două milioane spitalului mare din Piteşti să întreţină atîtea paturi pentru săraci. Restul averii, casele din strada Speranţei şi o casă cu două etaje la Bucureşti, precum şi toţi banii şi hîrtiile de valoare ce se vor găsi, le lasă bisericii Sf. Nicolae cu obligaţia să plătească în primul rînd rudelor care vor fi îngrijit de înmormîntarea lui înzecitul cheltuielilor făcute...

— Să vă închipuiţi efectul ce l-a făcut lectura! strigă Negel, parcă mereu nu şi-ar fi găsit nici el firea.

— Dar noi n-am găsit rente de stat, dacă nu mă înşel! se miră judecătorul.

— Sunt depuse la loc sigur! A avut grijă bătrînul! Chitanţele respective sunt ataşate frumos la testament!... Dealtfel bătrînul, parcă n-ar fi avut încredere în nimeni, mai adaogă într-un codicil că un exemplar identic se află depus pentru orice eventualitate la tribunalul Ilfov... Înţelegi, dacă rudele ar fi pus mîna pe exemplarul de aici şi ar fi încercat să-l sfeterisească, ar fi ieşit la iveală exemplarul de la Bucureşti!

În curînd poliţaiul Ploscaru se retrase, spunînd lui Dolga cu un surîs de învins:

— Mi se pare că totuşi aţi ales pista cea bună...

Judecătorul, mulţumit, explică pe urmă primului-procuror cît a fost de sceptic poliţaiul şi că a ajuns în sfîrşit să-şi recunoască eroarea.

— Adineaori am ascultat ultima oară pe servitorul bisericii Sf. Nicolae...

— Ciufu, da, știu — zise Negel. L-ai inculpat, nu?

— Acuma îi facem mandatul de arestare — răspunse Dolga cu modestie. Deocamdată singur!

— Cum deocamdată! făcu primul-procuror parc-ar fi fost surprins. Prin urmare stăruiești?

— Dați-mi voie să recapitulez rezultatele pînă în acest moment!

Negel ascultă cu atenție, întrerupse de cîteva ori, făcu unele obiecții, dar se vedea că îl convingea sau cel puțin îl impresiona expunerea pe care judecătorul i-o făcea în termeni oficiali.

— Toate acestea fără a ține seama de surpriza testamentului, domnule prim-procuror! zise Dolga grav.

Primul-procuror rămase un răstimp pe gînduri, apoi se ridică:

— În orice caz, prudență, amice, multă prudență! Să nu uităm că trăim între oameni și cu oameni!

— Mîine mai am două confruntări grave și pe urmă îi dăm drumul! spuse misterios judecătorul.

— Pregătești lovituri de teatru, văd! zise Negel rîzînd nehotărît. Totuși, încă o dată, prudență și mereu prudență!

Capitolul XIX

PĂRERILE LUI SPIRU

Liniștitul oraș Pitești, de cînd cu crima din strada Speranței, devenise mai agitat ca Bucureștii în zilele de criză de guvern. Seara, în casele unde se juca pocher sau maus nu se mai respectau regulile englezești de a tăcea, ori cel mult de a discuta numai asupra vreunei greșeli de joc. Acuma mereu se arunca întrebarea: care să fie asasinul? Și îndată controversele țîșneau pasionate, încît jocul nu mai era joc. Sumedenie de piteșteni și poate mai multe piteștence își descoperiră talente de detectivi. Niciodată doi nu erau de acord asupra criminalului, dar toți într-un glas criticau pe judecătorul Dolga, iar cei mai indulgenți îl făceau prost.

Deschiderea testamentului și arestarea lui Ciufu, împreună cu zvonurile despre arestarea probabilă și iminentă a lui Romulus Delulescu și poate chiar a lui Dică Secuianu, deși nepot iubit al primului-președinte, au provocat adevărate furtuni în multe case. Crima și eventualii asasini treceau totuși pe al doilea plan față de lovitura cu testamentul. Niciodată în

viață n-a fost elogiat Ilarie Dăniloiu cît a fost în seara aceea, afară de cei interesați și cei prea simpli, pe care îi indigna cruzimea lui de a frusta neamurile de sînge de un drept al lor...

Spiru Dăniloiu a ascultat lectura testamentului calm, aproape placid, spre deosebire de soră-sa Aretia care schimba fețe-fețe și mormăia, încît primul-președinte, în cîteva rînduri, i-a aruncat priviri de reprobare. La sfîrșit, Spiru a declarat președintelui că e mulțumit și bine a judecat bietul Ilarie c-a împărțit averea la instituții folositoare tuturor, în loc s-o fi ciopîrțit și irosit altfel. Romulus Delulescu, mai palid ca de obicei și sclipind aprig pe subt ochelarii cu rame groase negre ca de doliu, își drese puțin glasul și se asocie la declarația unchiului său, adăogînd că numele Dăniloiu este menit, prin dispozițiile înțelepte ale mult regretatului dispărut, să rămîie veșnic viu în Argeș și să fie o pildă de urmat și pentru alți oameni cu averi adunate mai ușor decît cea care ajunge azi un patrimoniu național. Atunci însă Aretia, care se retrăsese puțin, își dădu la o parte vălul de pe față, se închină larg de trei ori și exclamă plîngător ca pentru sine, dar așa încît să fie auzită de toți:

— Nu i-ar ajuta Dumnezeu sfîntul și Maica Precista!... Nu-l rabde pămîntul în groapă și ciorile să-i sfîșie leșul!

Primul-președinte, iubitor să păstreze anume solemnitate tuturor actelor în camera de consiliu ca și în ședințele publice, îi curmă foarte energic imprecațiile:

— Doamnă Delulescu, vă interzic să turburați ședința prin asemenea ieșiri nesocotite! Altminteri voi fi silit să vă îndepărtez din sală!

— Plec singură, domnule președinte, plec! zise Aretia plîngînd furioasă. Dar Dumnezeu e sus și o să-l trăznească mai rău decît m-a batjocorit el pe mine!

Spiru Dăniloiu se duse apoi la prăvălie și-și văzu de treburi pînă seara. Abia venind spre casă a aflat, chiar de la grefierul cabinetului de instrucție, care ieșea de la tribunal, că s-a emis mandat de arestare contra lui Ciufu și că judecătorul Dolga a adunat destule dovezi încît mîine are de gînd să aresteze și pe ceilalți doi.

— Eu nu ți-aș fi spus, domnule Spirică — adăogă grefierul parcă luîndu-și seama că a vorbit prea mult. Dar tot tribunalul știe, așa că de ce să-ți ascund tocmai d-tale care...

Cînd ajunse Spiru acasă, după ce grefierul îi povesti cu toate amănuntele vinovăția servitorului și indiciile despre vinovăția celorlalți, se duse direct, ca totdeauna, în sufragerie unde masa era așternută, cu tacîmurile lucind în lumina unicului bec aprins din pomposul candelabru, iar Vasilica stătea de vorbă cu Solomia.

— Ei, te-ai și întors, Solomie? întrebă mirat stăpînul, dezbrăcînd paltonul și făcîndu-se comod pentru mîncare.

— Apoi dacă am isprăvit, ce era să mai fac acolo? răspunse servitoarea cu amar.

— Numai adineaori a sosit, nici un ceas — explică d-na Dăniloiu puțin nemulțumită că au fost întrerupte tocmai cînd convorbirea se încinsese mai bine. Cîte a suferit și nenorocita asta de ființă, parcă nu-ți vine a crede și te miri cum le poate îndura!... (Apoi imediat cu alt glas, de gospodărie:) Aidem, Solomie, să vedem repede de masă că domnul, știi, n-are răbdare!...

Tu așează-te, Spirache, și așteaptă numai nițeluș, că toate-s gata și într-o secundă te servim!...

Într-adevăr, domnul nici nu apucă să dea drumul la radio, să mai asculte puțină muzică și să se distreze, că Vasilica reveni urmată de Solomia cu tava încărcată.

— Ia vezi, Spirache, nu te mai lăcomi, cum ți-e obiceiul, că pe urmă știi ce pățești — zise d-na Dăniloiu, văzînd că soțul ei prea își încărca farfuria.

— Lasă-mă, femeie, să mănînc în tihnă! se supără Spiru. Că n-o să mă ții flămînd după ce muncesc toată ziua ca un hamal!

Cînd își mai îndestulă stomacul, redobîndi cheful de vorbă și, cu gura plină, întrebă iar pe Solomia:

— Și zi n-ai găsit bine pe-acasă?... Ce face Lixandru?

— Ce să mai facă dacă a murit? răspunse d-na Dăniloiu în locul ei. Dacă n-ai noroc în viață, degeaba te zbuciumi și te zvîrcolești că tot rău nimerești. A murit, l-a îngropat, a isprăvit!... Baremi de-aci înainte să i se întoarcă norocul!

Solomia, răzimată de speteaza scaunului ca și alte dăți, bîigui resemnată:

— Norocul meu s-a dus cucoană!... De-acu...

Se opri însă parcă ar fi fost vorba de un gînd pe care vrea să-l păstreze în sufletul ei.

— Ba să nu mai vorbești de-astea, fată, că mă superi! îi zise Vasilica privind-o pieziș, peste umăr, de jos în sus. Tînără ești, frumoasă ești, muncitoare ești... ce-ți lipsește? Viața ta e înainte, nu înapoi.

— Pe viața mea am pus cruce... — murmură Solomia, privind straniu peste capul stăpînului, dincolo de geamlîc, în întunerecul de afară.

Pe d-na Dăniloiu o enerva încăpățînarea Solomiei. Ca să nu-i mai dea importanță și parcă abia atunci și-ar fi adus aminte, zise cu imputare:

— Bine, Spirache! Vii tu de la tribunal și din oraș, și în loc să-mi povestești și mie, că doar știi cît mă interesează, te pui la conversație cu încăpățînata asta!

Spiru trebui să-i povestească din fir în păr deschiderea testamentului mai întîi, de unde Vasilica sperase o parte frumoasă pe care plănuiseră de mult s-o facă donație îndată nepoțelului lor iubit. De față cu nevastă-sa Spiru își arătă toată amărăciunea pe care a trebuit să o ascundă la tribunal. Vasilica, întocmai ca și Aretia, doar cu mai puțină vehemență care nu era în firea ei, a vărsat și un ropot de lacrimi îmbinate cu diferite cuvinte foarte puțin măgulitoare despre cumnatul asasinat.

— Și mă mai bombăneai că nu l-am primenit și l-am lăsat în hainele răpănoase în care a murit — mormăi Spiru cu durere. Mai rău îmi pare însă că am fost în casă, înainte de a veni poliția, și nu m-am atins mai de nimic! adăogă apoi mărturisind astfel un regret care-l rodea de cînd Aretia i-a făcut reproșurile cele mai nerușinate, cu toate că, pe de altă parte, cutiuța albastră, încuiată în casa de fier de la prăvălie, îi pricinuise destule ceasuri amare.

— Ba de asta să nu-ți pară rău! zise d-na Dăniloiu speriată. Că n-aș mai fi liniștită toată viața!... Ai văzut cum te-a bănuit și te-a descusut judecătorul? Dacă erai vinovat poate că-ți făcea rușinea să ne caute prin casă, Doamne ferește!

— Ai dreptate — recunoscu bărbatul, cum recunoștea totdeauna că Vasilica e mai înțeleaptă în multe

privinți. Mai bine sărac și curat! Că noi avem destul pentru noi și pentru fată, iar încolo...

În vălmășagul întîmplărilor nici n-a găsit răgaz să-i spuie Vasilichii despre cutiuța albastră. Mai bine. Îi va spune după ce se vor liniști lucrurile. Dacă ar fi bănuit cîte emoții va avea, s-ar fi lipsit.

— Vezi, știe Dumnezeu ce face! reluă Vasilica. Ne prăpădeam cu firea ce moarte năpraznică au avut, dar poate că așa au meritat... Cine i-a omorît nu i-o fi omorît degeaba!

Spiru, sătul și moleșit începu să caște. Nu mai zise nimic, fiindu-i lene să mai deschidă gura, deși Vasilica era avidă după noutățile din jurul asasinatului.

Solomia strîngea masa domol, așezînd la locul lor șervetele, solnițele, adunînd pe tavă farfuriile și tacîmurile... Fără să se oprească din lucru, răspunse d-nei Dăniloiu liniștit:

— Moartea de om e mare păcat, cucoană, păcat de moarte!...

— Dar cum să nu fie păcat! se grăbi să aprobe stăpîna, parcă i-ar fi părut rău că a vorbit fără socoteală în fața servitoarei.

Domnul tresări ca deșteptat din picoteală și se crezu obligat să zică:

— Apoi pe unul l-a și dovedit!... E om priceput și energic judecătorul, nici vorbă!

— Va să zică tot amărîtul de Ciufu? se cruci d-na Dăniloiu. Vai de păcatele lui!

— Ce păcate, că l-a dovedit cu martori cum a intrat în curte sîmbătă dimineață, ba a găsit la dînsul și un inel cu briliant din amaneturile de la țața Mița, fie iertată! Cu Ciufu s-a isprăvit, mănîncă ocna cu lingura cea mare... Acuma vine rîndul celorlalți... complicii... Ca mîine îi toarnă la gros și pe ei!... Nu-i

pasă de nimeni!... Strașnic magistrat!... Dreptatea, zice, mai presus de toate!

Vasilica nu se mulțumi. Trebui să-i detalieze. Mai ales inelul o pasiona cu mărimea briliantului și cu proprietara adevărată. Pe Ilina Dogaru a cunoscut-o și auzise ceva pe vremuri despre dragostea ei cu Budeanu. O admira acuma că a păstrat inelul și cînd a dat mizeria peste ea... Ar fi vrut pe urmă să știe ce parte au avut în asasinat ceilalți doi și nu-i venea să creadă că niște tineri de familie bună să fie capabili de a ucide.

— Se zice prin oraș că s-ar fi găsit la Romică portofelul cel mare al lui Ilarie! mormăi Spiru. Ții minte? În care păstra banii străini.

— Știu, cum nu! zise d-na Dăniloiu îngrozită. Asta e pedeapsa lui Dumnezeu pentru că mă-sa a avut nerușinarea să te acuze în fața judecătorului!

Solomia se oprise lîngă scaunul stăpînei, ascultînd și ea, ca alteori. Ochii triști erau plini de lacrimi, parcă i-ar fi rămas de la înmormîntare și n-ar mai fi vrut să sece.

— Hai, fată, ce stai! o apostrofă într-un tîrziu Vasilica, observînd că încă n-a terminat de strîns masa. Tu vezi-ți de necazurile tale, nu mai asculta la crime și ticăloșii!... De netrebnici e plină lumea; oamenii buni sînt puțini...

Servitoarea mai stătu pe loc cîteva clipe ca și cînd gîndurile ei ar fi umblat aiurea și nici n-ar fi auzit mustrarea. Apoi se dezmeteci și ieși afară cu tava încărcată de vase murdare.

— O fi prăpădită și ea, sărmana, prin cîte a trecut! zise cu milă d-na Dăniloiu. Am s-o și trimit să se odihnească, nici să nu mai spele vasele astă-seară, că doar și mîine e zi de lucru...

Solomia reveni curînd, mai înviorată, adună faţa de masă, o împături frumos, apoi întrebă deodată:

— Dacă Ciufu n-o fi vinovat, de ce să-l bage la ocnă?

D-na Dăniloiu însă îi curmă scurt curiozitatea:

— Lasă prostiile că nu-s de tine, fată!... Du-te şi te culcă!...

Capitolul XX

ÎNTOARCEREA JUDECĂTORULUI

— Unde pleci, fată, tocmai în preajma dejunului, cînd avem mai multă treabă! se supără d-na Dăniloiu. Acuș vine domnul, nici masa nu e pusă, nici bucatele gata și tu mă lași aci singură ca să umbli hai-hui după potcoave de cai morți?

— Acuma trebuie să mă duc, cucoană, altfel e mai rău! bombăni Solomia îmbrăcată de ieșire în oraș. Sărut mîna și Dumnezeu să v-ajute!

D-na Dăniloiu mai zise ceva, dar Solomia închise ușa și nu mai auzi nimic. Îi era numai frică să nu ajungă prea tîrziu, parcă de sosirea ei ar atîrna rostul lumii. Simțea însă că nu va avea liniște pînă ce nu va fi acolo...

Urcînd treptele exterioare alunecă de două ori pe zăpada necurățată și înghețată, dar nu căzu. În capul scării, în peristil, se îmbulzeau oamenii, mai mulți țărani. Era sîmbătă. O clipă Solomia șovăi, parcă i-ar fi fost rușine să intre. Mulțimea o împinse înainte și se pomeni în sala pașilor pierduți. Atunci își aduse

bine aminte, de cînd a fost cu cucoana, că trebuie să urce mai sus. Pe scară suiau și coborau oameni grăbiți, fără s-o ia nimeni în seamă. Sus o încurcară ușile și nu știa pe care s-o deschidă. Recunoscu pe aprodul de deunăzi care însă o întrebă sever:

— Ai citație?

— N-am...

— Atunci nu se poate... Fără citație nu se poate...

Ieși afară tocmai grefierul. Întrebă pe aprod:

— Ce vrea?

— N-are citație...

— De unde ești, fetițo? îi zise grefierul. N-ai fost tu cu d-na Băniloiu?... Cine te-a trimis?... Domnul?

— Nimeni — răspunse Solomia. Am venit singură să vorbesc cu dumnealui...

— Adică cu domnul judecător? o îndreptă grefierul. Acuma nu e aici. S-a dus pînă la domnul primprocuror. Dar trebuie să pice... Așteaptă-l aici.

Solomia se răzimă de rama ușii și așteptă. Dacă a ajuns pînă aici nu mai era grăbită. Treceau oameni încoace și încolo, dar nu-i vedea, cu toate că se uita la ei. Era liniștită totuși. Și vedea numai înlăuntrul ei, gîndurile ei, ca niște vietăți cuminți... Apoi deodată se pomeni cu o mînă pe umăr și auzi un glas cunoscut:

— Ce mai cauți aici, fată?...

Judecătorul Dolga i-a recunoscut ochii cu privirile stranii, catifelate.

— Am venit la domnul judecător — murmură ea speriată.

— Eu sînt judecătorul!... Nu-ți mai aduci aminte?

— Da... îmi aduc... Acuma da — zise ea privindu-l lung.

Pe Dolga privirea aceasta îl tulbură. Numai o secundă se gîndi, apoi întrebă:

— Vrei ceva?

— Vreau să vă spun ceva...

Pe urmă Solomia se pomeni în cabinetul pe care și-l reamintea mai cu seamă din pricina crucifixului ce se afla pe birou, un crucifix de lemn negru, puțin șters împrejurul suportului rotund din pricina mîinilor multe care s-au sprijinit pe el jurînd. Se uita numai la cruce, bucuroasă că a găsit sprijinul sigur de care avea nevoie... După un răstimp auzi iar glasul cunoscut, prietenos:

— Ei, cum te cheamă... stai că-mi amintesc... Solomie, ce poftești?

Femeia rămase cu ochii la crucifix și îngînă ușor ca un susur:

— Vreau să mărturisesc, domnule judecător, că eu i-am omorît... pe amîndoi...

Judecătorul înmărmuri. Întoarse ochii spre grefier, ca și cînd ar fi vrut să controleze dacă a auzit bine, apoi întrebă din nou:

— Ce zici?... Ce-ai făcut?

— Am omorît...

Solomia stătea acuma dreaptă, cu ochii în ochii lui, avînd încă pe buzele umede tremurul cuvîntului rostit. Era albă, fără pic de sînge în obraji, încît buzele păreau mai roșii și mai pline.

Dolga era buimăcit. Se ridicase în picioare, mereu necrezător, avînd impresia că trebuie să fie o confuzie la mijloc. Se întoarse apoi iar spre ea, repetînd mai energic:

— Pe cine ai omorît, femeie?

— Pe domnul Ilarie și pe cucoana dumnealui — răspunse clar Solomia.

Acuma judecătorul se dezmeteci. În creierii lui se răsturnară brusc, cu zgomot surd, construcții, interogatorii, rapoarte, speranțe. Venea tocmai de la primul-procuror, căruia îi mai dăduse cîteva lămuriri complimentare în vederea confirmării mandatului de arestare a lui Ciufu. Se înfurie deodată și se răsti la Solomia:

— Ascultă, femeie! Să nu te îndemne cumva ceasul rău să încerci a mă purta cu minciuni și matrapazlîcuri, că ai să mă pomenești cîte zile-i trăi!... Ai înțeles?... Ei, hai!... Spune cum i-ai omorît?

I se năzări că Solomia poate să fie pusă înadins să ia asupra ei crima spre a salva pe criminalul cel mare, care i se părea că este Romulus Delulescu, părere deplin confirmată prin conținutul testamentului. Cum fata e servitoare la unchiul lui, n-ar fi de mirare să se fi aranjat în familie încercarea de a sabota instrucția, încurcînd toate socotelile... Se așeză la birou, dărăbănind cu degetele un marș nervos.

— I-am omorît... așa... Întîi pe cucoana, apoi pe domnul... — zise Solomia.

— Cum... așa? strigă judecătorul sărind în picioare. Așa... așa... Ce, ești năbleagă?... Nu știi să povestești?... Să omori știi, iar să povestești nu?

Se întrerupse îndată, jenat. Enervarea aceasta își dădu seama că e ridicolă, parcă i-ar fi părut că o combinație mintală i-a fost stricată de apariția realității brutale, chiar sub forma unei fetișcane... Se potoli. Făcu cîțiva pași ca să se liniștească deplin și să aibă o trecere rezonabilă de la strigătul fără rost la vorbirea naturală.

— Bine, fată... Ai dreptate... Nu ușor să povestești cînd te apasă pe suflet un păcat așa de mare — zise dînsul cu un ton de comprehensiune puțin mora-

lizatoare. Am să te ajut să-mi explici cum s-au întîmplat faptele... Ei, ia spune, cînd ai făcut... omorul?

— Acum o săptămînă ... tocmai o săptămînă — vorbi Solomia mai tulburată de blîndețea decît de strigătele lui. Adică sîmbăta cealaltă...

— Și cum s-a întîmplat?... Povestește pe îndelete, că eu te ascult... D-aia sunt aci ca să ascult...

Solomia oftă foarte adînc parcă și-ar fi luat avînt pentru o cale lungă:

— Sîmbătă dis-de-dimineață a venit maică-mea de la țară și a adus cu o căruță pe Lixandru, să-l mai arătăm la doftor, să-l bage iar la raze, că nu mai putea de boală, parcă trăgea să-și dea sufletul... Mi-a venit tare greu, că n-aveam deloc bani, că de trei ani, de cînd bolea Lixandru, am cheltuit și m-am îndatorat de nici nu mai știam încotro să mă întorc. Salba de bănuți de aur o zălogisem de un an la cucoana Mița pentru cinci sute și n-am mai putut-o scoate... Uite-așa mă frămîntam și mă chinuiam că la doftorul Mirescu nu puteam să merg fără bani și dacă nu mergeam pînă la unsprezece apoi dumnealui pleca la spital... Cum eram de amărîtă cu bietul Lixandru, gata să moară dacă nu l-oi duce la raze, m-am gîndit să mă mai duc la cucoana Mița, să-i cad în genunchi și să-i sărut mîinile ca să-mi mai împrumute cinci sute, ori dacă nu vrea, să-și oprească un bănuț de aur pentru datorie și să-mi dea salba înapoi ca să o mai amanetez undeva ori să vînd încă un galben și să fac rost de plata doftorului și a farmaciei... Numai sufletul meu știe cît de greu mi-a venit să mă despart de salbă cînd am lăsat-o la cucoana Mița. Că salba o avea maică-mea de la o mătușă a ei bătrînă care a moștenit-o de la mama ei, din bătrîni, și cînd mi-a dat-o mie s-o port

m-a pus să jur pe cruce că n-am s-o înstrăinez... Îmi era dragă ca ochii din cap, că atîta podoabă aveam și eu pe mine... Stăpîna mea a băgat de seamă că nu mai purtam salba și m-a întrebat mereu, dar eu tot minteam că am lăsat-o acasă la maică-mea, iar mamei îi spuneam c-am dat-o cucoanei să mi-o păstreze, numai ca să nu afle nimeni rușinea mea... Dar dacă altă scăpare nu mai aveam acuma, trebuia să fac și asta și orice ca să nu-l las pe Lixandru să se prăpădească. Pentru că mai aveam de lucru, și afară era ger, am luat în cîrcă pe Lixandru din căruță și l-am dus în odăița mea, la căldură. Cucoana m-a trimis pe urmă la piață și am plecat cu coșul să mă grăbesc, să nu întîrziu și să mă întorc curînd. Cînd m-oi întoarce, mi-am zis, o să mă abat și pe la cucoană Mița ca să isprăvesc și cu dumneaei... Am tîrguit ce-am avut în piață, m-am dus pe la prăvălia noastră să iau ce-o mai fi tîrguit și domnul, cum îi e dumnealui obiceiul. Acolo pică și domnul Ilarie și-mi dădu o pîine să i-o duc cucoanei și să-i spun că vine și dînsul din urmă îndată. Am pornit în grabă spre casă, că-mi era frică să nu dea peste noi domnul și să nu mai pot vorbi cu cucoana Mița ce voiam. M-am mai oprit într-un loc de am mai luat ce-mi lipsea, am ieșit repede pe strada mare, ca să nu ocolesc, și am coborît spre dumnealor...

Solomia vorbea grăbit, ca o lecție învățată pe dinafară, cu glas uniform, răzimată puțin de speteaza scaunului ce se afla lîngă birou, mișcînd numai buzele și privind drept înainte, la fereastra largă și înaltă prin care se vedea acoperișul unei clădiri vecine. Apoi, ca și cînd i s-ar fi tăiat respirația, tăcu brusc, încît în cabinet se făcu o liniște așa de mare că se auzi din vestibul zgomotul unei discuții între ușier și cineva

străin. Grefierul își făcea însemnările, ca de obicei, dar ochii lui examinau cînd pe Solomia, cînd pe judecătorul Dolga, mai mult intrigat decît impresionat de mărturisirile ce le auzea. Dolga însuși asculta foarte atent, măsurînd-o în același timp mereu din cap pînă în picioare parcă ar fi vrut să judece dacă o ființă atît de slăbuță a fost în stare într-adevăr să ucidă doi oameni. Solomia i se părea stranie ca și întîia oară. Figura ei de madonă plînsă avea totuși parcă și ceva sărbezit, ca și cînd în sufletul ei ar fi stat la pîndă, într-un colțișor păstrat cald, un diavol care să o împingă în prăpastie. Chiar cînd povestea, cu glasul alb, nevinovat și copilăros, încremenită pe loc și pierdută, inspira mai puțină milă decît curiozitate... De două ori a vrut s-o întrerupă și să întrebe: cine e Lixandru și cum l-a putut lua în cîrcă, ea însăși atît de slabă? A renunțat ca să nu-și piardă șirul. De aceea și acuma, cînd tăcerea se prelungea, a lăsat-o în pace, să reia singură povestirea. Solomia însă părea că se pierduse și uitase unde se află, trăind cu închipuirea aiurea. Abia cînd grefierul s-a mișcat și a hîrjîit scaunul, femeia s-a cutremurat, și-a rotit repede privirea prin cameră și a rămas cu ea țintită în ochii judecătorului. Ca și cînd ar fi nimerit un izvor de îmbărbătare, fața i se înseninâ o secundă într-un surîs jenat, aproape feciorelnic, care însă se stinse în clipa cînd începu iar să vorbească:

— Aoleu... parcă mi-am pierdut mințile! Doamne, iartă-mă!... (Se închină foarte repede, neștiind dacă e voie sau nu. Apoi continuă mai rar, coborînd privirea în pămînt:) Era zloată urîtă și frig... M-am dus pînă la ușa bucătăriei și am bătut, știam că o ține veșnic încuiată. Coana Mița a venit de a deschis și mi-a dat drumul înlăuntru. Zice: „Tu erai?... Ce-ai

adus?" Am scos pîinea din coș, iar coșul l-am pus jos lîngă ușă, că era greu. „Pune-o pe masă, fată!" zice cucoana. Pe urmă a vrut să se apuce iar de lucru, că avea niște rufe în albie și turnase apă fierbinte și-i era să nu se răcească. Nu știam cum să încep și stăteam lîngă dumneaei și mă uitam cum spăla și sufla greu, că era bătrînă și slabă și sfrijită de te mirai de ce mai muncește. M-a lăsat așa nițel, să stau, poate credea că vreau să mă încălzesc, apoi deodată mi-a zis: „Acu hai, du-te acasă, că și Vasilica o fi avînd nevoie de tine!" „Mă duc, zic, dar întîi să-mi dai salba!" Zice cucoana: „Bani ai?" „Am", zic și-i arăt portofelul plin. Dar banii erau rest de la piață, ai stăpînei mele. „Bine", zice dumneaei și se șterge pe mîini și trece dincolo. Am auzit-o cotrobăind prin dulapuri, dar nu m-am uitat că-mi bătea inima de să-mi spargă coșul. A venit înapoi cu o ulcică de pămînt, a scos un șomoiog de jurnale dintr-însa și apoi a răsturnat pe masă salba mea cu treisprezece bănuți de aur și un ineluș cu o pietricică albă de-ți lua ochii. Coana Mița a început să facă socoteala dobînzilor, cîte un pol pe lună, dar ținea mîna pe salbă ca nu cumva să mă apropriu de ea. Atunci i-am spus cum a venit Lixandru pe moarte și am rugat-o să-mi mai împrumute cinci sute, că salba face și cinci mii. S-a supărat însă și m-a ocărît că umblu cu șiretlicuri. Nu m-am înfricoșat și am rugat-o să ia un galben pentru datorie, ca să fie plătită, iar salba să mi-o dea înapoi ca să-mi fac rost de la altcineva, dacă dumneaei nu vrea să mă ajute. Mai rău s-a supărat și a pus iar în oală salba și inelul și le-a astupat cu șomoiogul. „Coană Miță — zic atunci fără nădejde — eu nu plec de-aici fără salbă! Că nu-mi poți ține d-ta salba întreagă dacă eu vreau să te plătesc cu un ban de aur!" Nu știu ce-mi

venise, dar parcă vedeam roșu... „Așa? strigă dumneaei mînioasă. De astea îmi ești va să zică?... Să ieși afară, hoațo!... Afară!" „Nu ies fără salbă!" zic eu mai dîrză. Dumneaei s-a și repezit atunci și m-a luat de mînă să mă împingă pe ușă afară. Simțeam că m-am făcut și de rușine, că mă crede hoață, și trebuie să mă întorc cu mîna goală la Lixandru. M-a cuprins mînia și am răcnit: „De ce pui mîna pe mine, cucoană?... De ce nu-mi dai salba?" Și am împins-o spre albia de rufe. S-a împiedecat și a căzut și s-a lovit cu capul de dunga scaunului. Atunci eu m-am repezit la oala cu salba, am smuls șomoiogul și l-am aruncat sub masă. Dar cucoana s-a sculat repede și s-a apropiat să-mi ia oala din mînă... Apoi așa din una în alta, am omorît-o!...

Judecătorul interveni:

— Stai, stai, Solomie!... Nu așa: am omorît-o... Trebuie să spui tot... Așa cum ai spus pînă acuma!... Înțelegi?

— Am înțeles, dar nu mai pot — zise Solomia privindu-l rugător. Și nici nu-mi mai aduc aminte toate așa de bine, că nu mai știam ce fac...

— Se poate și cred că ți-e rușine să-ți mai amintești o faptă așa de ticăloasă — zise Dolga blînd spre a-i păstra încrederea. Dar cum ai putut s-o săvîrșești, așa trebuie să o și povestești, oricît de greu ți-ar veni acuma, după ce te-ai pocăit... Va să zică spune pe îndelete ce ai făcut cînd cucoana s-a aruncat asupra ta?

Ezitînd puțin, dar totuși limpede, Solomia continuă:

— Am împins-o cu cotul de nu s-a putut agăța de mine. Atunci, de necaz, dumneaei s-a uitat împrejur să puie mîna pe ceva ca să mă lovească. Mi-a fulgerat prin gînd că are să mă omoare și că nu trebuie

să mă las să mă omoare. Cît stătusem lîngă albie am văzut în colț, între mașină și pervazul ușii, două bucăți de sîrmă pregătite să le agațe în cuiele lor ca să întindă pe ele rufele la uscat... Am luat o sîrmă și am vrut s-o îndoiesc în două ca să am și eu cu ce să lovesc. Cucoana era întoarsă cu spatele și se aplecase să apuce o bucată de lemn... Nu știu ce mi-a venit, cum îndoiam bucata de sîrmă, că deodată am aruncat-o pe după gîtul cucoanei și am început să strîng din răsputeri și apoi să răsucesc capetele sîrmei sub ceafă. Dumneaei s-a prăvălit jos, strigînd: „Aoleu !... Ajutor !... Săriți !... Mă omoară !..." Cum a căzut m-a tras și pe mine după dînsa, că eu nu slăbeam deloc sîrma și o răsuceam mereu. Cînd am auzit-o strigînd și gemînd, am crezut că o să stîrnească vecinii... Am zărit un prosop stors pe marginea albiei, l-am tras și i l-am petrecut peste gură și nas, să nu mai poată striga...

Fiindcă Solomia se opri, judecătorul întrebă:

— Pe urmă ai plecat?

— Nu... Am vrut să plec, dar dumneaei tot mai mișca și se zvîrcolea. Ca să nu se dezlege și să țipe, mi-a dat prin minte să-i leg mîinile și picioarele, și i le-am legat cu niște rufe ude care mi-au fost mai la îndemînă...

— Va să zică ai vrut cu orice preț s-o omori?

— Nu știu ce-am vrut... Eram așa de amărîtă de parcă nici nu-mi dădeam seama ce făceam... Pe urmă toate au venit așa, din rău și mai rău, pînă la capăt... Că tocmai cînd isprăvisem și mă ridicai să plec, să nu dea cumva domnul peste mine și să mă omoare, aud niște bătăi în ușa bucătăriei. „Hai, Miță, deschide!" Era glasul domnului Ilarie de-afară. Am stat încremenită cu ochii la clanța care se mișca și așteptam să intre, că uitasem că cucoana încuiase cu

cheia ușa după ce mi-a dat drumul înlăuntru. A mai bătut niței, a mai strigat și eu stăteam mai mult moartă decît vie, iar cucoana jos se zvîrcolea fără glas. „Vai de mine, ce s-o fi întîmplat?" zice domnul la ușă afară. Apoi îl auzii întorcîndu-se, să intre prin față. Mi-am dat seama că n-am să mai pot ieși de-aci dacă boierul ajunge pînă la bucătărie. Am pus mîna pe cealaltă bucată de sîrmă și am dat fuga prin sufragerie pînă în dormitor și m-am ascuns după ușă... De-acolo am auzit deslușit cum a descuiat domnul Ilarie ușa de la marchiză, mormăind mereu ceva, apoi a intrat în antreu, a agățat ceva în cuierul de lîngă ușă, și-a scos paltonul și căciula și le-a aruncat mi se pare pe un scaun, apoi a început să strige grijuliu: „Miță!... Miță!... Unde ești, Miță?" și a trecut pragul în dormitor spre bucătărie, unde o lăsase... Am ieșit tiptil de după ușă și, pe la spate, i-am cuprins gîtul cu sîrma îndoită, ca și la cucoana adineaori, și am strîns și am răsucit. Boierul, poate de spaimă, n-a mai scos nici un sunet, dar a vrut să se întoarcă, să vadă cine-l strînge... Eu mă feream și-l trăgeam încît a ajuns lîngă picioarele paturilor. S-o fi împiedecat ori l-am împiedecat eu, nu știu, dar m-am pomenit cu dumnealui între paturi, cu fața în jos, de mi-au scăpat capetele sîrmei din mîini. Am sărit pe pat și apoi între paturi, unde se zvîrcolea boierul să se scoale, i-am pus genunchiul pe spinare și am mai răsucit de cîteva ori pînă ce am simțit că nu mai mișcă... A murit ca un pui de găină, zisei în mine, răsuflînd parcă acuma aș fi scăpat de toate primejdiile...

Dolga se mohorîse din ce în ce. Trăsăturile Solomiei rămăseseră aceleași și totuși i se părea că s-au schimonosit, încît s-a transformat într-un monstru. Îi ceruse să mărturisească tot, dar mărturisirea îl

îngrozea. Încerca să se convingă că Solomia tocmai din nevoia de ispășire i se spovedește ca unui duhovnic, fără a ascunde nimic, nici măcar un gînd. Orice explicație părea de prisos: îi era scîrbă. Afară dacă povestirea n-ar fi decît o închipuire pentru a salva pe adevărații vinovați... Cu toate că și ipoteza aceasta se năruia în fața amănuntelor atît de precise... Murmură cu dezgust:

— Ce bestie de femeie!... (Și adăogă repede, poruncitor:) Aide, mai departe!... De ce te-ai oprit?... Mai bine te-ai fi oprit atunci cînd săvîrșeai fapta mîrșavă!

— De cîte ori nu mi-am spus și eu pe urmă tot așa, domnule judecător! răspunse Solomia deodată cu un glas atît de sfîșietor, parc-ar fi țîșnit dintr-o rană din fundul inimii. Dar atunci nu m-am gîndit la nimic ori poate m-am gîndit și totuși am făptuit...

— Continuă, continuă! zise aproape răstit judecătorul. Lasă smiorcăielile... Ce-ai făcut după ce i-ai omorît?

Solomia tăcu o clipă, apoi atinse cu privirea crucifixul și urmă ca și înainte:

— După aceea m-am dus iar în bucătărie, am răsturnat oala, mi-am luat salba și am vîrît-o în sîn... Pe masă rămase inelul ca un strop de lumină. Am vrut să-l iau, pe urmă am uitat. Mi-am potrivit nițel haina și basmaua, că se ciufuliseră, și am ridicat coșul cu cumpărături să plec. Mi-am adus aminte că ușa bucătăriei e încuiată și mi-am zis că e mai bine să ies prin față. Atunci iar am zărit inelul pe masă. De ce să rămîie acolo, cine știe cui? L-am luat și am trecut în sufrageric. Mi s-a părut că aud un zgomot din urmă și am întors capul. Coana Mița se uita la mine cu niște ochi cît pumnii... Poate că nici nu era moartă... Am

grăbit pașii, am avut grijă să nu mă împiedec de picioarele boierului și am ieșit prin marchiză cu băgare de seamă să nu trîntesc ușa... Cînd am ajuns la portița din stradă n-am mai simțit în palmă inelul. Mi-o fi scăpat cînd am închis ușa... Se vede că nu mi-e scris să fie al meu... Nu mă mai întorc să-l caut... Am ajuns acasă încălzită și cu o spaimă în suflet care nu mă ierta deloc... Pe urmă n-am mai avut timp să mă gîndesc la astea... Era trecut de mult de zece și, dacă nu grăbeam, nu mai găseam doctorul... Am urcat pe Lixandru în căruță și am pornit îndată, lăsînd-o pe biata stăpînă-mea cu toate necazurile pe cap. Am oprit în strada mare la ceasornicar și mi-a dat opt sute pe un bănuț de aur. Am sosit tocmai bine la doctor de a avut răgaz să caute cu de-amănuntul pe Lixandru, să-l bage și la raze și să-i scrie o mulțime de leacuri. Am cheltuit mai toți banii, dar eram mulțumită că l-am văzut pe Lixandru mai liniștit și încrezător. Atîta dorință am avut și eu pe lume: să-l scap pe dînsul cu viață cum m-a scăpat și el pe mine...

— Cine e Lixandru? întrebă Dolga intrigat.

— Bărbatul meu — răspunse Solomia.

— Și, ca să salvezi un om, ai omorît doi?

— N-avea el nici o vină, săracul, că nu mi-a cerut niciodată nimic... Dar aș fi făcut orice pentru dînsul, că și el a făcut tot pentru mine.

— Mhm, dragostea... — bombăni judecătorul.

Femeia nu mai răspunse.

— Unde e salba? întrebă, după o pauză, Dolga.

— Uite, aci! zise Solomia desprinzînd salba de la gît și punînd-o pe birou, lîngă crucifix.

Judecătorul o luă. Banii erau calzi și catifelați, parcă îmbibați de aroma trupului ei. Îi examină cîteva clipe, îi cîntări în palmă, apoi întrebă iar:

— Ziceai că sînt treisprezece... Unul l-ai vîndut... Și aici sînt numai zece...

— Am mai vîndut doi alaltăieri...

— De ce?... Iar cu Lixandru?

— Da... Pentru înmormîntare.

— A murit?

— Miercuri noaptea. Ieri l-am îngropat.

— Așa? zise Dolga mai îngăduitor. Atunci, vezi, Dumnezeu te-a pedepsit pentru că...

— M-a pedepsit — bîlbîi Solomia abia perceptibil.

— Nu-ți pare rău acuma de ce-ai făcut?

— D-aia am venit ca să ispășesc deplin — rosti femeia cu glasul puțin înecat.

— Despre asta n-ai nici o grijă! făcu judecătorul. Dacă o crimă ca asta n-ar fi pedepsită exemplar, n-ar mai avea nici un rost justiția!...

Se sculă, ca de obicei, să se miște și să-și recapituleze în gînd cele auzite. Se uită puțin la însemnările greficrului, apoi se apropie de Solomia care plecase capul în pămînt.

— Ascultă, încă ceva... Nu te-a văzut nimeni cînd ai intrat în curtea lui Ilarie Dăniloiu?

— Poate să mă fi văzut, dar eu n-am băgat de seamă.

— Nici cînd ai ieșit?

— Nici.

Dolga se mai plimbă de două ori și iar se opri lîngă ea:

— Foarte ciudat... Ce spui tu aci poate să fie adevărat și chiar este, fiindcă o mărturisesc două cadavre. Dar s-ar putea totuși să nu fie... Spune repede: Ciufu nu ți-a ajutat deloc, deloc?

— Ce să-mi ajute?... Parcă am ştiut eu cînd m-am dus ce are să se întîmple? Dacă aş fi ştiut, m-aş fi dus eu să omor oameni?...

Solomia vorbea acuma numai cu ochii în pămînt, parcă i-ar fi fost ruşine să mai privească în faţa judecătorului.

— Atunci cum a pus Ciufu mîna pe inel?... Eşti sigură că l-ai pierdut afară? Nu cumva ţi-a alunecat din mînă în casă?

— Nu ştiu ce-au făcut alţii. Îmi ajunge păcatul meu.

— În sfîrşit, vom mai vedea noi astea...

Mai stătu cîteva clipe pe gînduri, apoi se întoarse brusc spre grefier:

— E clar... Îi facem mandat de arestare... Imediat.

— Dar cazul Ciufu? întrebă grefierul modest.

— Ce are a face? Rămîne arestat şi Ciufu... În orice caz afacerea e mai complicată decît se pare... (Sună. Uşierul intră repede.) Ia vezi domnul prim-procuror e în cabinet? Că am să-i vorbesc...

Solomia rămăsese în acelaşi loc, de cînd a intrat. Ca şi cînd s-ar fi crezut de prisos acuma, rosti întrebător:

— Eu pot să plec, domnule judecător?

— Unde să pleci, Solomie? făcu Dolga batjocoritor. Nu mai pleci de-acuma nicăiri, rămîi aici, la noi. Doar nu ţi-ai închipuit că ai să te întorci să mai faci sarmale pentru stăpînu-tău? (Grefierul se hlizi în spatele judecătorului ca să audă că i-a gustat cuvîntul de duh.) Nu, frumoaso !... Ai isprăvit slujba pe-afară... Acuma noi îţi facem formele cuvenite şi pe urmă are să te însoţească un domn la noua-ţi locuinţă. Iar luni dimineaţa te vom aduce să mergem împreună în strada

Speranței, unde ai omorît pe bieții bătrîni, să reconstituim crima!

Servitoarea înlemni, dar izbuti să îngaime:

— Ce să fac... acolo?...

— Ce-ai făcut și atunci, Solomie! zise judecătorul cu tonul lui normal față de delincvenți. Să povestești frumos din fir în păr, ca adineaori, dar la fața locului și să ne arăți și nouă cum ai lucrat, ca să nu-ți iei vorba înapoi mai tîrziu, cînd o să vezi că se încurcă ițele și că se apropie ocna!

Solomia nu mai zise nimic și nici nu se clinti. Doar fața parcă i se înălbi mai tare și mîna care se răzima pe speteaza scaunului avu cîteva tremurături ca inima unei pasări speriate.

Pe urmă îndată reveni ușierul, anunțînd că primul-procuror tocmai a ieșit din ședință și urcă scara spre cabinet.

— Bine, zise judecătorul. Mă duc!

În aceeași clipă însă apăru Negel în ușă:

— Voiam numai să te vestesc că s-a confirmat mandatul lui Ciufu!

— Un moment, domnule prim-procuror! se înclină Dolga. Dați-mi voie să vă prezint pe autorul dublului asasinat din strada Speranței!

Îi arătă cu un gest teatral pe Solomia, ca și cînd ar fi fost vorba de o lovitură pregătită de perspicacitatea lui polițistă.

Primul-procuror se uită aproape speriat la Solomia. Nu-i venea să creadă. Zise nehotărît:

— Cum!... Fata asta?... Imposibil!.. Cine e?... De unde a răsărit?

— E servitoare la domnul Spirică Dăniloiu — se amestecă și grefierul.

— Nu mai spune, frate! se cruci Negel. Ea să-i fi omorît?... Singură?... Nu se poate!... Adevărat, fată? I-ai ucis pe amîndoi, tu, o mînă de femeie?

— A făcut mărturisiri complecte — declară mîndru judecătorul. Tocmai era să vin pentru mandatul de arestare...

— Bine, bine, dar asta e nemaipomenit! spuse primul-procuror. Cum o dibuiși, Dolga? Tare ești, frate! Mă și uimești.

— Și încă n-am terminat, domnule prim-procuror! făcu Dolga cu prefăcuta-i modestie profesională. Mai avem rezerve...

— Fugi, dragă! strigă Negel jovial. Că pînă la urmă o să mă arestezi și pe mine!

Capitolul XXI

UN AC DE PĂR

Spiru se retrăsese să-şi împlinească somnul de amiazi început cu moţăiala din sufragerie. Doamna Dăniloiu era în bucătărie, după masă, să robotească singură, mîhnită în sine de nerecunoştinţa Solomiei care a ajuns să-şi bată joc de casa ei, să plece şi să vie cînd o apucă toanele de parcă nici n-ar mai fi la stăpîn. Tocmai în toiul acestor meditaţii se pomeni cu un băieţaş, trimis de grefierul de la instrucţie, prietenul lui Spiru, că s-a întîmplat ceva cu Solomia şi să vie degrabă pînă la tribunal.

— Eram sigură că o paşte nenorocirea ! murmură d-na Dăniloiu agitată.

Ca în toate împrejurările importante din viaţa familiei, Vasilica deveni deodată plină de energie. Sculă din somn pe Spiru şi, cu toate protestele lui, îl tîrî cu dînsa la tribunal. Găsiră pe Solomia în anticamera judecătorului, şezînd pe scaun, păzită de un poliţist mai speriat decît ea. Grefierul le spuse în trei cuvinte întîmplarea şi că judecătorul se află cu mandatul de arestare la primul-procuror.

— Vai de mine, Solomie fată, doar n-ai făcut tu nelegiuirea asta? se spăimîntă d-na Dăniloiu. Nu, nu! Dar te-ai zăpăcit de tot cu întîmplările astea și cu moartea băiatului... Altfel cum să-ți dea prin gînd așa ceva?...

Solomia se ridică în picioare, izbucni în lacrimi, apucă mîna d-nei Dăniloiu și o sărută.

— Tu să-ți ții credința și firea, Solomia — reluă Vasilica mai mișcată. Că nu te-om lăsa noi să fii batjocorită de pomană!... Fii liniștită, auzi?

Ieși cu Spiru. Se duseră la primul-procuror. D-na Dăniloiu jura pe nevinovăția fetei, oricît spunea Negel că fata singură a mărturisit tot, de bună voie.

— Domnule Costică, zău, că ești om de-al nostru, nu ca alții — se revoltă bătrîna din ce în ce mai sigură că numai judecătorul a născocit și asta, ca atîtea altele. Eu o cunosc mai bine și știu ce inimă are. Ce-a pătimit și cît a jertfit fata asta numai pentru Lixandru, merită să-i dea încurajări, nu s-o bage în temniță cu tîlharii și ucigașii!

— O fi fost bună fata, cum nu, recunosc, dacă spui dumneata — zise Negel împăciuitor ca totdeauna. Dar dacă a greșit așa de urît, ce să-i mai facem?... A omorît doi oameni, coană Vasilică, pe cumnații d-tale!

— Ceasul rău ce nu-i ticluiește bietului om — murmură d-na Dăniloiu mozolind două lacrimi între gene. Eu totuși am mare speranță în inima d-tale, domnule Costică! D-ta cunoști suferința oamenilor...

— Bine, coană Vasilică, ce-om putea vom face — sfîrși primul-procuror numai ca să scape de insistențele ei. Că și pe noi ne obligă legea și nu putem lucra de capul nostru...

D-na Dăniloiu plecă totuși cu o speranță. Afară, pe coridor, însă luă la răspundere pe Spiru:

— Stai ca bolovanul și nici gura n-o deschizi, parcă nici n-ai fi suflet... Și doar te-a slujit destul biata fată și n-a pregetat... Cum poți fi așa de nesimțitor, păcatele noastre?

Bărbatul se opri supărat.

— Mai taci din gură, Vasilico, că mă scoți din fire!... Nu-i destul că mă tîrăști pe-aci de rîsul magistraților?... Ce vrei să-i facă? Să-i dea medalie c-a omorît pe frate-meu și pe Mița?

— A omorît, a omorît — făcu d-na Dăniloiu cu glas scăzut. La necaz și la durere să ajuți pe om, nu la petreceri!

Se abătu iar prin anticamera lui Dolga, dar Spiru nu o mai urmă. Solomia era pe același scaun, cu mîinile în poală, cu ochii în gol.

— Ce-ai făcut, nenorocito? îi zise acuma Vasilica, mereu cu blîndețe. Cum nu ți-a fost frică de Dumnezeu?... Of, amărîtă și becisnică ți-a fost soarta!.. Dar să nu pierzi nădejdea în mila Atotputernicului, Solomie! Să rabzi și să ispășești, ca să-ți răscumperi păcatul!

— Să mă ierți, cucoană, că ai fost bună și miloasă și m-ai învățat numai bine, iar eu te-am supărat și v-am făcut și rușinea asta — bolborosi Solomia, legănîndu-și capul în dreapta și în stînga, cu glasul plîns și cu obrajii vrîstați de lacrimi.

★

— Solomia Ionescu născută Motroc! mormăi primul-gardian citind foaia și ridicînd ochii s-o vadă; apoi mormăi în sine decepționat: Hm... nde...

Autorii marilor crime se bucură în închisori, atît din partea paznicilor, cît și a celorlalți deținuți, de o considerație specială și chiar de un fel de admirație.

Solomia nu păru gardianului destul de arătoasă pentru fapta ei și o predă îndată secției feminine, actualmente goală. O paznică urîtă și ursuză o conduse bombănind:

— Numai tu mai lipseai, pricopseală pămîntului !... Că nu vă satură diavolul de blestemății...

Apoi Solomia se pomeni singură într-o celulă rece, mirosind a mucegai, cu o închipuire de lumină ce se strecura de la becul din coridor prin ferestruica de deasupra ușii. Patul de fier, cu salteaua umflată de paie și cu pătura trențuită, era în colțul din fund, iar sus, aproape de tavan, fereastra zăbrelită, îngustă, care dădea afară.

Se așeză pe dunga patului și șezu așa, nemișcată, cu haina de iarnă pe ea, cu capul gol și basmaua alături, unde o lepădase cînd gardiana a căutat-o să n-aibă ceva și i-a luat portofelul mic, cu treizeci și șapte de lei rămași după cheltuiala înmormîntării, cum și acele de păr care-i țineau coadele pe cap. Nu simțea nimic și nu se gîndea la nimic. Era într-o toropeală în care se amestecau și anihilau osteneala cu groaza și cu remușcarea.

Într-un tîrziu tresări auzind cheia învîrtindu-se în ușa cu vazistasul ca un ochi de pîndă. Gardiana îi întinse un coltuc de pîine:

— Mănîncă și culcă-te, n-aștepta plăcinte și invitații !

Solomia rămase pe loc, dar parcă glasul paznicei ar fi smuls-o din toropeală, se simți deodată moartă de oboseală, fără totuși a simți și nevoia de odihnă sau măcar o moleșire somnoroasă. Își aduse aminte că de aseară n-a luat nimic în gură; cucoana i-a făcut ceai azi-dimineață, dar ea nu l-a atins și nici nu s-a

gîndit la mîncare de vreme ce se frămînta numai cum să-și ușureze sufletul... Apoi își zise brusc și cu mare părere de rău că salba a dat-o judecătorului și cine știe ce s-o mai alege de ea, în loc s-o fi lăsat acasă, să se împodobească cu ea soră-sa Domnica, fiindcă ei n-o să-i mai trebuiască nici salbă și nici o podoabă...

Pe urmă gîndurile o năpădiră cu grămada, de-a valma de nu le mai putea conteni. Se încurcau mereu ochii lui Lixandru cu privirea cucoanei Mița ori cu a judecătorului, în aceeași mustrare ciudată pe care o înțelegea totuși încît îi înțepa inima ca un ac neascuțit. Apoi parcă vedea într-o goană vijelioasă toate cîte s-au întîmplat în săptămîna de sîmbătă dimineața, cînd a sosit Lixandru, pînă sîmbătă astalaltă cînd a mărturisit c-a omorît, toate zbuciumările și spaimele și speranțele rostogolite peste sufletul ei ca niște pietre de moară. Și, dîndu-și seama unde a ajuns, în momente de limpezire, îngîna fără glas:

— Mai bine... S-a sfîrșit...

Voia să uite tot, să nu-și mai amintească și nici să se gîndească la nimic, căci toate o chinuiau iar, mai rău ca atunci. Retrăirea în fragmente poate să fie, prin lipsa de legături și motivări firești, mai insuportabilă decît trăirea directă, totală care, prin continuitate, nivelează și amortizează zguduirile...

Din strînsoarea gîndurilor o treziră pași care se apropiau și care se opriră la ușa celulei. Solomia ridică privirea și întîlni în vazistasul ușii ochii răutăcioși ai gardianei.

— Ce, tu nu înțelegi să te culci?... N-ai auzit stingerea? răsună glasul, umplînd celula.

Solomia ascultă pînă se pierdu zgomotul paşilor. Se întinse ca să-şi alunge nehotărîrea, apoi îşi trecu amîndouă palmele peste obraji parcă s-ar fi spălat de o murdărie ce o supăra. Se sculă în picioare şi maşinal îşi pipăi părul. Coadele îi atîrnau pe spate, peste haină. Voind să le încolăcească pe cap, să nu o încurce, îşi zgîrie degetul într-un ac uitat după ceafă. Îl scoase şi îl înfipse în căpătîiul saltelei pînă îşi va strînge părul. Potrivi pătura s-o aibă drept pernă, iar cu haina de iarnă să se învălească. Se gîndi că e îmbrăcată cu hainele de sărbătoare şi acuma are să se culce aşa şi să le strice. Dar îndată adăogă că de-acuma n-are ce face cu îmbrăcămintea cea bună...

Mai stătu puţin cu ochii spre uşă parc-ar fi uitat ceva. Apoi deodată bîlbîi pierdută:

— O, Doamne, Doamne...

Căzu în genunchi să se roage, cum a deprins-o maică-sa Ioana şi cum s-a rugat în fiecare seară pînă sîmbăta trecută, de cînd n-a mai îndrăznit ori poate nici nu i-a mai trecut prin minte de cît a fost de zbuciumată. Nu-şi mai amintea rugăciunile şi stătu în genunchi pînă amorţi îngînînd într-una:

— Doamne Dumnezeule, fie-ţi milă şi iartă-mă !... Doamne...

Se ridică cu sufletul mai uşor şi cu faţa scăldată în lacrimi.

Se întinse pe pat şi se acoperi cu haina pînă la gît. Ochii deschişi mari se uitau în tavanul puţin afumat peste care lumina bolnavă de-afară întindea o umbră tremurătoare. Ar fi vrut să adoarmă şi să nu se mai deştepte niciodată. Îi apăru deodată iar faţa judecătorului, aspră, şi-i răsună în urechi glasul lui batjocoritor că va trebui să mai povestească o dată, înaintea tuturor, la faţa locului, şi să arate pas

cu pas cum a ucis... A nu știu cîtea oară îi revenea amenințarea aceasta și de fiecare dată o îngrozea mai mult. Închise ochii ca să alunge vedenia și în schimb își auzi inima izbindu-se în coșul pieptului ca un peștișor prins în undiță. Își puse mîna pe piept să-i potolească zvîrcolirea, dar peste pînza cămășii nu simțea mîngîierea. Desprinse iia din brîu și vîrî mîna pe dedesubt. Sînul mic avu un cutremur ca de o atingere dușmană. Dar încet-încet mîna se încălzi și inima își îmblînzi bătăile.

Dac-ar da Dumnezeu să adorm... Tot n-am nici un rost pe lume...

Se întoarse pe o parte. Mirosul pîinii, ascunsă lîngă perete, îi aduse aminte că a înfipt acul în saltea. Întinse brațul, dar nu-l nimeri și trebui să se întoarcă iar cu fața în sus. Îl pipăi și-și aminti că tocmai așa, cum e acul de păr, a îndoit ca atunci sîrma... Se apucă să-l îndrepte, parcă i-ar fi fost silă de asemănarea cu sîrma. Apoi i se înfipse brusc gîndul în creieri că n-are să mai poată dormi niciodată, fiindcă veșnic are să-și aducă aminte.

— O, Doamne, unde să mă mai întorc? murmură ca și cînd nu și-ar găsi locul.

Apoi deodată continuă în sine cu o mare împăcare:

— Oare de ce să mă chinuiesc degeaba?

Haina îi alunecase în jos, iar iia rămăsese deschisă în dreptul inimii. Bîjbîi cu vîrful acului locul subt sînul stîng unde inima bătea acuma liniștit, ca un ceasornic de precizie. Între două coaste i se păru că bătaia e mai vie. Respiră o dată foarte adînc și apăsă acul. Întîi simți o rezistență dureroasă încît fără voie încetini apăsarea. Pe urmă respiră din nou și împlîntă acul mai adînc, gîndind necontenit că nu

doare. Pe urmă vîrful acului întîmpină iar o împotrivire. Solomia strînse dinții și închise ochii, apăsînd mereu, ajutîndu-se și cu mîna cealaltă, păstrînd în minte mereu gîndul că nu doare...

★

— Hai scoală!... Ce lenevești?... N-ai auzit deșteptarea?

Gardiana strigă prin vazistas și așteptă cîteva clipe. Apoi strigă din nou, mai aspru:

— N-auzi, mironosițo?...

Deschise ușa și se apropie s-o zgîlțăie.

— Aoleu!... E moartă!

Urmă alarmă și panică. Primul gardian dădea din colț în colț. Zbîrnîi telefonul, sculînd din somn pe domnii care, fiind duminecă, dormeau liniștiți. Totuși peste două ore se aflau în celula Solomiei primul-procuror cu judecătorul Dolga, cu medicul legist și cu polițaiul Ploscaru, pe cînd directorul închisorii se plimba prin coridor desperat.

— Asta mai lipsea! zise primul-procuror supărat că întîmplarea aceasta se va răsfrînge și asupra parchetului întreg. Firește, dacă oamenii nu-și fac datoria în conștiință!.. Am spus de atîtea ori că aici e o cloacă de dezordine! Acuma veți vedea sancțiunile!

— Eu am percheziționat-o pînă la piele, domnule prim-procuror — se scuză gardiana care se învîrtea pe lîngă patul moartei și o acoperea cu haina. Nici nu știu cum Dumnezeu s-a putut omorî că doar...

— Nu știi, sigur că nu știi pentru că ești neglijentă! strigă Negel mînios. Dă-te la o parte de acolo!... Doctore dragă, te rog, vezi puțin!

Doctorul descoperi cadavrul. Solomia zăcea cu fața în sus, cu ochii închiși și gura strînsă într-o încor-

dare supremă. Buzele aveau o dungă roșie parc-ar fi fost fardate prea mult. Mîinile amîndouă, una peste alta, strîngeau coșul pieptului sub sînul stîng, atît de tare, că medicul abia le-a putut da la o parte ca să vază capătul acului de păr într-o pată rotundă de sînge închegat cît un ban de aur...

— Cu acul de păr! mormăi doctorul pipăind ușor pielea împrejurul petei roșii. A avut o poftă de moarte titanică!

— Ei, și acum? întrebă judecătorul Dolga foarte grav.

— Acuma s-o ducă la morgă și mîine îi vom face autopsia! zise medicul nepăsător. Azi doar e duminecă!... Dealtfel nu mai e nici o grabă, căci ea a terminat socotelile cu justiția noastră. Cel mult cu Dumnezeu mai poate să aibă dificultăți!

Umorul medicului legist nu fu gustat. Primul-procuror simțea răspunderea sinuciderii în închisoare, iar judecătorul de instrucție avea impresia că iar i s-au năruit combinațiile și speranțele de glorie.

— Asta înseamnă că... — începu Dolga.

— Asta înseamnă, onorate domnule judecător, că și providența divină acordă concursul ei justiției! termină împăciuitor polițaiul Ploscaru. Cel puțin cînd e vorba de închiderea dosarului!